

ZÁŠADY

OCHRANY

PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

ČIČMANY

AKTUALIZÁCIA

ŽILINA 2007

Krajský pamiatkový úrad Žilina

Riešitelia:

Mgr. Zuzana Štancelová

Mgr. Vladimír Majtan

Spolupráca:

Ing. Miloš Dudáš, CSc.

PhDr. Jaroslava Hubková

Rázovitá obec **Čičmany**, situovaná v Strážovských vrchoch na severozápadnom Slovensku, už od konca 19. storočia púta pozornosť mnohých návštevníkov z domova i zo zahraničia. Laickú i odbornú verejnosť priťahuje najmä osobitosťou svojho folklóru, neopakovateľnou architektúrou a malebnosťou okolitého prírodného prostredia. Pôvab pestrofarebných a bohato zdobených výšiviek, krása ľudového spevu a jedinečnosť ľudového stavitel'stva so svojráznou dekoratívnou výzdobou sú lákadlá, ktoré bezprostredne zaujmú každého. Bohatá a nikde inde na Slovensku ďalej nedoložená výmal'ba vonkajších zrubových stien domov, vo forme štylizovaných geometrických vzorov a ornamentov, je ojedinelým zjavom v celom stredoeurópskom regióne.

Postupné spoznávanie a oceňovanie krás a hodnôt Čičmian začalo na Národopisnej výstave Československej v Prahe v roku 1895. V jej expozičných priestoroch bola z územia Slovenska, okrem dolnooravskej usadlosti, prezentovaná aj replika čičmianskeho gazdovského dvora. Keď v 20. rokoch 20. storočia po pustošivom požiari veľkej časti obce hrozil bezprostredný zánik tejto výnimočnej lokality ľudovej architektúry na Slovensku, pomocnú ruku na jej záchranu

podali mnohé významné osobnosti vtedajšieho Československa. Medzi inými aj vynikajúci a uznávaný architekt Dušan Jurkovič. Aj samotnému prezidentovi Tomášovi G. Masarykovi a jeho dcére Alici nebol osud vzdialených a v horách takmer stratených Čičmian ľahostajný. Všetci sa svojím spôsobom snažili pomôcť obnoviť požiarom zničenú dedinu v duchu pôvodnej drevenej architektúry a povzbudiť miestnych obyvateľov k udržaniu si svojich tradícií, zvykov a obyčajov.

Mali by sme byť hrdí na dielo našich predkov, najmä keď si uvedomíme, že veľká časť obce Čičmian doslova vstala z popola a jej obyvatelia v ťažkých chvíľach našli v sebe dostatok síl a energie a vo veľkej miere dokázali obnoviť tradičnú podobu a architektúru svojej dediny. Našťastie aj za pomoci vtedajších štátnych inštitúcií. Zároveň by sme mali urobiť všetko preto, aby sme Čičmany uchovali, patrične zveľadili a odovzdali budúcim generáciám. Veď ich hodnota a jedinečnosť spočíva hlavne v zachovaní a ďalšej prezentácii tradičných architektonických foriem a výrazových prostriedkov nášho ľudového stavitel'stva. V neposlednom rade aj v záchrane nevšedných výtvarných prejavov prostých ľudí, žijúcich mimo významných mestských centier, no chrániacich si svoju svojbytnú kultúru a osobitý spôsob života. Obnova Čičmian je zároveň bezprecedentným dielom našej pamiatkovej starostlivosti v čase tesne po rozpade Rakúsko-uhorskej monarchie a vzniku prvej Československej republiky. Z tohto pohľadu je záchrana už takmer stratenej a ohňom niekoľkokrát vážne poškodenej významnej národopisnej lokality, výnimočným počínom tak z hľadiska etnologického, pamiatkovo-historického, ale i kultúrno-spoločenského.

Ing. Miloš Dudáš, CSc.
riaditeľ
Krajský pamiatkový úrad Žilina

1. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE ČIČMANY

1.1 NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA PODĽA PLATNEJ LEGISLATÍVY

Pamiatková rezervácia Čičmany (PR Čičmany)

1.2 NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA PODĽA VYHLÁSENIA

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Čičmany (PRLA Čičmany)

1.3 TYP PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pamiatková rezervácia ľudového staviteľstva

1.4 ORGÁN, KTORÝ ÚZEMIE VYHLÁSIL, DÁTUM VYHLÁSENIA

Vláda Slovenskej socialistickej republiky vyhlásila uznesením číslo 21 č. m. 3835/1976 dňa 26. januára 1977 časť obce Čičmany za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry.

Návrh na vyhlásenie spracoval Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava v októbri 1974. Návrh je uložený v Archíve PÚ SR v Bratislave pod archívnyim číslom *T 1217*.

1.5 ČÍSLO PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA V ÚSTREDNOM ZOZNAME PAMIATKOVÉHO FONDU

č. ÚZPF 11

1.6 KRAJ, OKRES

Žilinský, Žilina

1.7 OBEC

Čičmany

1.8 KATASTRÁLNE ÚZEMIE

Čičmany

1.9 ČASŤ OBCE

tzv. Dolný koniec

1.10 POČET NEHNUTEĽNÝCH KULTÚRNYCH PAMIATOK V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

33 národných kultúrnych pamiatok

1.11 ROZLOHA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

odhadom cca 11 ha

1.12 VYMEDZENIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Územný rozsah pamiatkovej rezervácie je určený podľa vyhlásenia Uznesením vlády SSR z 26. januára 1977 číslo 21 o vyhlásení pamiatkovej rezervácie v Čičmanoch s odvolávkou na Návrh na vyhlásenie PRLA v Čičmanoch – SÚPSOP, 1974 nasledovne: „Obvod pamiatkovej rezervácie je vymedzený nasledovnou trasou: Na juhu od bodu pretínania hlavnej pozdĺžnej komunikácie obce s osou Gaploskovej ulice smerom severozápadným po osi ulice až po zadnú časť dvora d. č. 28, odtiaľ smerom severným k Balcovej ulici, po jej osi smerom severovýchodným, ďalej poza pivnicu d. č. 39, za zadnou časťou dvora d. č. 40 po rázcestie na Filipove Rovne a ďalej západnou hranicou intravilánu obce až po bok pretínania osi hlavnej komunikácie s poľnou cestou za d. č. 62 a č. 63, pokračuje ďalej po osi tejto cesty smerom východným, pokračuje po východnej hranici intravilánu obce poza cintorín až po Kostolnú ulicu, po jej obci smerom západným poza faru a kaplnku cez potok, po osi hlavnej komunikácie smerom južným vedľa školy až po bok pretínania hlavnej komunikácie s Gaplovskou ulicou.“

Navrhovaná nová hranica Pamiatkovej rezervácie

V súčasnosti platná (aktuálna) hranica PR Čičmany určená v *Návrhu na vyhlásenie pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry v Čičmanoch, okr. Žilina*, spracovaná v októbri 1974, nie je v súlade so Smernicou na ostatné úlohy katastra nehnuteľností

S 74.20.73.49.00 Úradu geodézie kartografie a katastra SR z roku 1999 a z tohto dôvodu sa odporúča jej revízia. Podľa § 20 zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov môže hranicu pamiatkovej rezervácie zmeniť na návrh pamiatkového úradu len orgán ktorý ju vyhlásil, tzn. vláda SR.

Nová hranica PR Čičmany je odporúčaná nasledovne: hranica pamiatkovej rezervácie začína v severovýchodnom vrchole parcely č. 342/3, pokračuje južne jej východnou hranicou, východnou hranicou parcely č. 350/1, križuje cestnú komunikáciu 341/1 a napája sa na východnú hranicu komunikácie č. 328/5. V severozápadnom vrchole parcely č. 646/1 sa lomí východne a kopíruje severne hranice parciel č. 646/1 a 646/2. V severovýchodnom vrchole parcely č. 646/2 sa lomí južne a pokračuje jej východnou hranicou, východnými hranicami č. 647, 649/2, križuje cestnú komunikáciu 5721/1 a prechádza východnou hranicou parcely č. 651/1, lomí sa a pokračuje jej južnou hranicou. Lomí sa južne a napája sa na východnú hranicu parcely č. 656, križuje cestnú komunikáciu 5723/2 a pokračuje východnou hranicou parciel č. 812, lomí sa západne a pokračuje východnou hranicou parciel č. 821/1, 821/2, 944, 949/8, 949/3. Lomí sa východne a pokračuje po celom obvode parcely č. 237/4. Pokračuje východne južnou hranicou parcely č. 237/3, križuje cestnú komunikáciu č. 5715/1 a pokračuje južnými hranicami parciel č. 237/2 a 237/1, križuje cestnú komunikáciu č. 5715/1, vodný tok p. č. 5776/1 a cestnú komunikáciu č. 74/10. Lomí sa juhozápadne po východnej hranici parcely č. 45. V jej južnom vrchole sa lomí západne a kopíruje južnú hranicu parcely 45, južnú hranicu cestnej komunikácie č. 60 a pokračuje južnými hranicami parciel 50/2, 50/1, 51. Pokračuje po západnej hranici cestnej komunikácie č. 5738/2 a ďalej prechádza severne po západných hraniciach parciel 2249/1, 2248, 2247/1 a 2246. V severozápadnom vrchole parcely č. 2246 sa lomí severovýchodne a pokračuje severnou hranicou, kde v bode s hranicou č. 2244/3 sa lomí severne. Napája sa na západnú hranicu parcely č. 5737/2 a pokračuje západnými hranicami parciel č. 2192, 2191, 2189/2, 2188/1, 2187/1, 2186, 5736/2. Pokračuje na sever po hranici komunikácie 5654/4, 5822/1, 5654/3, 5770/1 a po hranici parcely 5567/12. Vo vrchole parcely č. 5567/12 sa lomí južne, v styku s riečnym tokom 5768/1 sa lomí východne, pokračuje severnou hranicou vodného toku 5768/1 a pokračuje severnou hranicou cestnej komunikácie č. 5715/1, severnou hranicou parciel 2185/11, 2185/9 a 342/3. Hranica PR Čičmany sa uzatvára v severovýchodnom vrchole parcely č. 342/3.

1.13 MAPOVÝ PODKLAD

Mapovým podkladom pre návrh hranice územia Pamiatkovej rezervácie v Čičmanoch a mapu zásad je kópia katastrálnej mapy zo dňa 6.9.2007 poskytnutá Správou katastra Žilina.

Mapové listy č. 12, 19 a 26 katastrálnej mapy - Žilinský kraj, okres Žilina, obec Čičmany, katastrálne územie Čičmany. Mierka 1:2000. Katastrálnu mapu vydal Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. Mapa bola spracovaná: mapový list č. 12 Katastrálnym úradom v Banskej Bystrici v roku 1996, mapový list č. 19 Katastrálnym ústavom v Žiline v roku 1996, mapový list č. 26 Katastrálnym ústavom v Žiline v roku 1997 na podklade mapy z roku 1946. Mapa vykazuje stav polohopisu: mapový list č. 12 k 30.04.1996, mapový list č. 19 k 01.05.1996 a mapový list č. 26 k 31.03.1997.

1.14 VYMEDZENIE ÚZEMIA OCHRANNÉHO PÁSMA

Pamiatková rezervácia Čičmany nemá v súčasnosti platne vyhlásené ochranné pásmo.

2. ODÔVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY ČIČMANY

A. DÔVOD SPRACOVANIA ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Dňa 1. apríla 2002 nadobudol účinnosť zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (ďalej len „pamiatkový zákon“). Pamiatkový zákon v § 29 definuje podmienky základnej ochrany pamiatkového územia takto:

Základná ochrana pamiatkového územia

(1) Základná ochrana pamiatkového územia je súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

(2) Krajský pamiatkový úrad alebo osoba oprávnená podľa § 35 ods. 3 vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany podľa odseku 1. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.²¹⁾

(3) Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

(4) Orgán oprávnený schváliť územno-plánovaciu dokumentáciu územia,²¹⁾ v ktorom sa nachádza pamiatková rezervácia, pamiatková zóna, ochranné pásmo alebo archeologické nálezisko evidované podľa § 41, si pred jej schválením vyžiada stanovisko miestne príslušného krajského pamiatkového úradu. Ak ide o archeologické nálezisko, krajský pamiatkový úrad vydá stanovisko po vyjadrení archeologického ústavu.

²¹⁾ Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Z dikcie pamiatkového zákona vyplýva požiadavka na vypracovanie **zásad ochrany pamiatkového územia**. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky v Bratislave zahrnul vypracovanie aktualizácie Zásad ochrany pamiatkového fondu pre Pamiatkovú rezerváciu Čičmany do Plánu hlavných úloh pre rok 2007 ako úlohu č. 2. V zmysle § 29

pamiatkového zákona zásady ochrany pamiatkového územia vypracúva Krajský pamiatkový úrad alebo osoba oprávnená podľa § 35 ods. 3, to znamená, že Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Čičmany (ďalej len „Zásady“) vypracoval Krajský pamiatkový úrad Žilina, (ďalej len „Krajský pamiatkový úrad“).

V zmysle § 29 odseku 2 pamiatkového zákona Krajský pamiatkový úrad alebo osoba oprávnená podľa § 35 odseku 3 vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia (ďalej len „ZOPÚ“), ktoré sú **dokumentom** na vykonávanie základnej ochrany podľa § 29 odseku 1 pamiatkového zákona.

Na základe Návrhu na vyhlásenie Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry v Čičmanoch, okr. Žilina, ktorý spracoval Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava – Hrad v októbri 1974 (spracovali: Ján Kantár, CSc., Viera Kaľavská, konzultanti: Dr. František Kutlík, Ing. Ján Blahunka) vyhlásila Vláda Slovenskej socialistickej republiky uznesením číslo 21 č. m. 3835/1976 dňa 26. januára 1977 **časť obce Čičmany za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry**. Súčasne uložila rade Stredoslovenského krajského národného výboru vykonať potrebné opatrenia na záchranu, obnovu a vhodné využívanie pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry v Čičmanoch.

V roku 1981 spracoval Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave **Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Čičmany**. Spracovaný materiál bol predložený a schválený Radou ONV v Žiline uznesením č. 103/1982 zo dňa 13.08.1982. Súčasťou Zásad bol aj Návrh na doplnenie objektov ľudovej architektúry do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok, ktorý však nebol realizovaný.

Zásady z roku 1981 nenašli adekvátne uplatnenie v procese konkrétnej záchrany a obnovy¹. Preto pri spracovaní územnoplánovacej dokumentácie vypracoval v novembri 1988 Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava **Zásady pamiatkovej starostlivosti pre pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Čičmany – aktualizácia** (riešitelia: PhDr. Zuzana Liptayová, prom. etn. Mária Ušaková). Tieto zásady vyhodnocujú vtedajší stav pamiatkovej rezervácie (podstatne zmenený od roku 1981)², určujú podmienky pamiatkovej starostlivosti pre pamiatkovú rezerváciu a vymedzuje jej ochranné pásmo. Zároveň prehodnocujú Návrh na doplnenie objektov ľudovej architektúry do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok z roku 1981 a navrhuje 35 objektov na území pamiatkovej rezervácie a 11 objektov na území ochranného pásma.

Územnoplánovacia dokumentácia obce Čičmany sa začala pripravovať od roku 1981 spoločnosťou Urbion Bratislava, nebola však dokončená. V súčasnosti sa spracováva nová dokumentácia.

¹ Liptayová, Z., Ušaková, M.: Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Čičmany – aktualizácia. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, Bratislava 1988, s.

² Liptayová, Z., Ušaková, M.: Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Čičmany – aktualizácia. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, Bratislava 1988, s. 2.

B. STRUČNÝ HISTORICKÝ A STAVEBNÝ VÝVOJ ÚZEMIA

Prvá písomná zmienka o Čičmanoch pochádza z roku 1272, kedy sa v listine hodnoverného miesta v Hronskom Beňadiku spomína „o novej obci, ktorá vedie od obce Čičmany“.³ Originál listiny sa však nezachoval, odpis rukou pochádza z prvej polovice 18. storočia a vedie k domnienke, že je falošný.⁴ Na základe ďalších historických prameňov zo 14. storočia Čičmany už vykazujú znaky feudálnej dediny a teda možno predpokladať ich existenciu ako osady v 13. storočí.⁵ Prvá listina, ktorá sa bezprostredne dotýka obce, pochádza z roku 1411 a týka sa delenia majetku po zomrelom Mikulášovi z Turca.⁶

Na základe toponymie chotárnych gruntov odvodených od mien rodín, ktoré aspoň sčasti patrili k pôvodným obyvateľom obce, možno Čičmany považovať za obec so slovenským pôvodom jej prvých obyvateľov. Existujú však aj teórie o nemeckom a bulharskom pôvode obyvateľov Čičmian vychádzajúce z architektúry príbuznej s nemeckou oblasťou v okolí Kremnice a z valašskej kolonizácie.

Čičmany ako zemepanská dedina v priebehu storočí vystriedala viacerých majiteľov. Medzi prvých zemepánov patrili rodiny Jesenských a Rakovských z Turca. Počas 16. storočia sa striedali viacerí majitelia až do roku 1720, keď po vyriešení rodinných majetkových sporoch sa stali majetkom rodiny Šeréniovcov ako súčasť záblatského panstva. V 19. storočí Čičmany prešli pod spríbuznených Telekyovcov a neskôr Bertchtoldovcov až do polovice 20. storočia.

Pôvodne bola obec spravovaná dedičným richtárom. Po vykúpení richty feudálnym vlastníkom v 17. storočí sa richtár už len dosadzoval čím feudál získal kontrolu nad obcou. Hlavným a tradičným zamestnaním v Čičmanoch bolo poľnohospodárstvo, chov dobytka a ovčiarstvo. Neskôr sa doplnkovými zamestnaniami stali sezónne poľnohospodárske práce a od 19. storočia sklenárstvo a podomový obchod.

Obecný chotár bol rozdelený na lány (grunt). V 16. storočí bolo v Čičmanoch 15 gruntov (spolu s richtárskym), neskôr pribudol trníkovský grunt. Každý z gruntov mal názov odvodený od mena rodiny, ktorá mala grunt v držbe. Držiteľmi týchto gruntov boli: Brundza, Cigáň, Divko, Gregor (Gregorka, Gregorov), Hrvol, Huljak, Jokel, Kohút, Mjakiš (Makiš), Petráš, Pieš, Podušel, Smieško a Zaťko. Začiatkom 18. storočia pribudol Trníkovský grunt. Spomenuté rodiny boli s najväčšou pravdepodobnosťou súčasťou pôvodného obyvateľstva a ich mená potvrdzujú teóriu o slovenskom pôvode obce.

Pôvodne nemali zemepáni v Čičmanoch dominikál, teda pôdu obhospodarovanú vo vlastnej réžii. Grunty obhospodarovali čičmianski obyvatelia, výnosy z nich odovzdávali zemepánom vo forme povinných dávok. Panský majer sa začal vytvárať až v priebehu 18. storočia, kedy sa postupne rozširuje odkúpením richtárskeho gruntu, celého sedliackeho gruntu, zabratím cirkevných a ďalších pozemkov.⁷ Vytvorením panského majera bol pre potreby správcu, majerských úradníkov a zemepána postavený koncom 18. storočia barokovo – klasicistický kaštieľ, ktorého súčasťou bola stodola, ovčiareň, stajňa a krčma.

³ MARKOV, J.: Štúdie a materiály k dejinám Čičmian. In: Vlastivedný zborník Považia, roč. VI, 1966, s.126.

⁴ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s.14.

⁵ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s.14.

⁶ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s.15.

⁷ MARKOV, J.: Štúdie a materiály k dejinám Čičmian. In: Vlastivedný zborník Považia, roč. VI, 1966, s.128.

Vytvorenie panského majera znamenalo ďalšie povinnosti pre poddaných. Okrem odovzdávania deviatku z úrody a ďalších povinností (poplatky za grunty, pradenie, ovčí desiatok, časť naturálnych dávok odovzdávaná v peniazoch, ...) sa súčasťou povinností stalo aj robotovanie na panskom majeri v Čičmanoch, Záblatí a v ďalších panských majeroch v Maďarsku a na Morave.

Správa majera rozhodovala o výške povinností a dávok, neustále ich menila a zvyšovala. Ani po urbárskej regulácii sa situácia nezlepšila, pretože správa majera si naďalej určovala vlastné požiadavky. Čičmanci začali klásť odpor voči panstvu a obracali sa na vyššie orgány so sťažnosťami.⁸ Mnohé z nich boli zamietnuté, prípadne došlo k dohode, ktorú nakoniec panstvo nerešpektovalo. K miernemu zlepšeniu podmienok došlo po marcových zákonoch v roku 1848 o zrušení poddanstva, ktoré však neboli trvalé. Koncom päťdesiatych rokov sa stali Čičmany súčasťou majetku Berchtoldovcov až do znárodnenia a parcelácie veľkostatkov v roku 1945. Ich finančné ťažkosti ovplyvnili aj situáciu v Čičmanoch. Málo úrodná pôda a jej neustále drobenie znamenalo pre Čičmancov hľadanie si nového spôsobu obživy a veľakrát aj vyst'ahovalectvo. Vandrovné zamestnania, ako podomový obchod či sklenárstvo, domáca výroba papúč a nájomná práca sa stali hlavnými prostriedkami zabezpečenia rodiny.

Hospodársku a sociálnu situáciu navyše zhoršovali požiare. Požiar v roku 1907 zničil strednú časť obce. Ešte horší prišiel v roku 1921, kedy bola zničená celá dolná časť obce. Vyše 500 ľudí stratilo okrem svojich príbytkov aj hospodárske budovy s potravinovými zásobami pre seba a dobytok. O ničivom požiari informovala domáca a zahraničná tlač. Zorganizovali sa finančné zbierky na pomoc pohorelcom. Výnimočnosť tejto národopisnej lokality podnietila štát prostredníctvom Štátneho referátu na ochranu pamiatok zachrániť toto ľudové architektonické bohatstvo. Prísun peňazí však podmienil výstavbou v tradičnom štýle. Architektmi Mergancom a Klimešom boli vypracované návrhy pre tri stavebné typy domov, podľa ktorých sa mala realizovať nová výstavba.

Počas trvania československého štátu sa životná úroveň Čičmancov vôbec nezlepšila. Požiar, neúrody a agrárna kríza v štáte im spôsobili existenčné problémy, ktoré mnohí riešili ďalšou vlnou vyst'ahovalectva do zahraničia.

Vznikom slovenského štátu a uzatvorením moravsko-slovenských hraníc sa zamedzilo čičmianskym podomovým obchodníkom a sezónnym robotníkom využívať odbytišťa a pracovné príležitosti v Čechách. Sezónny robotníci tak nemali inú možnosť ako odchádzať do zbrojárskych podnikov v Nemecku.

Protižidovská politika slovenského štátu neobišla ani Čičmany. V roku 1942 bol krčmár Jozef Glásel deportovaný do koncentračného tábora aj napriek protestom obecného predstavenstva a miestneho farára. Na konci roka 1943 sa Čičmany stali súčasťou protifašistického bloku. Svojou výhodnou polohou poskytovali úkryt partizánskym jednotkám. Počas Slovenského národného povstania bol zriadený Revolučný národný výbor a miestna 32 členná partizánska jednotka. Keď nemecká bojová jednotka SS obsadila Fačkovské sedlo, zo susednej obce Fačkov podnikala do Čičmian trestné výpravy. Mesiac pred skončením vojny (6.4.1945) začala z uvedenej oblasti ustupovať smerom na Zliechov. Počas prechodu cez Čičmany bol zlikvidovaný predvoj nemeckej posádky - tri nemecké hliadky, za čo prišla odvetá. Čičmany boli ostreľované zápalnými strelami, samotní vojaci zapalovali ďalšie domy a hospodárske stavby. O dva dni neskôr odviekli všetkých mužov, ktorým sa nepodarilo utiecť, do Rajca, odkiaľ ich transportovali do sústredovacieho tábora v Nemecku, odkiaľ sa vrátili

⁸ MARKOV, J.: Štúdie a materiály k dejinám Čičmian. In: Vlastivedný zborník Považia, roč. VI, 1966, s.135-136.

až po vojne. 27.4.1945 prichádzajú do Čičmian prvé jednotky osloboditeľskej rumunskej armády a neskôr i sovietski vojaci.⁹

Koncom júna 1945 bol zvolený Miestny národný výbor, ktorého jednou z úloh bolo konsolidovať situáciu v obci. Aj napriek podpore štátu a dodávok UNRRY mnohí z obyvateľov už nemali záujem zostať v Čičmanoch a odsťahovali sa do okolia Nitrianskeho Pravna a na Moravu. Tento vysťahovalecký trend zapríčinený nedostatkom pracovných príležitostí pokračoval aj v nasledujúcich rokoch.

Kolektivizáciou dediny po roku 1948 bola súkromná výroba papúč nahradená papučovým ľudovým výrobným družstvom, znárodnené boli mlyn, pila a v roku 1950 vzniklo jednotné roľnícke družstvo.¹⁰

Elektrifikácia obce prebehla v roku 1949, obecný vodovod bol vybudovaný v roku 1967.

V súčasnosti má obec Čičmany okolo 200 stálych obyvateľov (najviac obyvateľov podľa známych sčítaní mali Čičmany v roku 1927 - 14770 obyvateľov).

Podľa dochovaných mapových podkladov z 18. storočia je možné Čičmany charakterizovať ako obec s voľne zoskupenou reťazovitou zástavbou pozdĺž toku rieky Rajčanky po jej východnom a západnom brehu. Najvyššie položenou dominantou obce situovanou na východnej strane bol kostol (pravdepodobne s opevnením). Katastrálna mapa z druhej polovice 19. storočia dokumentuje obdobný stav s viditeľným rozdelením na jednotlivé grunty. Na niektorých gruntoch sú okolo domu veľkorodiny sústredené ďalšie niekedy menšie domy osamostatnených rodín a prilahlé hospodárske objekty. Tento typ zástavby je dôsledkom existencie veľkorodiny. Základným princípom veľkorodiny bola nedeliteľnosť nehnuteľného majetku, ktorý zostával majetkom celej rodiny. Takáto spoločenská štruktúra sa udržala v Čičmanoch až do polovice 19. storočia.

Urbanistické členenie obce sa začalo výrazne meniť od začiatku 20. storočia, čo spôsobili požiare v rokoch 1907, 1921 a 1945. Ich vplyvom sa Čičmany začali meniť na radovú dedinu s nepravidelnou zástavbou už len v okrajových častiach intravilánu. Po požiari v roku 1921 bol takmer úplne zničený tzv. dolný koniec (zachované boli domy č. 44 – Čechovce, dom č. 42 – dnešné múzeum, dom č. 65, 141, 143, 145 a niektoré ďalšie). V tomto období došlo k novej parcelácii

vyhorenej časti, ktorá nerešpektovala pôvodné členenie; na hlavnú ulicu sa vo východnej časti dediny kolmo napojili nové bočné uličky s domami orientovanými štítom do ulice. Pri porovnaní katastrálnej mapy z polovice 19. storočia a súčasnej mapy je možné konštatovať, že zvyšky pôvodnej urbanistickej štruktúry dediny so zachovanými historickými uličkami sú badateľné len v ochrannom pásme na tzv. hornom konci a čiastočne i na území rezervácie v západnej časti za riekou Rajčankou.

Požiar v roku 1907 zničil strednú časť obce. Zhoreli obydlia 45 rodín a škola. Nová výstavba sa realizovala prevažne z kameňa alebo z tehál a s použitím nehorľavej krytiny (napr. domy č. 167, 168, 169, etc).

Najničivejší požiar prišiel po polnoci 8. októbra 1921. Zničených bolo celkom 49 obytných budov s vedľajšími staviskami po ľavej strane pri ceste od Fačkova, čo predstavovalo menšiu časť obce (približne 1/3). O katastrofe v Čičmanoch informovala

⁹ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s.28.

¹⁰ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s.29.

miestna a zahraničná tlač. Písomné upovedomenie dostalo aj Ministerstvo pre správu Slovenska a vládny referent arch. Dušan Jurkovič prostredníctvom hlavného slúžneho Jozefa Šveca. Ten v liste poukázal na jedinečnosť tejto lokality, ktorá súrne potrebuje finančnú pomoc formou finančných zbierok a štátnej subvencie. Konečná subvencia pre pohorelcov pozostávala zo štátnej podpory v núdzi, podpory z verejných zbierok, darovaného dreva od štátu (2160 m³) a podpory podľa zákona o podpore stavieb. Štát poskytol svoj príspevok vo forme stavebného dreva s podmienkou, že sa v obci bude stavať v miestnom tradičnom štýle.

*Dolný koniec
Čičmian po
požiaru v roku
1921*

V tom čase sa pamiatkovou starostlivosťou zaoberal Vládny komisariát na ochranu pamiatok na Slovensku (ďalej Vládny komisariát). Od referenta Vládneho komisariátu vzišiel návrh, aby úrad z vlastného podnetu vypracoval predpisy a plány pre nové stavby financované štátom. „*Od presidia úradu bylo však poukázáno, že v prípade účasti úradu musí především býti dobře opatřena stránka technická a že právě z tohto hlediska technického chybí potřebný aparát dobře vybavené stavební kanceláře, referát totiž od roku 1921 neměl technika...*“. Z tohto dôvodu úrad v tomto roku vo veci nekonal. Stanovisko úradu sa zmenilo na ďalší rok, keď listom miestneho učiteľa Ráliša bol upozornený, že došlo k preparcelizovaniu pohoreniska štátnym geometrom a na viacerých nových parcelách si Čičmanci už kopú základy nových stavieb. Okrem toho samotná parcelácia nerešpektovala pôvodnú zástavbu obce, ale na základe požiadaviek vyhorelcov štátny geometer vymeral parcely pre každú rodinu osobitne, hoci predtým bývalo viac rodín spoločne a vytýčil priečne ulice k hlavnej ceste. Miesto, na ktorom pôvodne stálo 40 hospodárskych dvorov, sa rozparcelovalo pre 60 domov s hospodárskymi stavbami. Z Čičmian sa stala obec s radovou zástavbou.

Celá táto udalosť sa odohrala bez prítomnosti architekta a samotného Vládneho komisariátu, ktorý ihneď po upozornení učiteľa Ráliša začal konať. Referent Vládneho komisariátu sa vrátil k návrhu z roku 1921 a začal intervenovať u Ministerstva verejných prác v Prahe, aby sa Vládny komisariát stal dozorným a kontrolným orgánom v Čičmanoch.

Od druhej polovice roka 1922 začal komisariát pripravovať technickú stránku výstavby Čičmian. V júli 1922 bola vypracovaná technická správa o stave vyhorených Čičmian, ktorá zistila daný stav: pohorenisko je rozparcelované, ulice vytýčené, väčšinou vykopyané základy a miestami aj vymurované. Z tohto hľadiska bol Vládny

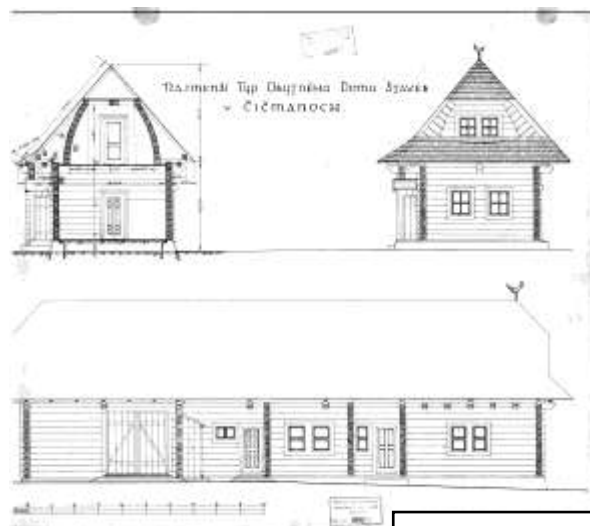
komisariát viazaný novou parceláciou, a jedinou možnosťou ako zasiahnúť do ďalšej výstavby Čičmian bol zastavovací plán a vypracovanie typových projektov nových usadlostí. Nakoľko úrad nemal dostatočne veľký počet technických zamestnancov, plány základných typových domov objednal u architekta Merganca, ktorý pri ich realizácii spolupracoval s architektom Klimešom. Celá akcia prebehla pod odborným dohľadom architekta Dušana S. Jurkoviča. Pri návrhoch boli viazaní zásadami zachovania typickej miestnej architektúry s možnosťou úprav vyhovujúcim vtedajším hygienickým a účelovým kritériám. Ako predlohy im slúžili staré usadlosti, poschodový Joklov dom a Bakulov dom. Predlohu pre najmenší typ domu sa nepodarilo zistiť.

Začiatkom roka 1923 boli dokončené tri typové plány domov:

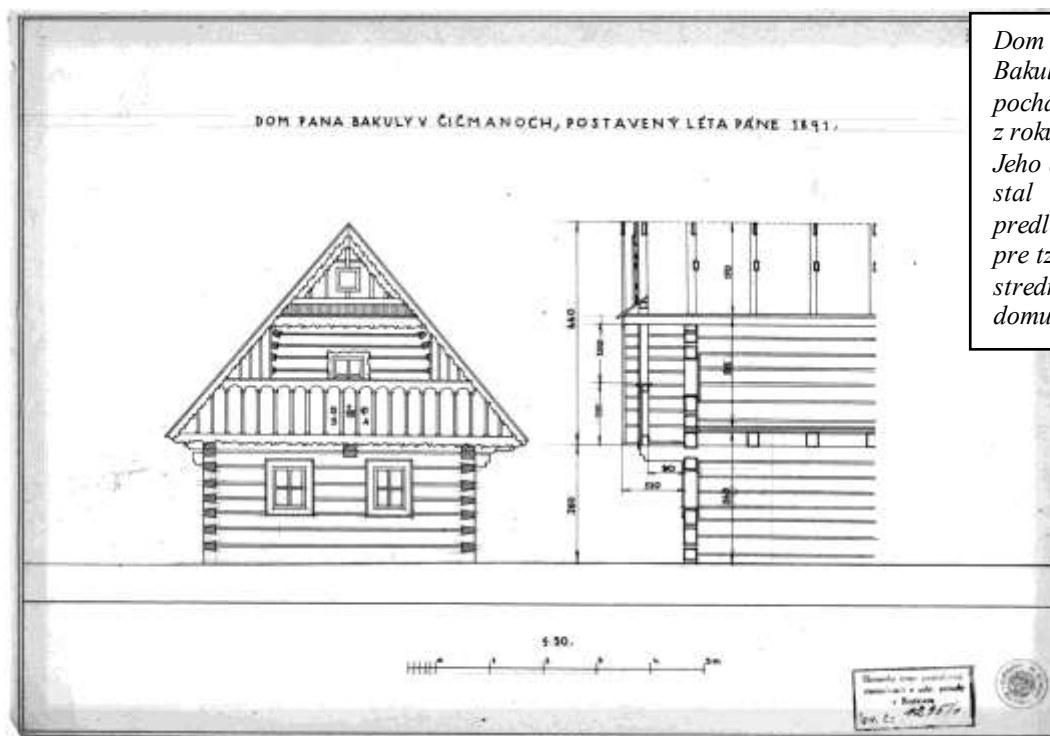
I. typ - najmenší, s najjednoduchším pôdorysom pri najmenej spotrebe materiálu. Šírka obývanej časti má 5 m, dĺžka 12,5 m. Celý objekt, i s pristavanou koniarňou, malou stodolou a holohumnicou má dĺžku 23 m.

II. typ - rozmery obývanej časti 6x12 m. Na poschodí sú tri komory, v štíte pavlač. Hospodárske stavby sú umiestnené zvlášť.

III. typ - veľký, rozmery obývanej časti 6x12 m. Na poschodí má okrem jednej komory ešte obývaciu izbu a po jednej strane prebiehajúcu pavlač podobne ako aj na štítovej strane.

Najmenší typ domu

Dom richtára Bakulu pochádzajúci z roku 1891. Jeho dom sa stal predlohou pre tzv. stredný typ domu.

Poschodový dom z roku 1714 zvaný Bachna z Joklovho gruntu

V zmysle zachovania pôvodného výrazu obce bol určený ako stavebný materiál drevo - zrubová konštrukcia so šindľovou strechou.

Uvedené typy domov boli vypracované s tým, že priamo na mieste sa budú podľa potreby a požiadaviek v detailoch prispôbovať.

Výstavba nových usadlostí začala prebiehať už počas roka 1922. Mnohí vlastníci bez dozoru Vládneho komisariátu nerešpektovali podmienku zachovania tradičného rázu a vnášali pri realizovaní objektov nové prvky. Na základe tejto skúsenosti Referát na ochranu pamiatok na Slovensku (bývalý Vládny komisariát) vydal Protokol o stavebných podmienkach výstavby Čičmian po požari na základe miestnej obhliadky zo dňa 26.8.1922. Pohorelci sa svojim podpisom pod protokol zaväzovali k rešpektovaniu a dodržiavaniu nasledovných podmienok:

1. umiestniť nové stavby na parcelách určených štátnym geometrom a podľa situačného plánu vypracovaného na základe parcelačného plánu od štátneho referátu pamiatok a na hraniciach pozemkov podľa plánu vysádzať stromy, aby sa zabránilo šíreniu prípadného požiaru
2. v každom dome odvádzať dym murovaným komínom, zriadiť záchod a vyhlbené a ohradené hnojisko
3. podľa pokynov štátneho technika a lekára zriadiť podľa potreby riadne, zdravotne nezávadné studne. Náklady na studňu nesú susediaci stavebníci podľa pomeru určeného slúžnym
4. obec sa zaväzuje udržiavať cesty, ktoré vznikli rozdelením pozemku podľa parcelačného plánu
5. stavby budú prevedené z dreva so šindľovou krytinou v spôsobe a podobe obvyklým v Čičmanoch. Všetky šindľové strechy budú riadne napustené karbolínom. Krytiny ako plech, lepenka a eternit sú vyslovene zakázané. V obdobných formách a z dreva sa musia spraviť všetky ostatné vedľajšie stavby, ploty a ďalšie príslušenstvo
6. stavby, ktoré boli vytvorené pred vydaním týchto pravidiel a bez povolenia príslušných úradov sú im taktiež podrobené a slúžnovskému úradu je vyhradené nariadiť prípadné zmeny pričom sa však bude prihliadať na to, aby náklad na ne nebol mimoriadne citeľným zaťažením stavebníka

Pokiaľ stavebníci súhlasili s uvedenými podmienkami Protokolu, mali nárok na bezplatné udelenie stavebného dreva od štátu. V opačnom prípade sa darovaná čiastka dreva dodala len v obmedzenom množstve.

Kontrolný dozor nad výstavbou Čičmian prevzal vtedajší poslucháč architektúry a technický pracovník Vládneho komisariátu František Faulhamer. Ten, počas celej obnovy obce do roku 1928 bol jediným štátnym a pamiatkovým dozorom. Jeho prvoradou úlohou v roku 1922 bolo aspoň čiastočne zlepšiť a napraviť dovtedy realizované nové stavby bez pamiatkového dozoru. Okrem toho po celý čas dozeral na realizáciu typových projektov, robil výpočty dreva na každý z nových domov, dozeral na rozdeľovanie dreva od štátu v hodnote viac ako milión korún atď. Vplyvom okolností plnil úlohy, ktoré za iných podmienok mali mať na starosti iné orgány. Z bezpečnostných dôvodov sa odstránili hospodárske stavby, ktoré svojim hustým zoradením ohrozovali bezpečnosť obce. Už počas roku 1923 sa stavebné práce zastavili, nakoľko sa zistilo, že štátna dodávka dreva je nedostačujúca, keďže dodávka dreva bola vypočítaná len na spotrebu na krovy. Povolené drevo stačilo len na malý počet stavieb a preto sa opäť podala žiadosť o doplnenie štátnej podpory. Štát tentoraz nedodal stavebný materiál, ale poskytol peňažitú hotovosť na nákup dreva z lesov Berchtoldovho veľkostatku v Čičmanoch.

Podľa Františka Faulhamera stavebné práce prebiehali v dvoch stavebných etapách:

- **stavebné obdobie: 1921-1923:** V tomto období bol dozorným orgánom miestny pomocný komitét pozostávajúci zo správcu školy, farára, učiteľa a asi z 5 členov vyhorelcov.

Bolo postavených 24 domov a 12 hospodárskych stavieb z 2 163 m³ štátom dotovaného dreva. Na stavbách pracovali tesári z okolitých dedín, ktorí nevychádzali z miestneho rázu, čo sa prejavilo na ich vzhľade. Situovanie objektov sa dialo podľa prania stavebníkov, bez ohľadu na suseda a celkovú výstavbu štvrti. Faulhamer charakterizoval toto obdobie ako chaotické po stránke technickej a hospodárskej.

- **stavebné obdobie: 1924-1925:** Hlavným dozorom novej výstavby sa za pomoci miestneho komitétu stal František Faulhamer, ktorý zaobstaral zastavovací plán vyhorenej časti, stavebné plány troch obytných domov a detaily. Obnova Čičmian sa konečne dostala pod kontrolu štátnych orgánov. Počas kontrolných dní Faulhamer zakresľoval zmeny do situačného plánu, kreslil detaily.

- **rok 1926** Sám referát si uvedomoval veľkú finančnú pomoc štátu, a preto sa snažil, aby výstavba prebiehala presne podľa situačného plánu, len s minimálnymi odchýlkami. Prístup Čičmancov k dotovanej výstavbe nespĺnil očakávania. Dôsledkom bol list referátu župnému úradu v Turčianskom sv. Martine, v ktorom referát vyslovil nespokojnosť so správaním Čičmancov. Tí neboli dostatočne ochotní rešpektovať predpisy týkajúce sa ľudového rázu, bezpečnosti a poistenia sa a niektorí požadovali ďalšie finančné prostriedky.

- **rok 1927** Nová výstavba obce bola ukončená koncom roka 1927. Na pohorenisku i mimo neho bolo postavených celkovo 66 domov a 29 hospodárskych stavieb. Typovým plánom vyhovovalo 42 domov a 17 hospodárskych stavieb realizovaných v rokoch 1924 – 1927. Ostatné stavby uskutočnené počas živeľnej výstavby v rokoch 1921-1923 (24 domov a 12 hospodárskych stavieb) sa odlišovali situačnými, konštrukčnými a výtvarnými odchýlkami.¹¹

Z dôvodu veľkých investícií sa štát prostredníctvom Referátu snažil aj o zabezpečenie obce proti prípadnému požiaru v budúcnosti. Už v rámci zastavovacieho plánu sa počítalo s umiestnením 2-3 studní v jednotlivých uliciach a ďalšími opatreniami (prehĺbenie koryta potoka, vodné kade, pohotovostné rebríky). Pre miestny nezáujem sa prikróčilo len k nákupu prístrojov pre hasičov. V roku 1925 dobrovoľný hasičský zbor v Čičmanoch vydal memorandum, v ktorom upozornil na nedostatočnú výbavu hasičského zboru a na

¹¹ Archív Pamiatkového úradu SR v Bratislave

hustú zástavbu pohoreniska, ktorá sa ešte zhustí postavením chlievov, kurínov a šôp. Podľa technickej správy Františka Faulhamera z januára 1928 sa ani to tohto obdobia nezrealizovali na mieste bývalého pohoreniska bezpečnostné požiadavky.

6. apríla 1945 boli Čičmany vypálené nemeckým vojskom. Čo sa podarilo zachrániť v roku 1921, to bolo v tomto roku zničené. Podľa správy štátneho stavebného úradu v Žiline z roku 1947 bolo celkom zničených 143 objektov (bytových a hospodárskych jednotiek). Opravených bolo dovedy 32 objektov a v obnove bolo 112 bytových jednotiek. Väčšina stavebníkov odmietala obnovovať si domy v drevenej konštrukcii z dôvodu nebezpečenstva ďalšieho požiaru a žiadala povolenie stavať murované ohňovzdorné domy¹². Na ich stranu sa postavil aj štátny stavebný úrad v Žiline, ktorý zároveň požiadal o stanovisko Povereníctvo školstva a národnej osvety, odbor pamiatkový v Bratislave. V januári 1948 sa konala porada spomínaného odboru pamiatok, ktorej jedným z prerokovaných bodov sa stala obnova Čičmian. Účastníci porady sa uzniesli v otázke Čičmian na zachovaní drevených stavieb a uplatniť tak zásadu ochrany domoviny, teda chrániť hodnotné objekty in situ. Jedným zo spomínaných objektov bol aj poschodový Joklov dom, ktorý však v tom čase už dávno nestál na svojom pôvodnom mieste, keďže v roku 1937 bol odvezený do múzea v Prahe. Z hľadiska cestovného ruchu sa mal vypracovať projekt ďalšej výstavby obce. Zápisnica z porady mala byť zaslaná všetkým orgánom, ktorých sa porada týkala a zabezpečiť tak jej realizovanie. Aj napriek stanovisku tohto úradu, obyvatelia Čičmian naďalej protestovali proti stavbe typických drevených domov a zároveň ani nemali záujem chrániť dochované objekty ešte pred požiaru v roku 1921. Aj keď zo strany pamiatkarov bola snaha zachovať Petrášov dom, ako posledný poschodový dom s čiernou izbou, financie na jeho záchranu sa nepodarilo získať a v roku 1958 padol. Rok nato padli staré Gregorovce (s čiernou izbou).

Petrášovce

¹² Archív Pamiatkového úradu SR v Bratislave

Postupný zánik tradičnej ľudovej architektúry v Čičmanoch podnietil štát v roku 1977 vyhlásiť Čičmany za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry.

Hoci na území Pamiatkovej rezervácie Čičmany sa zachovalo len veľmi málo ľudových domov pred požiaru v roku 1921 (z celkového počtu 32 ľudových domov evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu len 3 sú z obdobia pred požiarom), relativizovanie pamiatkových hodnôt územia, s ktorým sa v súčasnosti niekedy stretávame, nie je na mieste. Nová výstavba obce je ojedinelým príkladom zachovania pôvodných architektonických typov, ktoré by prirodzeným vývojom zanikli už niekedy v polovici 20. storočia tak, ako v iných obciach s podobným charakterom výstavby. S pomocou štátnych orgánov a záujmu odbornej i širokej verejnosti sa podarilo podstatným spôsobom ovplyvniť podobu obnovovaných domov vypracovaním typových plánov domov architektmi Mergancom a Klimešom a zabezpečením stavebného dozoru. Z tohto dôvodu môžeme hodnotiť túto akciu ako významný pamiatkarský počin, kedy zachované zrubové domy neboli individuálne chránené napr. prenesením do skanzenu, ale nová výstavba bola podriadená miestnej stavebnej tradícii.

C. ZÁSADNÉ URBANISTICKÉ VÝVOJOVÉ ETAPY

Urbanistická štruktúra obce Čičmany bola ovplyvnená morfológiou krajiny. Na orientáciu a polohu urbanistickej štruktúry sa uplatnil princíp využitia oslnených svahov na poľnohospodársku činnosť a menej oslnených na bývanie. Dostupnosť k vode hrala tiež dôležitú úlohu pri formovaní obce, pričom sa dbalo aj na ochranu územia pred povodňami.¹³

Hlavnými medzníkmi vo vývoji urbanistickej štruktúry obce sa stali požiare v 20. storočí. Do tohto obdobia bol pre Čičmany charakteristický sústredený typ osídlenia. Potok Rajčianka bol determinujúcim činiteľom tejto sídelnej formy. Ešte v stredoveku bolo územie Čičmian rozdelené na chotárne lány – grunty. Ich súčasťou boli veľkorodinné domy, ktoré zároveň určovali orientáciu a polohu ostatných stavieb na grunte. V neskoršom období osamostatnením rodín z veľkorodiny boli nové obytné domy sústredené okolo veľkorodinného domu a ich vstupy boli pravdepodobne orientované k nemu. Stredom obce popri potoku prechádzala hlavná komunikácia, z ktorej viedli ďalšie prístupové komunikácie k jednotlivým gruntom.

Na základe mapového podkladu z 18. storočia možno konštatovať, že zástavba Čičmian sa orientovala spočiatku na západnú stranu od potoka, teda na menej oslnený svah. Podľa katastrálnej mapy z 19. storočia sa ťažisko rastúcej zástavby presmerovalo na východné svahy od potoka Rajčianka.

Prevažná väčšina domov boli jednopodlažné, od 18. storočia sa špecifikom Čičmian stalo stavenie dvojpodlažných domov pre potreby veľkorodiny.

Veľkosť gruntov zostávala po stáročia nezmenená. Išlo o dedené územie, ktoré sa neustálym rozširovaním rodiny rozdrobovalo na viac dvorov, na ktorých bývali rozvetvení rodinní príslušníci. Podľa dochovaných dobových fotografií sa na gruntoch vyskytovali viaceré formy zástavby jednotlivých dvorov. Najrozšírenejšou formou zástavby dvora bola do prvej tretiny 20. storočia nepravidelná: „V tomto prípade orientácia jednotlivých obytných domov a k nim patriacich hospodárskych stavieb nie je viazaná nijakým pravidlom. V niektorých je priečelie domu obrátené k ceste alebo

¹³ Ing. arch. KRAJČ P.: Územný plán obce Čičmany – návrh, A/textová časť. Žilina 2006. s. 9.

Joklov grunt

u poschodových veľkorodinných domov), prípadne dvojstranná zástavbu dvora.

Podľa dobových fotografií z konca 19. a začiatku 20. storočia sa v Čičmanoch vyskytovali dispozične dvojpriestorové a najmä trojpriestorové domy. Boli kryté valbovými alebo sedlovými strechami so štítom.

Od 17. storočia sa dominantou obce stal kostol, postavený na vyvýšenom mieste svahu na východnej strane.

Urbanistická štruktúra obce sa nemenila až do začiatku 20. storočia, kedy boli opakujúcimi sa požiarimi Čičmany poškodené. Po požiari v roku 1907 sa požiarom zničený stred obce obnovil, ale už s novou hmotovou a urbanistickou skladbou. Hoci rodinné grundy formálne existovali, členovia rodiny ich rozparcelovali podľa svojich potrieb. Vznikla tak potočná radová zástavba s murovanými domami. Priečelia domov bolo orientované kolmo ku korytu potoka. Narušila sa aj pôvodná zástavba dvora, nakoľko v tejto časti obce začala prevládať uhlová forma zástavby dvora. Pôvodná zástavba – nepravidelná, zostala zachovaná na dolnom a hornom konci obce.

Požiar v roku 1921 zničil celý dolný koniec obce. Nová výstavba na dolnom konci zotrela typickú urbanistickú črtu Čičmian. Územie rodinných gruntov bolo nanovo

Nepravidelná zástavba na hornom konci. Začiatok 20. storočia.

preparcelované, bez návaznosti na pôvodnú zástavbu gruntov. Na hlavnú komunikáciu cez obec sa vytýčili kolmé ulice. Zrubové domy boli svojim priečelím orientované do ulice, presadila sa sedlová strecha so štítom. Vznikla tak zahustená uličná forma zástavby pretrvávajúca do súčasnosti. Pôvodná zástavba ešte pred požiarom zostala zachovaná vo väčšej miere len na hornom konci obce.

Posledný požiar v roku 1945 zničil ďalšie a poškodil ďalšie stavby

najmä v strede obce a na jej hornom konci. Majitelia zničených stavieb rezolútne odmietli pokračovať v zrubovom staviteľstve a postavili si murované stavby. Pri ich stavbe sa nerešpektoval pôvodný urbanizmus, ale sa uprednostnili požiadavky ich majiteľov. Pôvodná pre obec typická nepravidelná zástavba pretrvala do súčasnosti len v okrajových

¹⁴ Kol. autorov: *Ludová architektúra a urbanizmus vidieckych sídiel na Slovensku*. Bratislava 1998. s.192.

častiach intravilánu obce, teda v južnej časti (ochranné pásmo) a v západnej časti od hlavnej cesty, za potokom Rajčianka (západná časť pamiatkovej rezervácie).

Pohľad do novovzniknutej Mierisovej ulice po roku 1928. Domy sú orientované svojím štítovým priečelím do ulice. Nový spôsob zástavby výrazne zmenil charakter obce.

D. URBANISTICKÁ ŠTRUKTÚRA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Súčasná urbanistická štruktúra pamiatkovej rezervácie vznikla dôsledkom požiaru v roku 1921. Špecifická zástavba na jednotlivých gruntoch požiarom zanikla. Dedičný grunt bol nanovo rozparcelovaný podľa požiadaviek jeho členov. Prestali sa rešpektovať pôvodné zákonitosti gruntu a novou snahou bolo získať čo najviac stavebných pozemkov pre jednotlivé rodiny. Z tohto dôvodu sa východne od hlavnej prístupovej cesty do obce vedúcej cez stred pamiatkového územia vytýčili kolmé ulice.

Nové obytné domy postavené na rozparcelovanom území boli postavené podľa typových plánov, ktoré rešpektovali pôvodnú pre Čičmany charakteristickú architektúru. Ide o zrubové trojpriestorové domy svojim priečelím orientované do ulice, kryté sedlovou strechou so štítom. Súčasťou štítu bolo dnes na viacerých objektoch odstránené polkružie s podlomenicou alebo do štítu vsadená pavlač. Hospodárske stavby sa vyskytujú v dvoch variantoch - buď priamo nadväzujú na obytnú časť alebo vytvárajú spolu s obytným domom uhlový typ zástavby dvora.

Typové domy spolu s hospodárskymi stavbami sa nachádzajú aj pozdĺž hlavnej cesty. V 60-rokoch 20.storočia sa voľné plochy na začiatku rezervácie vyplnili murovanými stavbami odzrkadľujúcimi vtedajšie architektonické cítenie. Objekty sú bez architektonických kvalít.

Zástavba na západnej strane od hlavnej cesty za potokom Rajčianka vo väčšej miere zodpovedá pôvodnej zástavbe. Domy nie sú viazané žiadnymi regulatívami prijatými po veľkom požiari, využívajú morfológiu terénu a uplatňuje sa princíp nepravidelnej zástavby.

Hoci došlo k požiaru v obci aj v roku 1945, nemal už rozhodujúci vplyv na vývoj urbanizmu v pamiatkovom území.

E. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT

Územie pamiatkovej rezervácie v Čičmanoch predstavuje nie len zaujímavý, ale i ojedinelý príklad medzi pamiatkovými územiaми s ľudovou architektúrou. Jej urbanizmus a objektová skladba nie sú pôvodné a ani nevznikli prirodzeným stavebným vývojom ako iné pamiatkovo chránené územia na Slovensku.

Čičmany ako ojedinelá národopisná etnografická lokalita vzbudzovali pozornosť už od konca 19. storočia nielen v odborných kruhoch, ale aj u širokej verejnosti. Architekt Dušan S. Jurkovič, ktorý pri vlastných realizáciách čerpal z tradícií ľudového staveľstva prezentoval v Prahe na Národopisnej výstave československej pre Čičmany charakteristický stavebný typ – veľkorodinný poschodový dom. Keď požiar v roku 1921 zničil celý dolný koniec obce, pravdepodobne pod tlakom odbornej i laickej verejnosti bol vypracovaný plán na záchranu a obnovu Čičmian v tradičnom duchu. Štátny príspevok pre obyvateľov zničených domov bol naviazaný na rešpektovanie vypracovaných plánov.

Pri veľkej stavebnej činnosti, ktorá nastala v nasledujúcom období došlo i k pochybeniam, ktoré sa nepodarilo odstrániť, ale len korigovať. Ide hlavne o novú, dodnes zachovanú urbanistickú štruktúru obce, ktorá úplne zmenila jej charakter (pravidelná uličná zástavba). Zmena pôvodného urbanizmu sa však neprejavila v celej obci. Ide hlavne o časť dolného konca situovaného východne od Rajčianky. Západná časť súčasnej pamiatkovej rezervácie za riekou Rajčiankou zostala i po požiari bez urbanistických zmien s roztrúsenou nezahustenou zástavbou. Táto časť rezervácie (spolu s časťou horného konca, ktorý je súčasťou ochranného pásma) predstavujú cennú časť pamiatkovej rezervácie, napriek tomu, že sa v nej nachádza len malá časť pamiatkovo chránených objektov alebo objektov dotvárajúcich prostredie. Autenticky zachovaný pôvodný urbanizmus musí byť predmetom zvýšeného záujmu pri ochrane celej pamiatkovej rezervácie.

V časti rezervácie východne od Rajčianky je situovaná väčšina objektov postavených podľa typových plánov architektov Merganca a Klimeša. Aktívnu účasť Dušana S.

Jurkoviča na vypracovaní typových projektov nových ľudových domov sa nepodarilo s istotou dokázať, môžeme však predpokladať, že s ohľadom na jeho záujem o Čičmany sa na projektoch obnovy obce podieľal nepriamo. Vypracované projekty, podľa ktorých bola realizovaná nová výstavba, plne vychádzali z domáceho prostredia a akceptovali všetky prvky miestneho staviteľstva s výnimkou technicky prekonaných častí (čierna

Obdobie obnovy obce po požiari v roku 1921.

kuchyňa). Cudzorodé prvky boli vnášané len minimálne a niektoré sa ešte v čase obnovy dediny podarilo odstrániť. Väčšina po požiari novopostavených domov predstavuje vývojovo najmladší čičmiansky typ domu so štítom. Pri konkrétnych realizáciách však došlo k určitému variovaniu, čím sa na objektoch objavili i vývojovo staršie detaily ako napr. vysoká podlomenica a strmá polvalba. Z tohto dôvodu predstavujú objekty ľudových domov v

Čičmanoch, napriek tomu, že boli postavené po roku 1921 podľa typových projektov, hodnotný príklad dokumentujúci pôvodný typ vidieckeho domu v danej lokalite, tradičné stavebné techniky a pre obec charakteristické výzdobné prvky s hodnotou jedinečnosti, typickosti a emocionálnej pôsobivosti.

Pamiatková rezervácia Čičmany predstavuje napriek ojedinelým nevhodným objektom ucelený urbanistický súbor, ktorý sa bez výrazných zmien zachoval do súčasnosti. Charakteristické pohľadové kužele od nástupu do obce, pohľady z extravilánu nie sú dodnes narušené a prezentujú obec s tradičnou ľudovou zrubovou architektúrou, ktorej dominantou je na návrší situovaný murovaný kostol s predstavanou mohutnou hranolovou vežou.

Okrem uvedených hodnôt sú Čičmany v rámci celého Slovenska výnimočným príkladom obnovy zničenej obce v duchu pôvodnej architektonickej tradície pod dohľadom inštitúcií na ochranu pamiatok. Zvolený jedinečný spôsob obnovy, kedy namiesto niekoľkých objektov uchránených od zničenia požiarom bola obnovená takmer celá obec, dokumentuje, akú veľkú kultúrno-historickú hodnotu mala lokalita pre celú spoločnosť v danom období. Z tohto dôvodu je potrebné označiť túto obnovu za významný pamiatkarský počin v rámci strednej Európy.

F. FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Územie pamiatkovej rezervácie má v súčasnosti obytnú a rekreačnú funkciu. Pre potreby rekreácie a turizmu sú využívané niektoré z ľudových domov, ale i niekoľko penziónov. Zmena funkčného využitia sa nepredpokladá a nie je žiaduca.

G. KATEGÓRIE OBJEKTOV NA ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

Národné kultúrne pamiatky

Č.ÚZPF		Miesto	Č.p.	Č.s.	Parcela	Názov objektu	Bližšie určenie
1332	/ 0	ČIČMANY	0		237/3	KOSTOL	R.K.SV.KRÍŽ NÁJ
2109	/ 0	ČIČMANY	35	35	43	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2110	/ 0	ČIČMANY	40		2188/2	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2111	/ 0	ČIČMANY	44	44	26/8	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2112	/ 0	ČIČMANY	47	47	25/1	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2113	/ 0	ČIČMANY	48	48	23	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2114	/ 0	ČIČMANY	49	49	22/1	DOM EUDOVÝ S HOSP.ČASŤ.	ZRUBOVÝ
2115	/ 0	ČIČMANY	52	52	10/1	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2116	/ 0	ČIČMANY	57	57	5/1	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2117	/ 0	ČIČMANY	58	58	4	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2118	/ 0	ČIČMANY	83	83	335	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2119	/ 0	ČIČMANY	84-85	84-85	333/1-2	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2120	/ 0	ČIČMANY	87	87	332	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2121	/ 0	ČIČMANY	92	92	328/1	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2122	/ 0	ČIČMANY	93	93	328/3	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2123	/ 0	ČIČMANY	94	94	328/2	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2124	/ 0	ČIČMANY	98	98	323	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2125	/ 0	ČIČMANY	100		320	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2126	/ 1	ČIČMANY	101		317	DOM EUDOVÝ A STODOLA	ZRUBOVÝ
2126	/ 2	ČIČMANY	101		317	DOM EUDOVÝ A STODOLA	ZRUBOVÁ
2127	/ 1	ČIČMANY	108		312	DOM EUDOVÝ A BUD.HOSP.	ZRUBOVÝ
2127	/ 2	ČIČMANY	108		312	DOM EUDOVÝ A BUD.HOSP.	
2128	/ 0	ČIČMANY	111	111	307	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2129	/ 0	ČIČMANY	113	113	305	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2130	/ 0	ČIČMANY	127	127-128	274	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2131	/ 0	ČIČMANY	129	129	272	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2132	/ 0	ČIČMANY	130		270	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2133	/ 0	ČIČMANY	131	131	269	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2134	/ 0	ČIČMANY	136	136	259/1	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
2135	/ 0	ČIČMANY	137	137	259/2	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
10838	/ 0	ČIČMANY	42	42	33	DOM EUDOVÝ	ZRUBOVÝ
10839	/ 1	ČIČMANY	65	65	2185/14	DOM EUDOVÝ A STODOLA	ZRUBOVÝ
10839	/ 2	ČIČMANY	65	65	2185/14	DOM EUDOVÝ A STODOLA	ZRUBOVÁ
10842	/ 1	ČIČMANY	138	138	251/1	DOM EUDOVÝ A STODOLA	ZRUBOVÝ
10842	/ 2	ČIČMANY	138	138	250	DOM EUDOVÝ A STODOLA	ZRUBOVÁ
10841	/ 0	ČIČMANY	118	118	300	DOM EUDOVÝ S HOSP.ČASŤ.	ZRUBOVÝ
10840	/ 0	ČIČMANY	89	89	330	DOM EUDOVÝ S HOSP.ČASŤ.	ZRUBOVÝ

Objekty navrhnuté na zápis do ÚZPF

V súčasnosti na území pamiatkovej rezervácie ako aj jej kontaktného územia nie sú navrhnuté žiadne objekty na zápis do ÚZPF.

Objekty vytypované na zápis do ÚZPF

Objekt	Súpisné číslo	Parcelné číslo
Ľudový zrubový dom	62 (Podvyhnanie)	2185/9
Murovaný dvojdom	45,46 (Hlavná ulica)	26/2, 26/3
Ľudový zrubový dom	51 (Hlavná ulica)	10/2
Murovaný dom	53(Hlavná ulica)	8/1
Murovaný dom	71-74 (Hlavná ulica)	341/4,12,13,14
Ľudový zrubový dom	82 (Hlavná ulica)	336
Ľudový zrubový dom	75 (Peťkova –Strapkova ulica)	341/2
Ľudový zrubový dom	76 (Peťkova –Strapkova ulica)	340
Ľudový zrubový dom	79 (Peťkova –Strapkova ulica)	337/4
Ľudový zrubový dom	80 (Peťkova –Strapkova ulica)	337/3
Ľudový zrubový dom	81 (Peťkova –Strapkova ulica)	337/2
Ľudový zrubový dom	95 (Mierisova ulica)	327
Ľudový zrubový dom	116 (Hrvoľova ulica)	303
Ľudový zrubový dom	117 (Hrvoľova ulica)	302
Ľudový zrubový dom	104 (Hrvoľova ulica)	301
Ľudový zrubový dom	119 (Hrvoľova ulica)	299
Ľudový zrubový dom	120,121 (Hrvoľova ulica)	298/1,2
Ľudový zrubový dom	122 (Hrvoľova ulica)	266/3
Ľudový zrubový dom	125 (Hrvoľova ulica)	273
Ľudový zrubový dom	139 (Hercova ulica)	247
Ľudový zrubový dom	145 (Hercova ulica)	240
Ľudový zrubový dom	106 (Ulica pod roľami)	650
Ľudový zrubový dom	141 (Ulica pod roľami)	819
Ľudový zrubový dom	142 (Ulica pod roľami)	820
Ľudový zrubový dom	33 (Ulica Závodie)	49
Ľudový zrubový dom	39 (Na Filipove rovne)	14/1
Kaplnka sv. Jána Nepomuckého	Kostolná ulica	237/1

Objekty dotvárajúci prostredie

Objekt	Súpisné číslo	Parcelné číslo
Ľudový zrubový dom	63	2185/1
Ľudový zrubový dom	50	11
Ľudový zrubový dom	56	6/1

Ľudový zrubový dom	59 (Hlavná ulica)	2/4
Ľudový zrubový dom	60 (Hlavná ulica)	2/3
Ľudový zrubový dom	97 (Hlavná ulica)	326
Murovaný dom	112 (Hlavná ulica)	308
Ľudový zrubový dom	126 (Hlavná ulica)	275
Murovaný dom	146 (Hlavná ulica)	238/1
Murovaný dom	? (Hlavná ulica)	25/2
Zrubový dom	? (Hlavná ulica)	36, 37
Murovaný dom s dreveným obkladom	? (Hlavná ulica/Niže školy)	44/2
Murovaná škola	? (Hlavná ulica)	44/2
Ľudový zrubový dom	66 (Huliakova –Peťkova ulica)	342/1
Murovaný dom	67 (Huliakova –Peťkova ulica)	342/2
Ľudový zrubový dom	69 (Huliakova –Peťkova ulica)	341/10
Ľudový zrubový dom	78 (Peťkova –Strapkova ulica)	337/5
Murovaný dom	90,91 (Mierisova ulica)	329/1,2
Ľudový zrubový dom	99 (Piešova ulica)	322
Ľudový zrubový dom	102 (Piešova ulica)	316
Ľudový zrubový dom	103 (Piešova ulica)	315/2
Ľudový zrubový dom	107 (Piešova ulica)	313
Ľudový zrubový dom	109 (Piešova ulica)	310/2
Ľudový zrubový dom	110 (Piešova ulica)	309
Ľudový zrubový dom	114,115 (Hrvoľova ulica)	304/1
Ľudový zrubový dom	123, 124 (Hrvoľova ulica)	267/2, 267/3
Ľudový zrubový dom	307 (Radenova ulica)	266/3 (?)
Ľudový zrubový dom	133 (Radenova ulica)	264/1
Ľudový zrubový dom	134 (Radenova ulica)	263
Ľudový zrubový dom	135 (Radenova ulica)	260
Murovaný dom	140 (Hercova ulica)	246 (?)
Ľudový zrubový dom	143 (Hercova ulica)	241
Murovaný dom	144 (Hercova ulica)	949/9
Ľudový zrubový dom	279 (Ulica pod roľami)	245
Ľudový zrubový dom	297 (Ulica pod roľami)	649/2
Murovaná fara	147 (Kostolná ulica)	237/2
Kaplnka sv. Jána Nepomuckého	Kostolná ulica	237/1
Ľudový zrubový dom	37 (Na Filipove rovne)	2245
Ľudový zrubový dom	38 (Na Filipove rovne)	2244/1
Zrubová hospodárska budova	Na Filipove rovne	15/1
Ľudový zrubový dom	41 (Na Filipove rovne)	3/2,3/3,3/4
Ľudový zrubový dom	28 (Gaploskova ulica)	51
Murovaný dom	29 (Gaploskova ulica)	50/1
Ľudový zrubový dom	34 (Ulica Závodie)	41/2

Rušivé objekty

Objekt	Adresa	Parcelné číslo
Murovaný dom	54	7/1,2
Murovaný dom	61 (Hlavná ulica)	2/2
Ľudový zrubový dom	64 (Hlavná ulica)	2185/13
Murovaný dom	261 (Hlavná ulica)	1/1
Murovaný (?) dom	68 (Huliakova –Peťkova ulica)	341/11
Murovaný dom	96 (Mierisova ulica)	327
Zrubový (?) dom	132 (Radenova ulica)	265
Murovaný objekt	313 (Ulica pod roľami)	654/2
Murovaný dom	? (Ulica pod roľami)	816/2 (?)
Ľudový zrubový dom	36 (Na Filipove rovne)	49
Murovaný dom	39 (Na Filipove rovne)	14/1
Murovaný dom	? (Závodie/Niže školy)	44/1

H. FUNKČNÉ VYUŽITIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

Väčšina objektov situovaných na území pamiatkovej rezervácie je využívaná na trvalé bývanie resp. rekreáciu. Časť objektov je neobývaných a spustených. Neusporiadanie majetkovoprávných vzťahov vedie v mnohých prípadoch k zanedbaniu údržby a k postupnej deštrukcii objektov. Krajský pamiatkový úrad je v takýchto prípadoch bezmocný, nakoľko nemá komu uložiť opatrenia na nápravu.

Časť objektov, ktoré neslúžia na trvalé bývanie, slúži pre potreby rekreácie a turizmu s chalupárskym charakterom. V dvoch ľudových zrubových domoch v správe Považského múzea v Žiline je umiestnená etnografická expozícia, v dvoch objektoch v súkromnom vlastníctve je predajňa suvenírov.

V území pamiatkovej rezervácie sú situované dva penzióny, v súčasnosti nie je ani jeden z nich funkčne využívaný.

Uvedené využitie objektov je pre pamiatkové územie vhodné a nemalo by sa v budúcnosti výrazne meniť.

Hospodárske stavby na území rezervácie už od druhej polovice 20. storočia prestali plniť svoju pôvodnú funkciu. Väčšina z týchto objektov nie je zapísaných do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu a ich ochrana je obtiažna. Pre zachovanie hospodárskych stavieb je najvhodnejšia ich adaptácia a zmena funkčného využitia pri zachovaní ich vonkajšieho vzhľadu.

I. SPOLUPRÁCA NA REGENERÁCIÍ PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Zákon č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v § 14 upravuje pôsobnosť obcí takto:

Obec

(1) Obec utvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na území obce.

(2) Obec

- a) dbá, aby vlastníci kultúrnych pamiatok konali v súlade s týmto zákonom,*
- b) koordinuje budovanie technickej infraštruktúry sídiel s pamiatkovým územím,*
- c) spolupôsobí pri zabezpečovaní úprav uličného interiéru a uličného parteru, drobnej architektúry, historickej zelene, verejného osvetlenia a reklamných zariadení tak, aby boli v súlade so zámermi na zachovanie a uplatnenie hodnôt pamiatkového územia,*
- d) podporuje iniciatívy občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu,*
- e) na základe výpisov z ústredného zoznamu vedie evidenciu pamiatkového fondu na území obce.¹⁴⁾*

(3) Obec môže utvárať zdroje na príspevky vlastníkom na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok nachádzajúcich sa na území obce.

(4) Obec môže rozhodnúť o vytvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce môžu byť zaradené okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Zoznam evidovaných pamätihodností obce predloží obec na odborné a dokumentačné účely krajskému pamiatkovému úradu; ak ide o nehnuteľné veci, predloží zoznam aj stavebnému úradu.

14) § 2 ods. 1 zákona Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení.

Orgánmi samosprávy, pôsobiacimi na území Pamiatkovej rezervácie Ľudovej architektúry Čičmany, sú najmä: Obecný úrad Čičmany a miestne príslušný stavebný úrad – Spoločný stavebný úrad Rajec.

Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Čičmany aplikujú záujmy ochrany pamiatkového fondu na konkrétne územie, s prihliadnutím na miestne špecifiká. Úspešnosť obnovy a prezentácie pamiatkového fondu však nemôže závisieť od jedinej inštitúcie. Spolupráca orgánu špecializovanej štátnej správy, obce, vlastníkov nehnuteľností, občianskych združení a vôbec všetkých občanov obce je nevyhnutná. Bez skutočného záujmu všetkých zainteresovaných o zachovanie kultúrneho dedičstva sa vytráca význam ochrany pamiatkového územia. Vzťah miestneho obyvateľstva k pamiatkovým hodnotám pamiatkovej rezervácie je do značnej miery laxný a snahu o ich záchranu a zachovanie chápu skôr ako byrokratické obmedzovanie ich vlastníckych práv k jednotlivým objektom na území rezervácie. Požiadavky v Zásadách nemajú byť chápané ako samoučelné obmedzovanie vlastníkov nehnuteľností v pamiatkovom území, ale ako koncepčný zámer údržby a obnovy. Toto sekundárne môže priniesť zvýšenie objemu cestovného ruchu a zároveň i ekonomických príjmov obce.

Podľa § 29 pamiatkového zákona “*orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy ... zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.*” V zmysle § 29 krajský pamiatkový úrad vypracúva zásady ochrany pamiatkovej rezervácie, ktoré o. i. obsahujú *požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, ..., prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy* atď.

V súlade s presunom kompetencií stavebného úradu na obce je pre orgán samosprávy, v tomto prípade pre Obecný úrad Čičmany a Spoločný obecný úrad Rajec – Územné plánovanie a stavebný poriadok nevyhnutné rešpektovať znenie § 32 ods. 11 pamiatkového zákona: “*V územnom konaní, v stavebnom konaní, v konaní o povolení zmeny stavby v pamiatkovom území a v ochrannom pásme rozhoduje stavebný úrad po predchádzajúcom súhlase krajského pamiatkového úradu. Stavebný úrad postupuje tak aj vtedy, ak práce možno vykonať na základe ohlásenia.*”

Je užitočné pripomenúť si aj súvisiacu časť § 55 odseku 3 Vyhlášky MŽP č. 532/2002 Z. z. v znení: *...v dosahu chránenej pamiatky ... sa môže informačné, reklamné a propagačné zariadenie umiestniť, ak sú splnené podmienky podľa príslušných osobitných predpisov* - v odkazovej poznámke je tu uvedený o. i. pamiatkový zákon.

J. PREHĽAD V SÚČASNOSTI PLATNÝCH AKO AJ ROZPRACOVANÝCH ÚZEMNOPLÁNOVACÍCH DOKUMENTÁCIÍ

Územný plán obce Čičmany bol schválený obecným zastupiteľstvom dňa 22.05.2009. Spracovateľom územnoplánovacej dokumentácie je Ing. arch. Peter Krajč, obstarávateľom bol Ing. arch. Vladimír Barčiak.

3. POŽIADAVKY

NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE
ÚZEMIA, NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU
A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU
A PARCELÁCIE, OBJEKTOVEJ SKLADBY,
VÝŠKOVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV,
PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU,
CHARAKTERISTICKÝCH POHLADOV,
SILUETY A PANORÁMY, ARCHEOLOGICKÝCH
NÁLEZÍSK A ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH
A PRÍRODNÝCH HODNÔT

I. ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY NA REGENERÁCIU A OCHRANU PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

- 1. Chrániť územie pamiatkovej rezervácie ako jednotný a celistvý sídelný celok s vyhraneným architektonickým typom stavieb zachovaním pôvodného urbanistického členenia, parcelácie, výškového a objemového usporiadania a charakteristických pohľadových kužeľov (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4).**
- 2. Na území pamiatkovej rezervácie je stavebná činnosť obmedzená. Môže byť realizovaná iba v súlade s platnou územnoplánovacou dokumentáciou. Má zachovávať, upravovať, obnovovať, regenerovať a dotvárať hlavné uličné priestory, národné kultúrne pamiatky a objekty vo vzťahu k pôvodnému pôdorysu, parcelácii interiéru obce, hmotovej skladbe, výškovému zónovaniu a k širšiemu prostrediu a okolitej krajine.**
- 3. Pri obnove a regenerácii nehnuteľností na území rezervácie používať tradičné materiály a vyhýbať sa priemyselne vyrábaným prefabrikátom. Rovnako je neprípustné akékoľvek použitie tatranského profilu a iných drevených obkladových prvkov v exteriéri a v interiéri národných kultúrnych pamiatok.**
- 4. Pri obnove nehnuteľností sa musia odstrániť všetky nevhodné sekundárne úpravy (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4) a prinavrátiť objektom ich pôvodný vzhľad podľa zachovanej dokumentácie.**

5. **Pred začatím obnovy národnej kultúrnej pamiatky je podľa § 32 ods. 2 pamiatkového zákona vlastník povinný krajskému pamiatkovému úradu predložiť žiadosť o rozhodnutie o zámere obnovy.**
6. **Rozhodnutie krajského pamiatkového úradu je podľa § 32 ods. 5 pamiatkového zákona povinný vyžiadať si vlastník nehnuteľnosti, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou, ale sa nachádza v pamiatkovom území, a to predložením žiadosti o vydanie rozhodnutia o zámere úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území.**

Ad 3. Požiadavka použitia tradičných materiálov pri obnove objektov na území pamiatkovej rezervácie, ako o tom hovorí **Benátska charta** (Benátky 1964) v kapitole *Obnova a reštaurovanie*, článok 9: „*Obnova a reštaurovanie...sa zakladajú na rešpektovaní pôvodných historických materiálov a autentických dokumentov.*“ vychádza z potreby zachovania autenticity, jedinečnosti a typickosti objektov v Pamiatkovej rezervácii ľudovej architektúry Čičmany.

Medzinárodná charta **Ľudové stavebné dedičstvo** (Mexiko 1999) hovorí v kapitole *Princípy ochrany*, článok 2: „*Súdobé zásahy do ľudových stavieb, stavebných súborov a vidieckeho osídlenia by mali zohľadňovať ich kultúrne hodnoty a tradičné znaky.*“ , v kapitole *Usmerňovanie praxe*, článok 4 *Nahradenie materiálov, častí a prvkov*: „*Zmeny, ktoré legitímne uspokojajú nové potreby, by mali byť realizované pomocou materiálu, ktorý podporí jednotu výrazu, vzhľadu, zloženia a formy prostredníctvom štruktúry a súladu stavebných materiálov.*“ Článok 5 *Úpravy* ďalej hovorí: „*Úpravy a nové využívanie ľudových stavieb by mali byť vykonávané metódami, ktoré zohľadňujú integritu stavby, jej charakter a formu, pri akceptovaní štandardu života.*“ Dodržiavaním týchto medzinárodných dokumentov sa zabráni vnášaniu nepôvodných materiálov a techník pri obnove a zabezpečí zachovanie vžitej podoby jednotlivých objektov sídla a ich pamiatkových hodnôt.

Lenže i pri použití tradičných materiálov môže dôjsť k nepochopeniu tejto zásady. Snáď najznámejším príkladom je použitie tatranského profilu. Hoci je vyrobený z tradičného prírodného materiálu, jeho tvar, rozmery a spôsob kladenia zásadným spôsobom menia vnímanie objektu drevenice či už v interiéri alebo exteriéri. Kladenie na pero a drážku, unifikovaná šírka jednotlivých dosiek nie sú typické pre ľudové staviteľstvo, nehovoriac o tom, že drevo sa nikdy nepoužívalo ako obkladový materiál napr. vonkajších zrubových stien.

Ad 4. Hlavným cieľom vyhlásenia Čičmian za pamiatkovú rezerváciu bolo prezentovať a zachovať tradičnú architektúru so všetkými miestnymi špecifikami. Od výstavby Čičmian v roku 1921 prešli zrubové domy v Čičmanoch úpravami, ktoré sa nerealizovali pod pamiatkarským dohľadom a znehodnotili ich architektonický výraz. Z tohto hľadiska je nutné, aby sa objekty prinavrátili do pôvodného stavu a „očistili sa“ od nevhodných úprav či prvkov. Ide o uzatvorené verandy, zadbnené pavlače, použitie brizolitových omietok na murovaných častiach domov, typizovaných okenných výplní a nevhodnej strešnej krytiny. Práve pri výmene drevenej šindľovej krytiny za plech alebo eternit v období po druhej svetovej vojne dochádzalo k odstraňovaniu charakteristických prvkov štítu ako je polkružie, nakoľko ich pokrytie novou krytinou bolo problematické. Preto je potrebné na základe zachovanej fotodokumentácie pristúpiť k rekonštrukcii odstránených častí.

II. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. Do územia Pamiatkovej rezervácie Čičmany neumiestňovať inú ako obytnú a rekreačnú funkciu a prvky občianskej vybavenosti so škodlivými vplyvmi na obytnú funkciu.

III. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚRŽBU REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE

1. V záujme ochrany historicko-urbanistickej štruktúry pamiatkovej rezervácie zachovať historický pôdorys, existujúcu pôdorysnú osnovu sídelnej formy pochádzajúcu z obdobia znovurozdelenia intravilánu po požiari v roku 1921 (časť rezervácie východne od Rajčianky).
2. V časti rezervácie situovanej západne od Rajčianky zachovať pôvodnú parceláciu odzrkadľujúcu prirodzený urbanistický vývoj obce z obdobia pred požiarom v roku 1921 (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4).

IV. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. Zachovať parceláciu a uličné čiary, situovanie objektov a objektovú skladbu v rámci parcel, dochovaný komunikačný systém a konfiguráciu terénu.
2. V prípade asanácie stavebno-technicky narušených objektov, nové objekty situovať len na mieste pôvodných stavieb pri zachovaní hmoty, materiálu rozmerov a výrazu pôvodných stavieb.
3. Dvory s existujúcimi objektmi je nepripustné zahusťovať novou výstavbou, pokiaľ nie je doložená na katastrálnej mape existencia v súčasnosti zaniknutých hospodárskych stavieb. V tomto prípade je možná ich rekonštrukcia v pôvodnom rozsahu.
4. Pre zachovanie hospodárskych stavieb je žiaduca ich adaptácia a zmena funkčného využitia pri zachovaní ich vonkajšieho vzhľadu.

V. POŽIADAVKY NA VÝŠKOVÉ USPORIADANIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ A NA ZACHOVANIE A OCHRANU HISTORICKÝCH DOMINÁNT

1. Zachovať existujúcu výšku a podlažnosť objektov na území pamiatkovej rezervácie (1 nadzemné podlažie a podkrovia). Výnimkou sú len dva ľudové

zrubové domy – dom č. 48 (č. KN 23) a dom č. 126 (č. KN 275), ktoré boli pôvodne poschodové (2 nadzemné podlažia a podkrovie), a pri ktorých je vhodná ich rekonštrukcia do pôvodného stavu.

2. Prirodzenou historickou dominantou pamiatkového územia je rímskokatolícky kostol Nájdenia sv. kríža na terénnej vyvýšenine v juhovýchodnej časti rezervácie. Z tohto dôvodu je potrebné, aby výškové usporiadanie pamiatkového územia zostalo zachované na existujúcej úrovni a budúca stavebná činnosť rešpektovala „historickú“ podlažnosť rezervácie s jedinou dominantou pamiatkového územia – kostolom (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4).

Ad 1. Pri obnove obce po požiari v roku 1921 boli podľa typových plánov postavené tri poschodové domy – Radenovce, Filipovce a Podúšľovce. V druhej polovici 20.

*Filipovce a Podúšľovce
v období výstavby po roku 1921.*

storočia boli pavlače pri Filipovciach a Podúšľovciach odstránené a pôvodné poschodie sa stalo súčasťou novej, pre Čičmany netypickej manzardovej strechy. Pri Radenovciach bolo odstránené celé poschodie a až pri obnove pre potreby Považského múzea v Žiline bolo rekonštruované. Z tohto dôvodu by rekonštrukcia oboch domov do pôvodného stavu prispela k lepšej prezentácii pamiatkového fondu na území rezervácie.

VI. POŽIADAVKY NA PRVKY INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU

STRECHA, KROV, KRYTINA

1. Pri výmene krovu sa musí zachovať pôvodný typ jeho konštrukcie, vrátane výšky hrebeňa strechy a sklonu strešných rovín. Sekundárne pristavané objekty k stavbám v priečnej osi je neprípustné prekryvať predĺžením strešnej roviny, prípadne i zmenou jej sklonu.
2. Ako novú strešnú krytinu na zrubových objektoch použiť drevený šindel, pre dlhšiu životnosť sa odporúča kladenie tzv. „na dupľa“ (dvojitá šindľová krytina na husté latovanie). Krajský pamiatkový úrad Žilina odporúča použitie tlakovo impregnovaného šindľa bez potreby ďalšej farebnej povrchovej úpravy. Alternatívnou krytinou na zrubových domoch, ktoré nie sú zapísané do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu je vláknocementová maloformátová krytina, resp. plechové šablóny vsivej matnej farebnosti kladené koso ako náhrada eternitu.
3. Ako novú strešnú krytinu na murovaných stavbách použiť tvrdú škridlu, tradičného tvaru, ktorý sa používal v tomto regióne. Ide o ploché tvarovky s polkruhovým, segmentovým alebo pravouhlým ukončením s drážkovaním rôznej šírky. Vlnkové typy nie sú pre použitie v Čičmanoch vhodné, nakoľko

sa rozšírili až koncom 20. storočia s príchodom zahraničných producentov pálenej a betónovej krytiny na slovenský trh.

4. **Zachovať pôvodné komínové telesá a ich povrchovú úpravu. Pri výstavbe nových komínov je potrebné individuálne zvážiť tvarové prispôsobenie historickým typom. Povrchová úprava komínových telies bude riešená v hladkej omietke s bielym náterom. Prečnievajúce rúry nad vlastným komínovým telesom sú v prostredí pamiatkovej rezervácie rušivé.**
5. **Pri zobytnení hospodárskych budov je možné vybudovať komínové teleso na pohľadovo neexponovanom mieste. Časť nad strechou nesmie byť murovaná, budú použité súčasné kominárske technológie plechových valcových zaizolovaných komínových telies.**
6. **Pri národných kultúrnych pamiatkach zachovať pri zobytnovaní podkrovia existujúce podkrovné komory.**
7. **Presvetlenie podkrovia vstrešnej roviny je možné v minimálnej miere realizovať vikiermi, resp. strešnými oknami. Počet vikierov, ich tvar, veľkosť a rozmiestnenie budú určené individuálne s ohľadom na exponovanosť a proporcie objektu. Pri národných kultúrnych pamiatkach je žiaduce riešiť presvetlenie podkrovia s minimálnou perforáciou strešných rovín.**
8. **Podbitie podstrešia realizovať v úrovni nad presahujúcimi stropnými trámami tak, aby boli viditeľné. Na podbíjanie používať dosky rôznej šírky (min. šírky 10 cm) kladenými vodorovne s hrebeňom strechy. Použitie tatranského profilu sa vylučuje.**

Ad 2. Drevený šindel ako typická krytina v Čičmanoch začal výraznejšie ustupovať po požiari v roku 1945. Vojnou poškodené objekty súrne potrebovali prekrytie strechy, čo zabezpečila eternitová krytina. Malo ísť len o dočasné riešenie, ktoré napokon pretrvalo na viacerých objektoch až do súčasnosti. Nakoľko pamiatková obnova sleduje okrem zachovania pamiatkových hodnôt i prinavrátanie pôvodného vzhľadu objektom z obdobia ich výstavby na začiatku 20. storočia, je nutné ako jedinú vhodnú strešnú krytinu zrubových objektov používať výlučne drevený šindel.

Ad 5. Komíny na hospodárskych stavbách sú nepôvodným stavebným prvkom. V ich architektonickom výraze je nutné priznať dobu ich vzniku a nepôvodnosť tejto úpravy použitím súčasných technológií.

Ad 6. Pri zobytnení podkrovia je potrebné individuálne zvážiť spôsob presvetlenia týchto priestorov. V odôvodnených prípadoch je možné presvetlenie podkrovia realizovať malými vikiermi s pultovou strieškou, ktoré typovo vychádzajú z tvaru dymníkov. V prípade, že v konštrukcii strechy je existujúci vstup do podkrovia so sedlovou alebo pultovou strechou slúžiaci v minulosti pri uskladňovaní sena, je možné zmeniť jeho funkciu na presvetľujúci vikier.

ŠTÍT

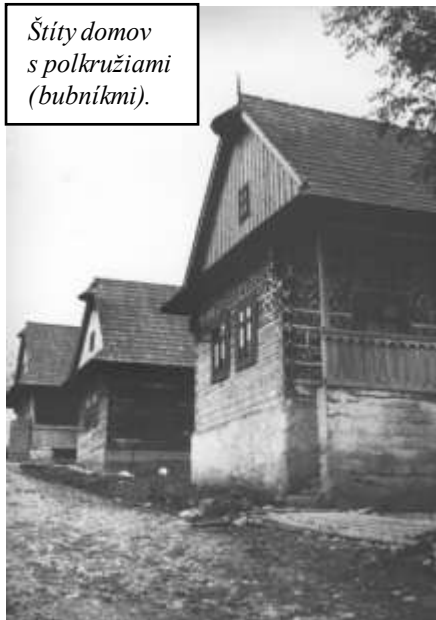
1. **Je nutné zachovať pôvodný tvar štítu vo variante s podlomenicou, so vsadenou pavlačou alebo jednoduchý a aj všetky výzdobné prvky ako sú napr. výzorníky, krížové vzpery, zdobené ostrešnice (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4). V Čičmanoch sú ostrešnice charakteristickým**

výtvarným prvkom a nemôžu byť nahradené zjednodušeným profilom alebo dokonca oplechovaním.

2. Pri výmene poškodených častí štítu používať dosky pôvodných rozmerov a zachovať jeho prípadne lištovanie. Použitie tatranského profilu je neprípustné.
3. Prinavrátiť na štít dreveníc polkružie (prípadne s kolíkom) odstránené pri výmene strešnej krytiny po roku 1945 (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4).
4. Zachovať pavlače, ich primárnu funkciu a výzdobu. Je neprípustné zasklievať a zadbňovať ich (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4).
5. Nerealizovať nepôvodné ozdobné prvky pseudorustikálneho výrazu.

Štít uzatvárajúci sedlovú alebo polvalbovú strechu prízemných domov sa začal objavovať v Čičmanoch v priebehu 19. storočia. Jeho realizovanie pri stavbe domov súvisí so zobytnovaním podkrovných komôr. Umiestnenie malých okienok v štíte umožnilo ich priame presvetlenie. Výzdoba štítu spočívala v spôsobe kladenia dosiek debnenia. Väčšina štítov je uzatvorená vertikálne kladenými doskami s tenkým lištovaním spojov. Na niektorých vzniká sieť vytvorená striedavým horizontálnym vkladáním krátkych lišt. V ojedinelých prípadoch sú dosky v štíte kladené klasovite v jeho hornej časti. Ozdobne vyrezávané otvory v debnení štítu na vetranie, resp. osvetlenie – výzorníky, sa v Čičmanoch objavujú v minimálnej miere, pretože ich funkciu plnili štítové okienka podkrovných komôr. Ďalším dekoratívnym prvkom štítu bola ostrešnica výrazne zdobená rezbou. Ide o latku, ktorá prekrýva okraj strešnej plochy, kryje styk krytiny a strešných lát. Uzatvára konštrukciu strešného plášťa.

Štítový domov
s polkružiami
(bubníkmi).

Vo všeobecnosti môžeme štítový čičmiansky domov rozdeliť typovo do dvoch skupín.

I. typ predstavuje štít v hornej časti riešený predsadenou polvalbou, polkružím (bubníkom) s kolíkom, krížovou vzperou, prípadne bez týchto prvkov. Polvalba alebo bubník boli pokryté zväčša tromi až piatimi radmi šindľov, zospodu debnené, príp. zdobené maľovaným ornamentom. Samotný štít je presvetlený jedným alebo dvomi malými okienkami podkrovných komôr a v spodnej časti ukončený podlomenicou na šírku troch až piatich radov šindľov.

II. typ štítu je so vsadenou pavlačou zhora chránenou nepravou podlomenicou. Štít nad touto podlomenicou bol uzatvorený zvislým debnením v rovine zábradlia pavlače a vo vrchole ukončený bubníkom. V niektorých prípadoch bola samotná pavlač sčasti

po oboch stranách uzatvorená zvislým debnením. Zábradlie pavlače bolo plné členené horizontálnymi lištami a v hornej časti ukončené širokou doskou s polkruhovitými výrezmi tvoriace arkádový motív, v dolnej časti lištou s drevorezbou. Tento typ štítu s pavlačou nebol v období pred požiarom v roku 1921 veľmi rozšírený. Po požiari sa prízemný dom s pavlačou v štíte stal predlohou pre novú výstavbu tzv. stredného typu zrubových domov.

Možno predpokladať, že pavlače na prízemných domoch sa začali objavovať pod vplyvom **poschodových domov**. Poschodové domy sa začali stavať v Čičmanoch od 18. storočia. Ich výskyt pravdepodobne súvisí s existenciou veľkorodiny a zámožnosťou jednotlivých gazdov. Svojim tvaroslovím sa približujú zrubovým banickým domom v kremnickej oblasti a okolí Hornej Štubne, ktoré sa pravdepodobne stali ich základnou predlohou. Až ďalší výskum umožní ozrejmiť pôvod čičmianskych poschodových domov.

Dispozícia prízemia poschodových domov bola totožná s prízemnými domami (izba, pitvor, komora). Na poschodie sa vystupovalo z dolného pitvora. Z horného pitvora (predpovia) boli prístupné pavlače na pozdĺžnej dvorovej časti a v čelnej stene domu a horné komory (zväčša štyri – dve nad izbou a dve nad komorou). Konštrukcia pavlače spočívala na predĺžených profilovaných stropných trámoch. Zábradlie pavlače bolo stvárnené rovnakým spôsobom ako štítové pavlače prízemných domov. Súčasťou zábradlia boli profilované stĺpiky nesúce časť krovovej konštrukcie. Podľa viacerých autorov plnili pavlače len reprezentatívnu funkciu. Po celý čas existencie poschodového typu domu v Čičmanoch sa uplatňovala výlučne valbová strecha.

*Dom so štítovou pavlačou
a poschodový Radenov dom.*

ORNAMENTÁLNA VÝZDOBA ZRUBOVÝCH STIEN

1. Obnovovať vonkajšiu výzdobu zrubových stien a vychádzať z pôvodnej predlohy bez vnášania nových ornamentálnych prvkov.
2. Pri obnove výzdoby poschodových domov je potrebné vrátiť sa k pôvodnej výzdobe typickej pre poschodové domy.
3. Pri novostavbách zrubových domov je potrebné individuálne zvážiť aplikáciu ornamentálnej výzdoby podľa typu a proporcií objektu.

4. Na prístavbách k obytným domom, na hospodárskych stavbách, garážach, etc. Nerealizovať ornamentálnu výzdobu. Tieto stavby je nutné vizuálne odlišiť.

Charakteristickou črtou ľudovej architektúry v Čičmanoch je zdobenie vonkajších zrubových stien ornamentálnou maľbou. Výskyt domov s vonkajšou výzdobou po celom dome sa obmedzil len na túto oblasť, čím sa Čičmany zaradili medzi významné a jedinečné národopisné lokality na Slovensku. V súčasnosti sa vonkajšia výzdoba domov stala v podstate jedinou dochovanou a udržiavanou tradíciou v Čičmanoch.

Začiatok vyzdobovania vonkajších stien domu súvisí podľa Viléma Pražáka so stesávaním zrubových stien do roviny.¹⁵ Ako ochrana vonkajších stesnaných stien pred prenikaním vlhkosti slúžili ochranné nátery realizované bielou hlinkou alebo vápnom. „A není vyloučeno, že vlastní příčinou, proč právě v Čičmanoch se došlo k tak originální a bohaté výzdobě stěn, bylo právě to, že zde tamní výtvarná záliba, která sa nemohla výrazněji rozvinout a vybit ve výzdobě zdejší, dýmem stále začazované jizby a jejího zařízení – našla si jedině, tj. Na venkovných stěnách, možnost svého širšího uplatnění.“¹⁶

Prvé domy, na ktorých sa začala uplatňovať vonkajšia výzdoba, boli poschodové, ktoré ako prvé mali okresané vonkajšie trámy. Výzdoba v tomto prípade plnila nielen ochrannú funkciu, ale aj reprezentačnú z hľadiska majetkovej diferenciacie majiteľov poschodových domov. Jej vznik možno datovať do obdobia výstavby poschodových domov, podľa Pražáka okolo 2. pol. 18. storočia.¹⁷ Na prízemné domy sa rozšírila výzdoba tiež vplyvom zakresávania vonkajších trámov od konca 18. a začiatku 19. storočia. Výzdobe zrubových domov sa v Čičmanoch venovali výlučne ženy.

Vývoj ornamentiky pri výmaľbe vonkajších zrubových stien prešiel podľa Pražáka tromi etapami: **1. etapa** predstavuje tradičný typ maľby na poschodových domoch. Jeho špecifickým znakom je členenie základnej plochy stien bielymi obrubovými pásmi

Pôvodná ornamentálna výmaľba zrubových domov. Joklov dom.

vedenými na okrajoch v obdĺžnych ohraničených poliach nedotknutých maľbou. Z hľadiska ochrany domu pred vlhkosťou boli bielené predovšetkým najviac namáhané rezné plochy, všetky domové rohy trámov, rezné plochy trámov priečok, podvaly a okenné zátvory. K nim sa pripojovali výzdobné ornamentálne prvky (ostro lomená vlnovka doplnená v každom druhom vrchole

trojcípym lístkom, resp. kvietkom, obdĺžničky). Okná boli po oboch stranách ohraničené dvoma radami tesne pod seba položenými obdĺžničkami. Vstupné dvere boli zdôraznené širokým obielením celého dverného ostenia sprevádzané vlnkovým ornamentom s trojcípym lístkom a zhora obdĺžničkami. Tento najstarší typ výzdoby bol zachovaný len

¹⁵ PRAŽÁK, V.: K problematice malby srubových domů v Čičmanech. Ludové staviteľstvo a bývanie na Slovensku. Bratislava 1963. s. 16-17.

¹⁶ PRAŽÁK, V.: K problematice malby srubových domů v Čičmanech. Ludové staviteľstvo a bývanie na Slovensku. Bratislava 1963. s. 17.

¹⁷ PRAŽÁK, V.: K problematice malby srubových domů v Čičmanech. Ludové staviteľstvo a bývanie na Slovensku. Bratislava 1963. s. 18.

na poschodových domoch zničenými požiarmi v 1907 a 1921 a na Joklovom dome, ktorý bol v roku 1937 prevezený do Prahy.

Koncom 18. a začiatkom 19. storočia sa začínajú stavať z okresaných trávov aj prízemné domy, ktoré napodobňovali vzory prevzaté z poschodových domov. Celá stena domu bola členená do obdĺžnikových polí so zvýraznením domových rohov, stenových priečok a ostenia okien a dverí.

Druhá etapa ornamentálnej výmalby na starých Kohútovciach (vľavo) a mladší typ pásovej výmalby (vpravo).

2. etapa predstavuje prechodný výzdobný typ maľby starých prízemných zrubových domov. Vzory prevzaté z poschodových domov sa menia a hlavne sa rozširujú do predtým nedotknutých ohraničených obdĺžnikov. Hoci sa zachovávajú stopy pôvodného výzdobného rozvrhu, predsa sa výzdoba prízemných domov začína od poschodových odlišovať.

3. etapa znamená konečný výzdobný typ maľby starých zrubových prízemných domov. V tomto období sa uplatňuje pásová výzdoba, čo znamená maľovanie vzorov po celej dĺžke jednotlivých trávov. „...každý trám byl vždy zdoben v celém svém průběhu týmž vzorem, a sousední (nad ním nebo pod ním) se zdobil případně zase vzorem jiným, takže výzdoba srubové stěny sestávala z paralelních pásů obsahujících rozmanité vzory.“¹⁸ Novým typom výmalby sa zotieralo predtým uznávané zdôrazňovanie tektoniky fasády domu, čo nakoniec zostalo príznačné len pre poschodové domy. Výzdobné prvky maliarky umiestňovali po celej dĺžke trávov, rozloženie výzdobných prvkov či ich výber závisel len od vkusu maliarky. Táto pásová výzdoba sa uplatnila najprv u prízemných domoch chudobnejších majiteľov (u starších domoch s valbovou strechou) a až neskôr prenikla do novších prízemných domov so sedlovou strechou a štítom a do poschodových domov, pri ktorých sa už nedbalo tak na vonkajšiu výzdobu alebo na zadné domové steny, ktoré neboli až tak viditeľné. Už v tom čase bola hodnotená ako podradnejšia forma výzdoby, ktorá nevyžadovala prílišnú zručnosť maliarky. Jej rozširovaním sa začal prejavovať konečný vývojový stav blížiaci sa k úpadku vtedajšej domovej výmalby.

¹⁸ PRAŽÁK, V.: K problematice malby srubových domů v Čičmanech. Ludové staviteľstvo a bývanie na Slovensku. Bratislava 1963. s. 25.

Od druhej polovice 19. mal'by storočia sa zrubové steny začali postupne bieliť hlavne na starších chátrajúcich stavbách s cieľom zatierania viditeľných porúch a zároveň doceliť dojem murovaného domu. Z praktického hľadiska sa drevo lepšie chránilo pred vlhkom a hmyzom. Pôvodne sa domy nebielili celé, ale len spodné trámy (pod okná). Neskôr sa výška bielených trámov posúvala smerom nahor (nad okná), až sa napokon niektoré domy bielili celé.

Staré
Klincovce.
Ústup
výmal'by
v prospech
celobielených
stien. Druhá
polovica 19.
storočia.

Bielenie stien znamenalo ústup ornamentálnej výzdoby a v budúcnosti by to znamenalo aj jej pravdepodobný zánik. Po požiari v roku 1921 však nastalo oživenie ornamentálnej výzdoby. Nové domy sa mali stavať v tradičnom štýle a teda sa opätovne uplatnila výzdoba stien ornamentálnou mal'bou. „*Všetchny tyto nově postavené dřevěné budovy se potom začaly zdobiti malbou, avšak již hodně odlišnou, než jak tomu bylo předtím. Vznikl tu nový výzdobný typ, příznačný právě jen pro tyto novostavby, a třeba jej proto odlišovat od předchozích.*“¹⁹ Mal'ovalo sa výlučne len vápnom s pomocou tenšieho štetca, čoho výsledkom boli užšie línie a väčší kontrast vápenných ornamentov na tmavých trámoch napustených konzervačnými nátermi. Každá výzdoba domu mala byť osobitá, ale za použitia typických vzorov ornamentov a ich kompozícií. Nová výzdoba prevzala ornamenty a prvky z tradičnej mal'by a doplnila sa novými vzormi prevzatými z miestnej výšivky (kosoštvorce, geometrizovaný srdcovitý tvar, ornament v tvare ležiaceho „S“, kruh a zaoblená forma srdca). Nové vzory sú ďalej rozvíjané, upravované a vytvárajú spojením väčšinou dvoch základných motívov zložitejší ornament. Touto úpravou už mal'ba nie je závislá na tektonike zrubovej stavby ale zrubová stena je chápaná ako voľná stena, na ktorú sú kladené ornamenty rozdielnych rozmerov. Striedajú sa tak nerovnako vysoké pásy so zložitejšími ornamentmi presahujúcimi viac trámov a jednoduché zaberajúce len plochu jedného trámu. ...závislosť nových maleb na princípech skladby a ornamentálnych vzorech čičmanských výšiviek je také jejich

¹⁹ PRAŽÁK, V.: K problematice malby srubových domů v Čičmanech. Ludové stavitel'stvo a bývanie na Slovensku. Bratislava 1963. s. 34.

nejpatrnejším znakem a zároveň najpodstatnejším rozdílem, jímž se odlišují od předcházejících tradičních typů starších.²⁰

Posledný vývojový stupeň ornamentálnej výmalby zrubu po požiari v roku 1921. Hlavná ulica.

Výtvarne sú zdobené priečné a vstupné domové steny, na niektorých domoch i pohľadovo vnímateľné zadné steny a to od podmurovky až po strechu a miestami sa zdobí i štítová stena viditeľná v pozadí pavlače. Rohy stavieb a domové priečky sa nebielia, ale zdobia sa napríklad motívom ležateho kríža či srdcovým alebo kruhovým. Ani v tomto období, podobne ako v predchádzajúcich sa nezdobia steny hospodárskych stavieb.

ZRUBOVÁ KONŠTRUKCIA

1. Priznať drevenici zrubovú konštrukciu. Akékoľvek obkladanie zrubových stavieb doskami alebo tatranským profilom je neprípustné (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4).
2. Obnoviť celoplošný vápenný náter pri dreveniciach, pri ktorých je preukázateľná takáto povrchová úprava.
3. Poškodené časti zrubových stien vymieňať za trámy rovnakých rozmerov a tvarov.
4. Medzery medzi zrubovými trámami vyplňať najlepšie prírodným materiálom.
5. Povrchovú úpravu podmurovky, ak je omietnutá, upraviť bielym vápenným náterom. Akékoľvek obklady keramickým alebo iným materiálom sú neprípustné.
6. Pravidelne obnovovať ornamentálnu výmalbu.

²⁰ PRAŽÁK, V.: K problematice malby zrubových domů v Čičmanech. Lidové stavitelství a bytívanie na Slovensku. Bratislava 1963. s. 39.

7. Konštrukciu zrubu pravidelne ošetrovať proti poveternostným vplyvom a drevokaznému hmyzu. Konečná úprava má smerovať k dosiahnutiu prirodzene tmavého matného povrchu dreva.
8. Zatepl'ovanie zrubových domov z exteriéru je neprípustné. Zatepleniu interiéru národných kultúrnych pamiatok bude predchádzať schválenie Krajského pamiatkového úradu Žilina. Pri murovaných objektoch z druhej polovice 20. storočia sa prípadné zateplenie posúdi individuálne.

Základnou technikou stavania domov a hospodárskych stavieb v Čičmanoch vďaka dostatku stavebného materiálu bola zrubová konštrukcia. Jej vývoj (použitie) vo všetkých oblastiach výskytu prebiehal rovnakým spôsobom len s malými odchýlkami zapríčinené miestnymi podmienkami.

Zrubové stavby sa pôvodne stavali bez hĺbkových základov. Prvý rad trámov, základný veniec, (v Čičmanoch nazývané *podvali* alebo *fundamentové drevá*) bol na rohoch podložený veľkými kameňmi zapustenými do zeme. Vzniknutá medzera medzi základným vencom a terénom (pôdou) sa vyplňala **podmurovkou** z lomového kameňa, prípadne drobným kamením zmiešaným s hlinou. Pri zruboch postavených na svahu sa priestor pod podlahou využíval ako pivnica. Podobné hrubé trámy, tiež podložené kameňmi na spojoch stien, tvorili priečky oddeľujúce jednotlivé miestnosti zrubu, v Čičmanoch nazývané *jalové podvali*. Základný veniec zároveň tvoril prah domu, do ktorého sa zvisle začapovali stĺpy tvoriace vstup. Ako viazanie základného venca sa využívala väzba na zámok. Na základný veniec prichádzali ďalšie vence viazané už väzbou na rybinu s rovnými uhlami stien bez prečnievania častí trámov za ich úroveň (stien). Za 3-4 vencom trámov boli začapované stĺpy pre okenné otvory. Dverné a okenné otvory boli uzatvorené trámom, nazývaný *zátvor*, prechádzajúci po celej dĺžke domu. Konce zátvorov v Čičmanoch už neboli na úrovni stien, ale ich ozdobne profilované hlavice prečnievali steny a nazývali ich *kvačky*.²¹ Naň boli položené ďalšie dva vence zrubu, krížom stropné hrady uzavreté posledným zátvorovým vencom. Prečnievaním posledných hrád sa docielilo spevnenie zrubovej konštrukcie. Medzery medzi brvnami sa vyplňali v Čičmanoch sa využíval mach, ktorý pokrývali najskôr drevenými palicami kruhového prierezu, neskôr latkami trojuholníkového prierezu.

V pásme ihličnatých lesov, kam patria i Čičmany, sa používali pôvodne na zrubenie guliače, ktoré sa zakresávali len na koncoch pre potreby zrubovej väzby, neskôr sa okresávali len na vonkajšej a vnútornej strane a napokon sa kresali zo všetkých štyroch strán, od 20-30 rokov 20. storočia pílili. Vplyvom okresávania zrubových trámov sa steny začali bieliť či už celé plochy stien alebo len rezné plochy. Tieto nátery zabezpečujúce ochranu dreva prerástli v Čičmanoch až do ornamentálnej výzdoby.

Dôsledkom dlhodobého výskytu čiernych izieb v Čičmanoch sa ako ďalšia forma výzdoby vonkajších zrubových stien okrem ornamentálnej výzdoby uplatnilo umiestňovanie obrázkov svätcov na čelných stranách domov, prípadne plastík nad vstupom do domu (sv. Florián, Panna Mária).

Po požari v roku 1921 sa obnovilo stavenie domov zrubovej konštrukcie. Trámy sú však už strojovo opracované na píle zo všetkých štyroch strán. Medzery medzi nimi sú vyplnené machom a prekryté úzkymi drevenými lištami. Základný veniec je spájaný väzbou na zámok, ostatné vence trámov na rybinu. Záhlavia prečnievajúcich stropných trámov, ktoré nesú odkvapovú väznicu krovovej konštrukcie sú zo spodnej strany zdobené jednoduchým zrezaním hrán do akéhosi plastického ukončenia.

²¹ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s. 98.

OKENNÉ A DVERNÉ VÝPLNE

1. Ak sa na objekte nachádzajú pôvodné dverné a okenné výplne, je potrebné pri obnove objektu tieto výplne zachovať a obnoviť ich umelecko-remeselným spôsobom. V prípade nezvratnej deštrukcie materiálu vyhotoviť kópie so zachovaním všetkých výzdobných prvkov a profilácie na priečnikoch, či obloženiach.
2. Nové okenné i dverné výplne riešiť ako drevené analogicky podľa zachovaných výplní v Čičmanoch. Pri nových okenných výplniach je možné použiť izolačné sklo na vnútorné krídla okien. Na výrobu okenných rámov nepoužívať europrofil. Plastový profil (i s povrchovou úpravou imitujúcou drevo) sa vylučuje.
3. Použitie typizovaných výplní je neprípustné a v prípade dverí neosadzovať kovové zárubne.
4. Nemeniť polohu a veľkosť okenných a dverných otvorov.

Dvere ako vstupný otvor do objektu mali pôvodne i vetráciu a presvetľovaciu funkciu. Neskôr tieto funkcie prebrali okná a dvere zostali už len komunikačným článkom domu. Dvere boli drevené, pomerne nízke a široké, prevládali jednokrídlové. Otáčali sa na valcových čapoch (na veraj), zapadajúcich dolu do podvalu a hore do zátvoru, alebo sa otvárali na železné pánty. Privierali sa drevenou kľučkou, ktorá sa zvonka dvíhala motúzom, a zamykali sa dreveným posuvným záporom na drevený kľúč. Neskôr sa používali i kovácke a dnes továrensky vyrábané zámky.

Z dobových fotografií z konca 19. a začiatku 20. storočia usudzujeme, že dverné výplne v Čičmanoch boli jednoduché, pravouhlé, zvlakové. Výnimkou boli poschodový Joklov dom a dolné Filipovce, ktorých vstupný portál bol s pomocou rohových pásov tvarovaný do polkruhovej archivolty.

V období po požiari v roku 1921 sa objavili jednokrídlové alebo dvojkrídlové kazetové dvere. Boli buď plné alebo s presklenými kazetami a na niektorých domoch dvojité (niekde zlamovacie).

Ako prvé **okná** slúžili úmyselne neutesené štrbiny medzi 2 trámami zrubu. Zväčšením medzery vyrúbaním alebo vypílením do dvoch susedných trámov vzniklo tzv. štrbinové okno obdĺžnikového výrazu. To sa uplatňovalo aj v neskorších obdobiach na zruboch a hospodárskych stavbách. Pred obdobím zasklievania okien boli okenné výplne opatrené len mriežkami, utesnené handrami a zastreté priesvitnými blanami, kožami alebo tenko ostrúhanými doštičkami. Ďalšími prestavbami, úpravami a dôsledkom vrchnostenských opatrení sa okná zväčšovali. Pri zrubových stavbách sa pri vytváraní už väčších okien využívala stĺpiková alebo rámová konštrukcia. Pri stĺpikovej konštrukcii boli na bočných okrajoch okna zvislé stĺpiky začapované do trámov nad (nadpražie) a pod nimi. Okná kompaktnej rámovej konštrukcie mali prahové drevo, stĺpy a nadpražie navzájom začapované a spojené kolíkmi. Najstaršie okná boli štvorcové, jednoduché, jednokrídlové a od 18. storočia zasklievané. Sklo bolo uložené

v pevne nasadenom ráme do otvoru v stene, ale v niektorých prípadoch sa posúvalo v drevených žľaboch. Otvárateľné okná boli väčšinou predĺžené na výšku troch a na šírku dvoch sklenených tabuliek.

Na základe zachovaných dobových fotografií z konca 19. a 20. storočia sa v Čičmanoch prevažne uplatňovali von otvárateľné okenné výplne skriňového typu. Ich vonkajšia časť bola členená na štyri tabuľky a podľa veľkosti okna boli buď jednokrídlové alebo dvojkrídlové. Na niektorých domoch postavených po požiari v roku 1921 boli osadené i okenné výplne so slohovou ornamentikou, ktorých predlohu treba hľadať v urbánnom prostredí. V prevažnej miere ide o typ von otvárateľných dvojkrídlových okien s výklopným nadsvetlíkom. Profilované sú okenné rámy, v niektorých prípadoch i okenné krídla. Okrem týchto typov sa používali i naďalej štvortabuľkové s jednoduchým rámom alebo jednoducho vyrezávaným rámom podľa typového projektu, štvorkrídlové štvortabuľkové s pevným krížom a dvojkrídlové šesťtabuľkové. Okenné výplne bývali väčšinou umiestňované po dve na čelnej štítovej strane a dve okná na pozdĺžnej dvorovej časti domu.

INTERIÉRY

(požiadavky platia len pre národné kultúrne pamiatky)

1. Zachovať pôvodnú dispozíciu domu.
2. Interiérové omietky riešiť ako vápenné s povrchovou úpravou vápenným náterom. Pri realizácii použiť pracovné technológie zabezpečujúce zámernú krivosť finálnych povrchov. Nie je prípustné používanie vystužujúcich mriežok, stavebných lepidiel a cielené vyrovnávanie povrchov.
3. Rozvody kanalizácie, vody, elektroinštalácie nesmú poškodzovať zrub. Elektroinštalácia nesmie byť vedená drážkami v zрубе, ale v medzizrubových medzerách, prípadne v kútoch miestností.
4. Podlahy realizovať drevené, doskové, uprednostniť nerovnakú šírku dosiek.

5. Pôvodné murované sporáky a pece zachovať.

6. V prípade vytvorenia nového sociálneho zariadenia alebo kuchyne je nevyhnutné individuálne posúdenie Krajského pamiatkového úradu Žilina.

Základný pôdorys čičmianskeho prízemného domu pred požiarom v roku 1921 bol trojdielny, členený na izbu, pitvor a komoru. Pri výstavbe nových zrubových domov po požari v roku 1921 bola zachovaná dispozícia domu, len sa zmenil charakter miestností.

*Murované pece
v dome č. 42 z roku
1913. Hlavná ulica.*

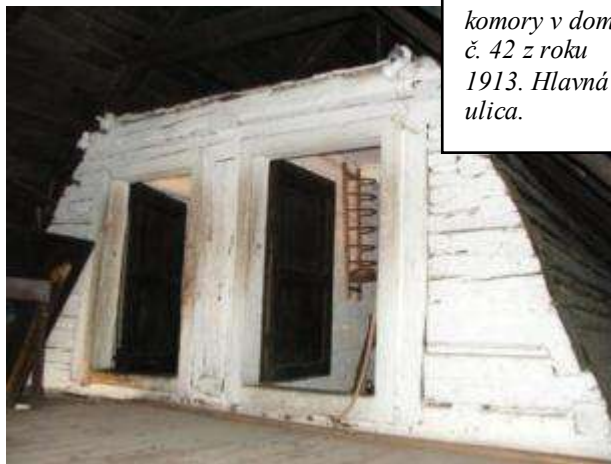
A prispôbila sa vtedajším hygienickým požiadavkám.

Pitvor ako komunikačná a vstupná časť domu, bola chladná, len málokedy zastropená miestnosť zaberajúca celú šírku domu. Prah pitvora tvoril prvý základový veniec trávov. V prípade, že pitvor bol priechodný, boli dvere umiestnené na vstupnej časti od dvora a na náprotivnej strane. Podlaha bola hlinená, s umiestnením plochých kameňov pri prahu. Z pitvora sa vchádzalo do komory, do izby a do

podstrešného priestoru, kde sa väčšinou nachádzal horný pitvor s jednou alebo viacerými podstrešnými komorami. Od konca 19. storočia sa v pitvore objavovali hranolovité komíny s otvorom, cez ktorý sa vykurovala pec v izbe a ktorý slúžil aj na odvod dymu zo sporáka pristavaného k peci v izbe.²² Novostavby domov realizované od konca 19. storočia už mali umiestnené sporáky v zadnej časti pitvora, čoho dôsledkom bola premena jeho zadnej časti na teplú, vykurovanú kuchyňu. Po požari v roku 1921 sa pri výstavbe nových zrubových domov pitvor už nerealizoval, ale z tejto časti domu sa stala kuchyňa. V jej zadnej časti bol umiestnený murovaný sporák s chlebovou pecou, ktorý vo väčšine prípadov bol zbúraný a nahradený mobilným sporákom na tuhé palivo alebo elektrickým. Podlahy v kuchyniach boli doskové a steny povrchovo upravené vápennou omietkou.

Komora plnila skladovacia funkciu, často bola priečkou rozdelená na dve samostatné, osobitnými dverami z pitvora prístupné komory. Podlaha bola z udupanej hliny s neobielenými stenami a stropom z neokresaných hrád. Osvetlenie komory zabezpečovali obdĺžnikové výrezy, v zime upchávané vreckom vyplneným suchým listím. Od začiatku 20. storočia sa dolné komory začali zobytnovať ako dôsledok snahy osamostatnenia sa mladých rodín. Pre čičmianske domy je charakteristické umiestňovanie ďalších komôr do

*Podkrovné
komory v dome
č. 42 z roku
1913. Hlavná
ulica.*

²² MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s. 118.

podstrešného priestoru. Existenciou veľkorodiny a neskôr spoločne bývajúcich samostatne hospodáriacich rodín plnili horné komory obytnú funkciu. Pri prízemných domoch bývali dve až štyri komory, prístupné z horného pítvora. Do komory, prípadne komôr nad izbou sa vchádzalo po dvoch – troch stupňoch doskového rebríka, nakoľko povala izby bývala vyššia ako ostatné priestory prízemí. V podkrovných komorách bola dlážka dosková, s medzerami vyplnenými hlinou, s hrubo okresanými stenovými trámami. Presvetlenie zabezpečovali väčšinou malé okienka, prípadne len výrez v zrube. Situovaním komôr do podstrešného priestoru bolo nutné sledovať sklon strechy, čo sa prejavilo v klenutých stenách. V súčasnosti je možné nájsť takýto zachovaný typ komôr v domoch č. 42, 44 a 216, postavených ešte pred požiarom v roku 1921. Po požiari v roku 1921 sa výstavbou nových zrubových domov komora na prízemí mení na zadnú izbu, neskôr sa prerába na kúpeľňu alebo špajzu. Horné komory ostávajú naďalej obytné, pričom ich počet sa pri prízemných domoch znížil na jednu, poprípade dve komory. V súčasnosti je tendencia tieto zrubové komory odstraňovať a zobytniť plochu celého podkrovia.

Do konca 19. storočia sa vo väčšine domov nachádzala čierna izba. Z dôvodu voľne sa rozplývajúceho dymu z ohniska, bola rozmerovo väčšia a vyššia ako ostatné miestnosti. Štvrtinu izby zaberala pec s ohniskom situovaná vo vnútornom kúte pri pítvore. Čeluste plochej pece smerovali do priestoru izby, pred nimi bolo umiestnené ohnisko. Od konca 19. storočia sa čierne izby začali meniť na svetlé, dymu zbavené miestnosti, a to odstránením ohniska a zabudovaním sporákov s odvodom dymu cez komín. Neskôr sa sporák presunul do pítvora, z ktorého takto vznikla kuchyňa. Tento typ vykurovacieho zariadenia sa ujímal najmä po požiari obce v roku 1907.²³ Pri výstavbe nových zrubových domov po požiari v roku 1921 sa izba začala využívať ako obytná miestnosť.

EXTERIÉRY PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

K úprave okolia domov sa v minulosti neprístupovalo plánovite, ale utilitárne. Pri domoch boli umiestňované hospodárske budovy, ohrady pre domáce zvieratá a malé záhradky na priedomí a v okolí domov. Grunty alebo okolie domu neboli ohradené žiadnym plotom a prístup k nim bol voľný. **Drevené ploty** sa používali výlučne na ohradenie predzáhradky alebo malých záhrad so zeleninou a ovocnými stromami ako ochrana pred domácimi zvieratami. Tieto ploty boli buď z vertikálne kladených latiek alebo kolov, prípadne vypletané z tenkých konárov. Ohrady sa zhotovovali z dlhých tenších kmeňov stromov alebo širších dosiek pripevňovaných horizontálne na koly zahlobené do zeme. V okolí domov rástli mohutné listnaté stromy domáceho pôvodu pravdepodobne lipy a v blízkosti brehov vodných tokoch vŕby a topole. Plánovito vysádzané boli v okolí domov pravdepodobne len ovocné stromy a v blízkosti kostola, cintorína, kaplniek a krížov lipy. Hlavná cesta a chodníky medzi domami neboli do 20. storočia spevňované.

Pri novej plánovitej výstavbe dolného konca po požiari v roku 1921 sa oplocovali dreveným plotom z kolov najprv predzáhradky niektorých domov a neskôr aj priestory medzi jednotlivými domami. V niektorých prípadoch tak došlo k ohradeniu celého pozemku. Tendencia ohradiť celý pozemok pokračovala v druhej polovici 20. storočia, kedy sa začalo používať i drôtené pletivo a kovové ploty so zváraných tenkých profilov

²³ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s.123.

na betónových základoch. K prvkom vizuálne negatívne pôsobiacim v prostredí pamiatkovej rezervácie možno zaradiť i na betónových stĺpoch vedené drôty elektrického vedenia. Spleť drôtov a betónové stĺporadia v úzkych uličkách bránia plnohodnotne vnímať pamiatkové hodnoty ľudovej architektúry.

Čičmianska usadlosť bola pôvodne tvorená obytným domom veľkorodiny a **hospodárskymi stavbami**. Neskôr, dôsledkom rozpadu veľkorodiny sa jej súčasťou stali domy osamostatnených rodín. Počet, veľkosť a druh hospodárskych stavieb v rámci usadlosti závisel od formy gazdovstva a zámožnosti majiteľa. Stodoly tvorené holohumnicou (mlatoviskom), záčinom, prípadne i maštalou sa nachádzali len u bohatších gazdov. Hospodárske stavby (chlievy, maštale, stodoly) boli zrubovej konštrukcie, často krát napojené na obytnú časť v jej pozdĺžnej osi. V iných prípadoch stáli samostatne, prípadne napájajúce sa na obytnú časť kolmo, čím vznikol hospodársky dvor do tvaru „L“. Na ich vonkajšej zrubovej stene sa v žiadnom prípade neuplatňovala ornamentálna výzdoba a medzery medzi nimi sa nevypĺňovali z dôvodu prevetrávania objektu.

1. **Dlažbu v okolí jednotlivých objektov realizovať z prírodného kameňa do štrkového lôžka, použitie priemyselne vyrábaných prefabrikátov nie je vhodné.**
2. **Realizácia drobných stavieb (šopy, drevárne, autobusové zastávky, etc.) budú individuálne posúdené Krajským pamiatkovým úradom Žilina. Garáže je nutné prednostne umiestňovať do existujúcich hospodárskych objektov. V prípade, že súčasťou dvora nie je hospodársky objekt, novú garáž realizovať ako ľahkú otvorenú konštrukciu bez murovaných základov v zadnej časti dvora. Jej vhodnosť a umiestnenie bude individuálne schválená Krajským pamiatkovým úradom Žilina v súlade s § 32 ods. 7 pamiatkového zákona.**
3. **Použitie veľkoplošnej reklamy je v prostredí pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry neprípustné. Osadenie maloformátových reklám, informačných**

tabúl', označení prevádzok a oznamu na nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatke a na nehnuteľnosti v pamiatkovom území bude predmetom individuálneho posúdenia krajským pamiatkovým úradom, ktorý v súlade s § 30 ods. 3 pamiatkového zákona vydá k ich umiestneniu povolenie. Ich stvárnenie (materiálové i vizuálne) musí rešpektovať pamiatkové hodnoty územia a samotných objektov a nebudú pohľadovo dominantné.

4. Povrchová úprava komunikácii je v súčasnosti realizovaná ako asfaltová alebo na vedľajších komunikáciách štrková. Tento stav je vyhovujúci a akékoľvek použitie zámkovej dlažby v okolí domov i na verejných priestranstvách a komunikáciách je neprípustné.
5. Pri úprave cintorína je neprípustné použitie rôznych betónových prefabrikátov (dlažby a oplotenie). Pôvodné oplotenie cintorína bolo drevené latkové a pri náhrade existujúceho drôteného oplatenia je potrebné sa vrátiť k drevenému. Rovnako je neprípustná výsadba cudzokrajných drevín v priestore cintorína a po jeho obvode (podmienka č. 2 v kapitole *Zeľň v pamiatkovej rezervácii*).

PRÍSTAVBY A NOVOSTAVBY

1. Realizácia nových veránd je neprípustná.
2. V minulosti realizované verandy je nutné vhodne prispôbiť prostrediu pamiatkovej rezervácie na základe individuálneho posúdenia (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4).
3. Existujúce prístavby k objektom je potrebné odlišiť – zrubová konštrukcia bude nezdobená alebo murovaná prístavba bude s hladkou bielou omietkou.
4. Pri uvažovaných prístavbách Krajský pamiatkový úrad Žilina individuálne posúdi ich vhodnosť s prihliadnutím na charakter objektu a jeho situovanie. Ak krajský pamiatkový úrad rozhodne o vhodnosti prístavby, túto realizovať v pozdĺžnej osi objektu s odlišením prístavby od pôvodného objektu. Výšku strešného hrebeňa pôvodného objektu a sklon strešných rovín je nutné uplatniť i na prístavbe.
5. Novostavby na území pamiatkovej rezervácie riešiť výlučne na rezervných plochách a na miestach dnes už neexistujúcich hospodárskych stavieb (viď Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4). Nové objekty na rezervných plochách budú zrubovej konštrukcie (zrubový obklad na murovanú hmotu je neprípustný) s využitím tvaroslovia miestnych stavebných typov a tradičných materiálov, respektíve ako kombinácia zrubu a murovanej zadnej časti, pričom objem zrubovej časti objektu bude v rozsahu typických rozmerov čičmianskych dreveníc. Výstavba celomurovaných objektov je neprípustná. Objem novostavby musí rešpektovať pôvodnú zástavbu rezervácie. Proporcionalita, mierka a pôdorys novo navrhovaných objektov bude vychádzať z okolitej drobnej zástavby obce, t. z. obdĺžnikový pôdorys s rozmerom cca 6 x 12 m, jedno nadzemné podlažie a obytné podkrovie, sklon strešných rovín cca 45°, výška do 7 m. Na miestach zaniknutých hospodárskych stavieb (doložené zaznačením v katastrálnej mape) je možná ich rekonštrukcia v pôvodnom pôdoryse. Ich vonkajší vzhľad a stavebná konštrukcia musí zodpovedať tradičným hospodárskym stavbám v Čičmanoch, ich interiér však môže byť využívaný na obytné účely. K zámeru úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území je podľa § 32 ods. 5 pamiatkového

zákona stavebník povinný vyžiadať si rozhodnutie krajského pamiatkového úradu.

6. Na území pamiatkovej rezervácie je zadefinovaných 5 rezervných plôch, ktoré sú vyznačené skratkami R1 – R6 v Mape zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4.

R1 – rezervná plocha na parcele č. KN 338 – nová výstavba bude situovaná na mieste a v rozmeroch pôvodnej stavby, ktorá je ešte v súčasnosti vyznačená na katastrálnej mape (juhovýchodné nárožie parcely). V súlade so zastavovacím plánom obce z roku 1923 je možné v severozápadnej časti parcely umiestniť hospodársku stavbu (s orientáciou štítov východ – západ) podľa miestnych analógií.

R2 – rezervná plocha na parcelách č. KN 337/7 a 337/8 - nová výstavba bude rešpektovať zastavovací plán obce z roku 1923, na základe ktorého mal byť na danom mieste situovaný obytný objekt.

R3 – rezervná plocha na parcele č. KN 319 - nová výstavba bude rešpektovať zastavovací plán obce z roku 1923. Obytný objekt obdĺžnikového pôdorysu so štítom orientovaným do ulice bude situovaný v juhozápadnej časti parcely.

R4 – rezervná plocha na parcele č. KN 308 – súčasná parcela č. KN 308 bola v minulosti súčasťou dvoch parciel (dokumentované zastavovacím plánom obce z roku 1923). Na každej z pôvodných parciel bol situovaný obytný objekt. Vzhľadom na súčasné katastrálne členenie je možné na parcele č. KN 308 umiestniť len jeden obytný objekt s obdĺžnikovým pôdorysom so štítom orientovaným do ulice, ktorý bude situovaný v severozápadnom nároží parcely.

R5 – rezervná plocha na parcele č. KN 261 a 262 – podľa zastavovacieho plánu obce z roku 1923 bola na uvedených parcelách zachovaná pôvodná, nepravidelná zástavba typická pre Čičmany pred požiarom v roku 1921. V súčasnosti existujúca zástavba južnej časti Hercovej ulice vychádza z koncepcie zastavovacieho plánu. Na jej základe je možné prieluku medzi drevenicami č. 134 a 135 zastavať obytným objektom, ktorý bude situovaný hlavne v severovýchodnom nároží parcely č. 262.

R6 - rezervná plocha na parcele č. KN 238/2 - uvedená parcela je na území bývalého Hercovho gruntu, ktorý zastavovací plán už neriešil. Pôvodná zástavba gruntu sa nezachovala, jej pôdorysnú formu je možné dedukovať z dobovej fotodokumentácie (hmotovo väčšia stavba pôdorysu „L“, menšia murovaná podpivničená stavba). Pri realizovaní novostavby na predmetnej parcele je potrebné ju citlivo zakomponovať do okolitého prostredia podľa koncepcie zastavovacieho plánu z roku 1923.

7. Požiadavky na existujúce zrubové domy definované v predchádzajúcich kapitolách je potrebné uplatniť aj pri novostavbách.

V posledných desaťročiach na území PR Čičmany prebiehala stavebná činnosť na rezervných plochách a na mieste asanovaných zrubových stavieb. U viacerých stavieb došlo k ich rozšíreniu formou prístavieb v pozdĺžnej osi alebo priečnej osi (verandy). Tieto stavebné úpravy často proporčne a materiálovo nezodpovedali požiadavkám stanoveným v období novej výstavby obce po požiari v roku 1921 a neprihliadali na miestnu architektúru, čo viedlo k znehodnoteniu samotných objektov. Treba však

poukázat aj na vhodné príklady (dom č. 307 a č. 135), ktoré pri výstavbe vychádzali z miestnej ľudovej architektúry a vhodne zapadli do pôvodnej zástavby.

Na území pamiatkovej rezervácie sa nachádzajú nezastavané plochy, ktoré možno

Dom č. 135 v Radenovej ulici. Vhodný príklad novej výstavby v Čičmanoch.

pokladať za rezervné. Pri novej výstavbe v pamiatkovej rezervácii treba vychádzať zo zásady, že akákoľvek ďalšia výstavba murovaných objektov je neprípustná. Vhodným riešením je použitie tradičnej zrubovej techniky, eventuálne ako kombinácia zrubu a murovanej zadnej časti. Akékoľvek drevené obklady imitujúce vzhľad zrubu alebo drevenej stavby sú neprípustné. Pri realizácii nových stavieb je nutné vychádzať z tvaroslovia miestnej ľudovej architektúry bez vnášania cudzorodých prvkov, t. z. na podmurovke zrubovou technikou

vytvorené nadzemné podlažie, zastrešenie sedlovou strechou s hrebeňom v priamej línii pokrytou dreveným šindľom.

Najrozšírenejšími formami prístavieb sú verandy, zrealizované najmä v 80. rokoch 20. storočia. Ich vznik podmienili pravdepodobne miestne poveternostné vplyvy zároveň i snaha o rozšírenie úžitkovej plochy domov. Na výstavbu sa používali v tej dobe dostupné prefabrikáty, hlavne betónové tvárnice imitujúce bosované kamenné kvádre a na zasklenie veľkoplošné výplne. Zvolený typ betónových kvádrov je svojou štruktúrou úplne nevhodný v kontakte s ľudovou architektúrou a spôsob zasklenia tento nevhodný kontrast ešte zväčšuje. Realizované verandy vo všeobecnosti narušili vnímanie zrubových domov a degradovali ich architektonický výraz. Odstránenie existujúcich veránd je v súčasnosti viac menej nereálne, a preto má krajský pamiatkový úrad záujem o úpravu týchto prístavieb, aby v čo najmenšej miere negatívne pôsobili pri vnímaní jednotlivých objektov. To je možné docieľiť omietnutím betónových tvárník na hladko s bielym povrchovým náterom, odstránením zasklenia, prípadne so zmenou jeho členenia. Je neprípustné akýmkoľvek spôsobom meniť tvar a sklon strešných rovín domu za účelom prekrytia verandy. Typ krytiny verandy je potrebné zosúladiť s krytinou na objekte domu. Výstavba nových veránd je v pamiatkovej rezervácii nežiaduca.

Dom č. 100 v Piešovej ulici. Murovaná veranda, 80. roky 20. storočia.

Ďalším typom sú prístavby v pozdĺžnej alebo kolmej osi domu. Sú buď zrubovej alebo murovanej konštrukcie. Vo väčšine prípadov je ich „novosť“ vhodne priznaná bielym náterom pri murovanej prístavbe alebo nezdobením zrubových stien. Hlavnou zásadou je odlišenie prístavby od pôvodnej hmoty. Preto pri existujúcich zrubových prístavbách s ornamentálnou výzdobou túto výzdobu odstrániť a použiť len ochranné nátery a pri murovaných nahradiť nevhodnú brizolitovú omietku hladkou s bielu povrchovou úpravou. Uvažované prístavby k domom v pamiatkovej rezervácii vyžadujú individuálne posúdenie krajským pamiatkovým úradom s prihliadnutím na charakter

objektu a jeho situovanie. Vyššie uvedenú zásadu odlišiteľnosti je potrebné zachovať (ako optimálne riešenie sa javí hladká omietka s bielym náterom).

VII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE CHARAKTERISTICKÝCH POHLADOV V ÚZEMÍ

1. Zachovať charakteristické pohľadové kužele smerujúce z Hlavnej cesty smerom na juh do obce a od Radenovho domu smerom na sever do obce vyznačené v Mape zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4 ako chránené pohľady v interiéri PR označené číslami 07-14. Cenné pohľady sú i z Hlavnej cesty do jednotlivých na ňu kolmo orientovaných ulíc prechádzajúcich plynulo do krajiny a z plateau pred kostolom severozápadným smerom do pamiatkovej rezervácie.

*Pohľad na dedinu od severu, 50. roky
20. storočia.*

VIII. ZACHOVANIE A OCHRANA HISTORICKÝCH DOMINÁNT A KOMPOZÍCIE VÝŠKOVÉHO ZÓNOVANIA

1. Zachovať kompaktnú siluetu a panorámu pamiatkovej rezervácie zvýraznenú vertikálou rímskokatolíckeho kostola Nájdenia sv. kríža prispôbením novej výstavby (v kontaktnom pásme PR, resp. za jeho hranicami) existujúcej výške ľudových zrubových domov v pamiatkovej rezervácii s prihliadnutím i na konfiguráciu terénu. Silueta je pozorovateľná z cestnej komunikácie vedúcej do Zliechova (západne od rezervácie) a z pasienkov východne od rezervácie. Chránené diaľkové pohľady na územie PR sú vyznačené pod číslami 01-06 v Mape zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4.

Siluetu Čičmian je dodnes zachovaná a nie je výrazne narušená žiadnym nevhodným prvkom. Zástavbe ľudových domov s kompaktnou strešnou krajinou (i keď s variabilnou krytinou) dominuje vzrastlá zeleň a hlavne mohutná hranolová veža rímskokatolíckeho kostola Nájdenia sv. kríža. Z tohto dôvodu je potrebné venovať zvýšenú pozornosť novej výstavbe v pamiatkovej rezervácii, v ochrannom pásme a aj mimo neho, formou komunikácie s obcou a budúcimi investormi, aby novou výškovo nevhodnou úrovňou nových stavieb nenarušili charakteristickú panorámu a siluetu obce.

IX. POŽIADAVKY NA OCHRANU A REGENERÁCIU ZELENE V ÚZEMÍ

Súčasná vegetácia pamiatkovej rezervácie je dôsledkom úprav vlastníkov objektov z druhej polovice 20. storočia. Pôvodná nelesná drevinová vegetácia sa zachovala len v časti, ktorá nebola poškodená požiarom v roku 1921 (západná časť rezervácie za potokom). Po tejto udalosti už obyvatelia Čičmian neobnovili vegetáciu v pôvodnom rozsahu a až do súčasnosti prenášajú do sadových úprav nové netypické prvky (ihličnany, okrasné kríky, skalky, etc.).

Pohľad na kostol
s tvarovanými lipami
od Hlavnej cesty, rok
1924

Zeleň v chránenom území tvoria predovšetkým záhrady, sprievodná zeleň neregulovanej časti potoka, zeleň cintorína a solitérne dreviny pri sakrálnych objektoch. V záhradách rastú na plochách trávniku prevažne ovocné dreviny, prevládajú jablone (*Malus sp.*). V častiach záhrad priliehajúcich k uličnému priestoru nájdeme výsadby trvaliek a listnatých krov (orgován obyčajný, *Syringa vulgaris*). Negatívnym javom v chránenom území sú farebne a tvarovo odlišné formy introdukovaných, nepôvodných drevín narúšajúce krajinný obraz prírodného prostredia a nerešpektujúce historické súvislosti v chránenom území. Pri potoku v severnej časti sa nachádzala jednostranná aleja topoľa kanadského (*Populus x canadensis*), vyrezaná v roku 2008. V chránenom území sa nachádzajú v sprievodných výsadbách potoka viaceré nevhodné druhy introdukovaných drevín (borievka čínska, *Juniperus chinensis 'Tripartit'*). Rastú tu tiež prirodzené brehovité porasty. K významnej historickej zeleni v chránenom území patrili dve lipy veľkolisté (*Tilia platyphyllos*) rastúce pri kostole, ktorých vek je odhadovaný na

330 rokov. Ich koruny boli redukované zdravotným rezom. Tieto stromy dokumentovali previazanosť sakrálnej architektúry a stromov, najmä v období baroka. V roku 2008 bola jedna z dvojice líp (líp rastúca pri severozápadnom nároží kostola) vyrezaná ako dôsledok poškodenia bleskom. V prípade druhej lípy je tiež uvažované s výrezom. Obe budú nahradené novou výsadbou. Zeleň cintorína je tvorená obvodovou výsadbou líp, negatívnym prvkom sú tuje západné (*Thuja occidentalis 'Malonyana'*), rastúce ako solitéry vo vnútri cintorína.

Vo vlastnom území pamiatkovej rezervácie (ani v obci) sa nenachádzajú objekty zelene, ktoré by boli zapísané ako kultúrne pamiatky, prípadne zeleň spĺňajúca kritériá na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu.

Na území pamiatkovej rezervácie sa nachádzajú rušivé objekty, pri ktorých je navrhovaná optická vegetačná clona, ktorá by vizuálny účinok týchto objektov eliminovala. Uvažované optické clony sú vyznačené v Mape zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4.

*Pôvodná vegetácia
na brehu Rajčianky.
20. roky 20. storočia*

- 1. Oplotenie realizovať tradičným spôsobom, t. z. drevené latkové bez rustikálnych prvkov. Je potrebné vylúčiť plné drevené ploty, kovové i drôtené. Rovnako nie sú vhodné murované ploty s vysokým betónovým základom a s betónovými stĺpmi alebo z rôznych prefabrikátov.**
- 2. Na verejných priestranstvách na nové výsadby používať výhradne dreviny domáceho pôvodu, uprednostňovať listnaté druhy, upustiť od výsadby aj domácich druhov ihličnanov a týka sa to nielen stromov, ale aj vyšších a stredných krov. Úplne nevhodné je používanie cudzokrajných drevín. Pri výbere drevín a ich tvaru rešpektovať historickú hmotovú štruktúru územia.**
- 3. Zeleň v predzáhradke by mala byť obmedzená na trvalkovú a letničkovú tradičnú výsadbou s okrasnou funkciou, príp. úžitkovú, zeleninovú. Nepripúšťa sa realizácia skaliek. Pri výsadbe drevín používať len tradičné druhy nízkych až stredne vysokých kultivarov, vylučujú sa cudzokrajné druhy (napr. tuje) vrátane domácich druhov ihličnanov. Ak je potrebné vysadiť stromy, tak**

uprednostniť ovocné, nižšieho vzrastu, ktoré svojimi rozmermi a tvarmi rešpektujú tradičnú architektúru. Vylučuje sa výsadba vysokých drevín na takých miestach, na ktorých môže zakrývať vlastnú stavbu.

4. Používanie mobilnej zelene je pre vidiecke prostredie netypické. V prípade využitia ako doplnkovej zelene osadiť do nádob jednoduchých tvarov s využitím prírodných materiálov, nevhodné sú plasty, betón.
5. U vodného toku prechádzajúceho obcou je nutné rešpektovať jeho prírodný charakter, tvar koryta a prirodzený meander. V prípade úpravy brehov a ich spevnenia používať prírodný materiál a tradičné technológie, nevhodné sú betónové tvárnice, kyklopské kladenie, kolmé brehy. Nevhodná je výsadba introdukovaných drevín vo všeobecnosti a rovnako i v okolí potoka.
6. Zachovať štruktúru políčok a záhumienkov vzápadnej časti rezervácie s využitím pre drobnú poľnohospodársku malovýrobu.

X. POŽIADAVKY NA RIEŠENIE DOPRAVY VO VZŤAHU K OCHRANE A PREZENTÁCII PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA

1. Komunikačné ťahy na území pamiatkovej rezervácie sú v súčasnosti dostatočné a odzrkadľuje pôvodný komunikačný systém. Obchvat obce je zrealizovaný (komunikácia B2-III51818). Z tohto dôvodu nie je potrebná realizácia ďalších komunikácií. Povrchová úprava komunikácií je riešená v kapitole *Exteriéry a zeleň*.
2. Parkovacie plochy je možné riešiť v okrajových častiach pamiatkovej rezervácie – severozápadná časť, tak ako to navrhuje územnoplánovacia dokumentácia obce. V súčasnosti nezastavané parcely v južnej časti rezervácie č. KN 238/2 a 32/1, ktoré sa primárne ponúkajú na adaptáciu pre parkovacie plochy nie je prípustné využiť takýmto spôsobom. Parcela č. KN 238/2 je v súlade s pôvodným zastavovacím plánom obce z roku 1923 určená na zastavanie ako rezervná plocha č. R6. O parcele č. KN 32/1 sa uvažuje len ako o trvalo zatravnenej ploche.

XI. POŽIADAVKY PRE RIEŠENIE INFRAŠTRUKTÚRY VRÁTANE JEJ TECHNICKÝCH ZARIADENÍ

Súčasný stav technickej infraštruktúry v Čičmanoch je výsledkom ich postupnej realizácie od polovice 20. storočia. Obec bola elektrifikovaná v roku 1949 a obecný vodovod bol zriadený v roku 1967. Až do súčasnosti nie je v obci doriešená kanalizácia a plynofikácia. Podľa nového územného plánu obce sa s prívodom zemného plynu neuvažuje, kanalizáciu je potrebné viesť v telese komunikácie a uvažuje sa s vybudovaním obecnej čističky odpadových vôd.

1. V budúcnosti je potrebné odstrániť nevhodné, na betónových stĺpoch vedené elektrické vedenie a viesť ho v zemi. V prípade realizácie nového osvetlenia

obce je potrebné výber svetidiel a stožiarov konzultovať s krajským pamiatkovým úradom.

2. Technické zariadenia sú na národných kultúrnych pamiatkach a v prostredí pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry vysoko rušivé. Nakoľko je však pamiatková rezervácia živou obcou, nie je možné celoplošné vylúčenie technických zariadení. Pri ich umiestňovaní je potrebné vyhýbať sa pohľadovo exponovaným miestam akými sú napr. priečelia domov. Optimálnym riešením je umiestnenie v rámci oplotenia. Ich umiestňovanie a situovanie bude podmienené rozhodnutím krajského pamiatkového úradu podľa § 30 ods. 3 pamiatkového zákona na základe individuálneho posúdenia.
3. Ostatné technické zariadenia, akými sú napr. televízne antény, resp. satelitné prijímače, etc. neumiestňovať na priečelia objektov, ale na menej pohľadovo exponované miesta.

XII. REGENERÁCIA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

1. Umiestnenie veľkoobjemových kontajnerov na zmesový a separovaný komunálny odpad na komunikačných ťahoch v pamiatkovom území a v blízkosti národných kultúrnych pamiatok je nevhodné. Ich umiestnenie je nutné konzultovať s krajským pamiatkovým úradom.

XIII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK

1. Pri plánovaných zemných prácach súvisiacich s realizáciou líniových stavieb je potrebné požiadať Krajský pamiatkový úrad Žilina o vyjadrenie, v ktorom určí, za akých podmienok je možné zemné práce realizovať.
2. Pri výkopových prácach súvisiacich s výstavbou objektov s pevným murovaným základom je potrebné písomne ohlásiť najmenej s týždenným predstihom Krajskému pamiatkovému úradu Žilina termín zahájenia výkopových prác, nakoľko nie je možné vylúčiť narušenie doposiaľ nepreskúmanej archeologickej lokality.
3. Podľa § 40 ods. 2 a 3 pamiatkového zákona a § 127 zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej stavebný zákon) v prípade zistenia, resp. narušenia archeologických nálezov počas stavby alebo iných zemných prác musí nálezca alebo osoba zodpovedná za vykonávanie prác ihneď ohlásiť nález Krajskému pamiatkovému úradu Žilina. Nález sa musí ponechať bez zmeny až do obhliadky krajským pamiatkovým úradom alebo ním poverenou odborne spôsobilou osobou. Do obhliadky krajským pamiatkovým úradom je nálezca povinný vykonať všetky nevyhnutné opatrenia na záchranu nálezu, najmä zabezpečiť ho proti poškodeniu, znehodnoteniu, zničeniu a odcudzeniu, pokiaľ o ňom nerozhodne stavebný úrad po dohode s krajským pamiatkovým úradom. Archeologický nález môže vyzdvihnúť a premiestniť z pôvodného

miesta a z nálezových súvislostí iba oprávnená osoba metódami archeologického výskumu.

4. Krajský pamiatkový úrad Žilina vykoná odborný dohľad formou obhliadky výkopov v období od zahájenia zemných prác až po ich ukončenie. Ak počas obhliadky dôjde k archeologickým nálezom, určí podľa § 127 ods. 1 a 2 stavebného zákona príslušný stavebný úrad po dohode s krajským pamiatkovým úradom podmienky zabezpečenia archeologických nálezov.

4. ZOZNAM OBJEKTOV NA ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

V Pamiatkovej rezervácii Čičmany sa nachádza 115 objektov. Z toho 33 je vyhlásených za národné kultúrne pamiatky – rímskokatolícky kostol Nájdenia sv. kríža a 32 ľudových zrubových domov. Ostatné stavby sú objekty dotvárajúce prostredie pamiatkovej rezervácie, rušivé objekty a objekty vytypované na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, vid' Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady – výkres č. 4. (Stavby hospodárskych budov až na jednu nie sú samostatne zaradené do zoznamu, nakoľko sú spolu s obytnými domami súčasťou jednotlivých dvorov.) Objekty sú opisované po uliciach, ktorých názvy sú len miestne zaužívané. Podkladom pre spracovanie tejto kapitoly bola i historická fotodokumentácia: STRÁŇAI, E.: Album fotografií ľudového staviteľstva v Čičmanoch, 1972 a Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave, krabica č. 28.

PODVYHNANIE

1. Ľudový zrubový dom č. 62

- Parc. č. KN 2185/9
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je dobrým príkladom prezentácie pamiatkových hodnôt a tieto sú podporené i vhodnou úpravou okolia (oplotenie). Dom má novú strešnú krytinu – vlnitý plech imitujúci vzhľad tvrdej kusovej škridle. Túto je potrebné v budúcnosti nahradiť prednostne dreveným šindľom. Na základe zachovanej fotografie z 1. polovice 20. storočia mal objekt štít tvorený podlomenicou a polkružím s kolíkom. Po druhej

svetovej vojne boli tieto prvky štítu odstránené. Nový štít bol jednoduchý a predsadený na úroveň pôvodnej podlomenice. Takéto predsadené štíty nie sú pre Čičmany typické a z tohto dôvodu je optimálnym riešením návrat k pôvodnému stavu. Plechové obloženie komínového telesa je potrebné odstrániť a povrchovo ho upraviť hladkou bielou omietkou.

2. Ľudový zrubový dom č. 63

- Parc. č. KN 2185/1
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Domy č. 62 a 63 v 30. rokoch 20. storočia.

Podľa zachovaných archívnych materiálov mal dom vysokú podlomenicu (štyri rady šindľov) a polkružie s kolíkom. Z umelecko-remeselných prvkov zachovať pôvodné von otváravé okná (dnes v uzavretej verande). Pri obnove eternit nahradiť prednostne dreveným šindľom, odstrániť drevený obklad zrubu, upraviť verandu (vzhľadom na exponovanú polohu optimálnym riešením je jej odstránenie) a štít upraviť do pôvodného stavu s polkružím. Oplotenie je potrebné riešiť ako drevené latkové.

HLAVNÁ ULICA

3. Ľudový zrubový dom č. 42

- Parc. č. KN 33 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 10838/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je súčasťou expozície Považského múzea, v ktorom je predstavené bývanie v Čičmanoch zo začiatku 20. storočia. Na základe vročenia na krížovej vzpere bol dom so štyrmi podstrešnými komorami postavený v roku 1913. Keďže sa objekt využíva na muzeálne účely, jeho exteriér a interiér je plne zachovaný a prezentovaný.

V sedemdesiatych rokoch 20. storočia sa k zrubovému domu v jeho pozdĺžnej osi napojil murovaný objekt rodinného typu, ktorý znehodnocuje prezentáciu národnej kultúrnej pamiatky.

4. Murovaný dom č. 43

- Parc. č. KN 34 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

pokryté tvrdou kusovou škridlou, ktorá bola neskôr nahradená plechom. Pri obnove je potrebné nahradiť plech opätovne tvrdou kusovou škridlou.

Murovaný dom sa napája na zrubový objekt č. 42. Bol postavený v prvej polovici 20. storočia. Je dvojpodlažný s prístupom do obytnej časti na druhom nadzemnom podlaží betónovým jednoramenným schodiskom s podestou pred vstupom do objektu. K objektu patrí samostatne kolmo stojaca hospodárska budova rámovej konštrukcie s murovanými stĺpmi. Pôvodne boli oba objekty

5. Ľudový zrubový dom č. 44

- Parc. č. KN 26/8 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2111/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Domy č. 42 a 44 (vpravo).

*Dom č. 44, 70. roky
20. storočia.*

V súčasnosti sa na zrubovom dome ukončuje jeho obnova. Pri výmene základového venca zrubových trámov sa v jednom spoji našla minca pochádzajúca z druhej polovice 17. storočia. Pravdepodobne ide o najstaršiu zachovanú drevenicu v Čičmanoch. Tento typ domu s hornými komorami bol charakteristickým a najrozšírenejším domom v Čičmanoch v druhej polovici 18. storočia a v priebehu celého 19. storočia. Súčasný majiteľ obnovuje zrubový dom rešpektujúc pamiatkové hodnoty domu. Národná kultúrna pamiatka je vhodným príkladom obnovy zrubového domu.

*V roku 2008
bola obnova
drevenice
ukončená
rekonštrukciou
podlomenice
a polkružia.*

6. Murovaný dvojdom č. 45, 46

- Parc. č. KN 26/2, 26/3 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný prízemný dvojdom je hlavnou fasádou s tektonikou orientovaný do Hlavnej ulice. Centrálne sú umiestnené dva dverné otvory s pôvodnými kazetovými výplňami a nadsvetlíkom a po dva okenné otvory pre každej strane domu. Dom č. 45 má okenné výplne pôvodné, č. 46 má nové výplne s rámami z europrofilu. Okolo roku 2005 bola realizovaná prístavba k domu č. 46 v jeho zadnej časti. Nový farebný ružový náter je príliš intenzívny a je potrebné ho zjemniť. Pri

obnove je potrebné zachovať tektoniku hlavnej fasády, pôvodné výplne a nahradiť plechovú krytinu kusovou škridlou.

7. Ľudový zrubový dom č. 47

- Parc. č. KN 25/1 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2112/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 47 patri medzi objekty na území pamiatkovej rezervácie, ktoré neboli výrazne znehodnotené negatívnymi stavebnými zásahmi. Tieto nevhodné úpravy sa prejavili na vzhľade pavlače, ktorá bola uzatvorená a presklená na celú šírku štítu. Pri výmene strešnej krytiny bolo z vrcholu štítu odstránené polkružie, z ktorého sa do dnešných dní zachovala časť spodného debnenia s maľovaným ornamentom. Hospodárska zrubová časť domu v pozdĺžnej osi bola nahradená murovanou povrchovo upravenou brizolitovou omietkou. Z južnej strany je k domu pristavaná murovaná veranda v druhej polovici dĺžky domu. Pri obnove je potrebné zachovať pôvodné okenné a dverné výplne, nahradiť strešnú krytinu z falcovaného plechu dreveným šindľom, rekonštruovať odstránené polkružie so zdobeným debnením, upraviť verandu, nahradiť brizolitovú omietku murovanej prístavby hladkou s bielym náterom. Komínové teleso je potrebné opatriť

omietkou s bielou povrchovou úpravou. Oplotenie dvora i vstupnú bránu nahradiť drevenými latkovým.

V zadnej časti dvora je situovaná samostatne stojaca rozsiahla hospodárska budova stodoly so sedlovou strechou a podlomenicou, pokrytá eternitom. Starostlivosť o hospodársku budovu je potrebné zintenzívniť a nahradiť eternit dreveným šindľom.

8. Eudový zrubový dom č. 48

- Parc. č. KN 23 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2113/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 48 je jedným z troch poschodových pavlačových domov realizovaných po požiari v roku 1921. Na základe zachovanej fotodokumentácie z prvej polovice 20. storočia bol dom s pavlačou obrátenou do Hlavnej ulice, na severnej a južnej strane domu boli podlomenice. Pravdepodobne v období po druhej svetovej vojne bola odstránená vysoká valbová strecha a pavlač, zrubová konštrukcia poschodia čelnej steny bola obložená zvislo kladenými doskami imitujúcimi debnenie štítu a pozdĺžne steny boli zakomponované do konštrukcie nepravdej manzardovej strechy, ktorá bola pokrytá

škridlou. V súčasnosti je dom pokrytý falcovaným pozinkovaným plechom. Okenné i dverná výplň sú pôvodné a je potrebné ich zachovať. Optimálnou obnovou by bola rekonštrukcia domu ako dvojpodlažného s pavlačou do ulice a vysokou valbovou strechou podľa zachovanej dokumentácie pokrytou dreveným šindľom.

Súčasťou dvora je i zanedbaný hospodársky objekt na pôdoryse „L“ zrubovej a rámovej konštrukcie. Ako strešná krytina je použitá kusová škridla. Je potrebné zintenzívniť starostlivosť o drevené konštrukcie a strechu objektu. Pri generálnej obnove s rehabilitáciou poschodia a valbovej strechy je potrebné krytiny oboch objektov zosúladiť na drevený šindel.

9. Eudový zrubový dom č. 49

- Parc. č. KN 22/1 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2114/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom s hospodárskou prístavbou v pozdĺžnej osi je zachovaný v pôvodnom stave. Jedinou viditeľnou zmenou bola výmena dreveného šindľa za kusovú škridlu,

pričom horná tretina štítu nebola odstránená a nahradená polvalbou ako sa to často stávalo pri domoch s podobným tvarom štítu. Na objekte sú zachované pôvodné okenné i dverné výplne, ktoré je pri obnove potrebné zachovať. Rovnako je potrebné nahradiť škridlu dreveným šindľom, odstrániť azbestový nadstavec komínového telesa a pri obnove ornamentálnej výzdoby zrubu obnoviť i monogram Panny Márie uprostred pavlače. Dom č. 49 je vhodným príkladom prezentácie pamiatkových hodnôt ľudového staviteľstva v pohľadovo najexponovanejšej časti pamiatkovej rezervácie.

10. Ľudový zrubový dom č. 50

- Parc. č. KN 11 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový objekt je postavený na mieste židovského majetku. Na základe zachovanej fotografickej dokumentácie z prvej polovice 20. storočia je zrejme, že tu pôvodne stál vysoký dvojpodlažný objekt s plytkou valbovou strechou s hrebeňom rovnobežným s Hlavnou ulicou. Kolmo na dvojpodlažnú časť sa napájala prízemná prístavba so sedlovou strechou. Objekty boli povrchovo upravené bielou omietkou; dvojpodlažná časť bola zrubová a prízemná prístavba

murovaná. V druhej polovici 20. storočia bola predná časť asanovaná a na jej mieste bol vybudovaný veľký zrubový dom s použitím tradičných prvkov miestnej architektonickej tradície. Murovaná časť bola adaptovaná a v jej zadnej časti bola kolmo realizovaná ďalšia murovaná prístavba s čiastočným dreveným obložením. Pri obnove je potrebné nahradiť existujúci drevený plot s lúčovitým motívom za jednoduchý latkový bez polkruhového alebo segmentového tvaru jednotlivých polí plotu, nakoľko takýto typ oplotenia nie je v Čičmanoch typický. Drevený obklad murovaných častí je vhodné odstrániť a zjednotiť strešnú krytinu na drevený šindel. Spôsob prekrytia terasy je potrebné prehodnotiť.

11. Ľudový zrubový dom č. 51

- Parc. č. KN 10/2 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Podľa zachovanej fotodokumentácie poznáme pôvodnú podobu objektu a dokážeme tak určiť rozsah úprav na objekte. Okenné výplne sú dnes dvojdielne, pôvodne boli štvortabuľkové delené v hornej tretine

okna. Pravdepodobne vplyvom zlého technického stavu spodných zrubových trémov došlo k ich odstráneniu a nahradeniu murivom. Štít s pavlačou zostal pôvodný, pravdepodobne už bez pôvodných ostrešnic. K zadnej časti domu sa napája murovaná dvojpodlažná prístavba. V jej dvorovej časti sú osadené trojdielne typizované výplne. K zrubovému domu patrí aj hospodárska budova umiestnená v zadnej časti dvora (kombinácia zrubovej a murovanej technika). Pri obnove je potrebné rozčleniť okenné výplne podľa zachovanej fotodokumentácie, ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel, omietnuť komínové telesá, okenné výplne na prístavbe vhodne prispôbiť prostrediu, plechovú bránu do dvora odstrániť a použiť drevený latkový plot.

12. Ľudový zrubový dom č. 52

- Parc. č. KN 10/1 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2115/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Národná kultúrna pamiatka je zachovalým objektom bez výrazných stavebných zásahov, ktoré by narušili jeho pamiatkové hodnoty. Podľa zachovanej fotodokumentácie bol štít s pavlačou uzavretý polkružím bez kolíka, ktoré je potrebné pri obnove objektu rekonštruovať. Dom má zachované v čelnej stene pôvodné okenné výplne, no v dvorovej časti sú už nové, bez členenia. Pôvodná okenná výplň bola osadená do štítu s pavlačou, spolu s novou dvernou výplňou. Pri obnove je potrebné okenné výplne v dvorovej časti

rozčleniť podľa zachovaných, odstrániť typizovanú dvernú výplň, nahradiť eternit dreveným šindľom, omietnuť komínové teleso a obnoviť vonkajšiu ornamentálnu výzdobu.

13. Murovaný dom č. 53

- Parc. č. KN 8/1 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom pochádza zo začiatku 20. storočia. Je jedným z mála murovaných objektov v rezervácii, ktoré sa zachovali ešte pred požiarom v roku 1921. Je pravdepodobné, že bol postavený po požiarom v roku 1907, kedy vyhorela časť obce Čičmany a nová výstavba sa realizovala z nehorľavých materiálov. V súčasnosti je objekt po obnove. Boli osadené nové okenné výplne (eurookná), podmurovka je upravená nevhodným kamenným obkladom, na pokrytie strechy bol použitý tvarovaný plech a ako povrchový náter fasády bol zvolený nevhodný odtieň sýtej modrej farby. Súčasťou dvora

je hospodársky objekt, dnes adaptovaný na obytné účely. Konštrukčne pozostáva zo zrubu a murovanej časti, ktorej polovica je horizontálne obložená drevom.

Hoci je objekt po nedávnej obnove, je potrebné odstrániť nevhodné úpravy – ide najmä o zmenu farebnosti povrchového náteru na biely, prípadne svetlomodrý a úpravu okenných otvorov. Existujúce otvory sú s priznaným segmentovým záklenkom, ktorý pôvodne ako konštrukčný

prvok s výnimkou dverného otvoru nebol priznaný. Z tohto dôvodu je žiaduce okenné otvory upraviť na pravouhlé i v hornej časti a spolu s tým upraviť i tvar šambrán. Štítové okienko bolo pri obnove odstránené a je žiaduce ho aspoň v náznaku na štít prinavrútiť.. Ako nová strešná krytina sa použije tvrdá škridla prírodnej červenej farby pálenej hliny (ploché tvarovky s polkruhovým, segmentovým alebo pravouhlým ukončením s drážkovaním rôznej šírky). Na bývalom hospodárskom objekte je potrebné priznať jeho murovanú časť, neobíjať ho drevom a ako novú strešnú krytinu použiť drevený šindel.

V zadnej časti dvora sa nachádza pôvodná hospodárska budova – humno, ktoré bolo adaptované na obytné účely.

14. Murovaný dom č. 54

- Parc. č. KN 7/1, 2 (Hlavná ulica)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom je rušivým objektom na území pamiatkovej rezervácie. Ide o typ dvojpodlažného rodinného domu charakteristický pre obdobie druhej polovice 20. storočia. Na jeho zadnú časť sa napája jednopodlažný murovaný objekt staršieho pôvodu (začiatok 20. storočia). Svojou hmotou a materiálovým riešením nezapadá do daného prostredia a potláča vnímanie okolitej hodnotnej ľudovej zástavby. Stavba tohto charakteru sa na dolnom konci obce nemala

realizovať. Optimálnym riešením a zároveň aj asanácia, čo je ale asi málo pravdepodobné.

ozdravením rezervácie by bola jeho

15. Ľudový zrubový dom č. 56

- Parc.č. KN 6/1 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

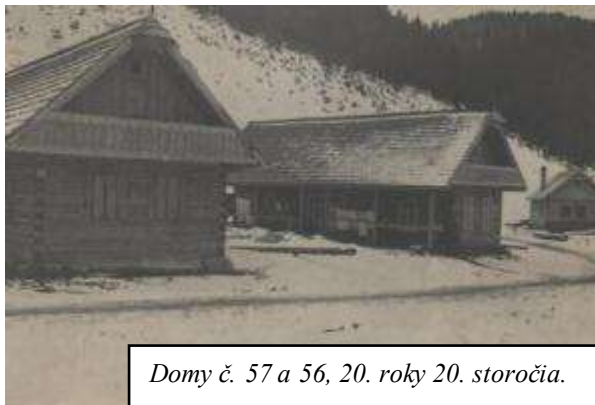

Štít zrubového domu je pavlačového typu, so zachovanými ostrešnicami. V súčasnosti je dom vertikálne obložený drevom, v dvorovej časti má po celej dĺžke domu presklenú verandu. Pri obnove je potrebné odstrániť obklad domu a priznať zrubovú konštrukciu, odstrániť v priečelí trojdielnu typizovanú okennú výplň a nahradiť ju dvomi oknami podľa zachovanej fotodokumentácie alebo podľa miestnej analógie, ako novú strešnú krytinu použiť

prednostne drevený šindel a prinavrátiť na štít polkružie, omietnuť komínové teleso a nové oplatenie realizovať ako drevené latkové.

16. Ľudový zrubový dom č. 57

- Parc. č. KN 5/1 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2116/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Domy č. 57 a 56, 20. roky 20. storočia.

Zrubový dom č. 57 pochádzajúci z roku 1922 (vročenie na pôvodnom zábradlí štítovej pavlače) bol v druhej polovici 20. storočia znehodnotený prístavbou verandy na dĺžku celého domu a obložením celého zrubu dreveným obkladom kladeným vertikálne. Pôvodne hospodárska časť(?) v pozdĺžnej osi bola zobytnená a rovnakým spôsobom obložená. Presvetlenie podkrovia pavlačového štítu je riešené osadením dvoch okien a presklenej typizovanej dvernej výplne. Okenným výplňami na čelnej štítovej stene bolo zjednodušené členenie. Objekt je v súčasnosti pokrytý falcovaným plechom a nakoľko rovina strechy je exponovaná z pohľadu z Hlavnej ulici, pôsobí v pamiatkovej rezervácii veľmi rušivo. Pri obnove je potrebné odstrániť drevený obklad z celého domu, upraviť pavlač a vstupné typizované dvere presvetlené dvomi tabuľkami skla nahradiť vhodnejšími. Ako novú strešnú krytinu použiť

drevený šindel' a rekonštruovať odstránené polkružie. Okenné výplne je potrebné vhodne prečleniť napr. na štvortabuľkové a výplne v štítovej stene preriešiť.

17. Ľudový zrubový dom č. 58

- Parc. č. KN 4 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2117/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 58
v roku 1936
(prvý zľava).

Na objekte domu neboli realizované stavebné úpravy, ktoré by sa na ňom prejavili výrazne negatívne. Objekt má v pozdĺžnej osi nižšiu hospodársku časť, ktorá bola čiastočne zobytnená (obytná časť z južnej strany je obložená vertikálne kladeným dreveným obkladom).

Okenné i dverná výplň domu sú pôvodné. Pri výmene strešnej krytiny za kusovú škridlu bol upravený tvar štítu. Pôvodne bola pavlač otvorená s dvojicou stĺpikov, nad ňou bola druhá nepravá podlomenica. V hornom debnení bolo osadené malé štítové okno. Štít bol ukončený polkružím. Pri obnove je potrebné zachovať pôvodné výplne, nahradiť škridlu dreveným šindľom a rekonštruovať pôvodný tvar štítu na základe zachovanej fotodokumentácie z prvej polovice 20. storočia. Zobytnenú hospodársku časť je potrebné zosúladiť s domom.

18. Ľudový zrubový dom č. 59

- Parc. č. KN 2/4 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 59 bol spolu s domom č. 60 bývalým majetkom rómskych rodín na začiatku obce. Pôvodne to boli malé dvojpriestorové zrubové objekty (pitvor - izba). V súčasnosti je dom rozšírený o murovanú prístavbu, ktorá je vhodne upravená hladkou bielou omietkou. Na južnej strane je vytvorená otvorená drevená veranda. Na čelnej štítová strane bola realizovaná nová pavlač s jednoduchým zábradlím. Štít je presvetlený

nevhodnou typizovanou výplňou. Rovnako nevhodne pôsobí trojdielna typizovaná výplň na čelnej strane, ktorá pravdepodobne nahradila pôvodné združené okno. Ako strešná krytina je použitá kusová škridla typu bobrovka. V prostredí pamiatkovej rezervácie nevhodne pôsobí tmavozelený náter pavlačového štítu, oplechovanie ostrešnice a typizované okenné výplne. Tieto negatívne prvky je potrebné eliminovať a v budúcnosti pri výmene existujúcej strešnej krytiny túto nahradiť prednostne dreveným šindľom.

19. Ľudový zrubový dom č. 60

- Parc. č. KN 2/3 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 60 predstavuje rovnaký typ stavby ako dom č. 59. Stavebné úpravy realizované v nedávnom období sú výrazne rušivé a nezhodnocujú len objekt samotný, ale aj nástup do pamiatkovej rezervácie. Dom bol zväčšený prístavbou v pozdĺžnej osi, prístavba je obložená dreveným obkladom kladeným vertikálne (pravdepodobne tatranský profil). Z južnej strany je pristavaná drevená veranda s nevhodným zeleným náterom. Nový štít bol realizovaný ako pavlačový, debnenie

štítu je z tatranského profilu, presvetlenie je riešené celosklenenou dvernou výplňou s rámom z europrofilu a dvomi okennými výplňami trojuholníkového tvaru po jej stranách. Zábradlie pavlače je riešené pre dané prostredie absolútne nevhodne – z drevených latiek kladených diagonálne v dvoch smeroch. Farebnosť celého štítu je v nevhodnom teakovom odtieni. Ako strešná krytina je použitý vlnitý plech tmavohnedej farby. Uvedenými úpravami sa pôvodný malý zrubový dom stal rušivým objektom na mieste nástupu do pamiatkovej rezervácie. Uvedené negatíva je nutné odstrániť: upraviť zábradlie pavlače podľa miestnej stavebnej tradície, odstrániť výplne v štíte a nahradiť ich jedným centrálnym štítovým okienkom a plnou drevenou dvernou výplňou na okraji štítu. Farebnosť je nutné upraviť tmavým náterom v odtieni príbuznom farbe pôvodnej časti zrubu. Rovnako je potrebné upraviť staršiu drevenú pavlač, okennú výplň na čelnej štítovej stene (pôvodne pravdepodobne združené okno) a odstrániť vonkajšie okenice, ktoré nie sú pre ľudové stavby v Čičmanoch typické. Drôtené oplatenie a bránu je potrebné nahradiť drevenými latkovými. Pri výmene strešnej krytiny je potrebné nahradiť vlnitý plech prednostne dreveným šindľom.

20. Murový dom č. 61

- Parc. č. KN 2/2 (Hlavná ulica)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom situovaný na okraji pamiatkovej rezervácie umiestnený v zadnej časti parcely predstavuje architektonický typ rodinného domu charakteristický pre druhú polovicu 20. storočia. Ide o prízemný dom s valbovou strechou pokrytou falcovaným plechom s červeným náterom. V strešnej rovine nad hlavnou uličnou fasádou je centrálné umiestnený jeden vikier. Stavba takéhoto charakteru nemala byť na území pamiatkovej rezervácie realizovaná, ale jej nevhodnosť je eliminovaná vhodným umiestnením v rámci pozemku. Pri obnove je potrebné nahradiť plechovú strešnú krytinu za kusovú škridlu v prírodnom odtieni a nahradiť kovový plot a bránu dreveným latkovým. Je vhodná vegetačná clona.

V severozápadnom rohu parcely je umiestnená murovaná garáž s plechovými vrátami s hnedočerveným náterom. Farebnosť vrát je potrebné vhodne upraviť.

21. Ľudový zrubový dom č. 64

- Parc. č. KN 2185/13 (Hlavná ulica)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Pôvodne zrubový dom bol v 2. polovici 20. storočia „zrekonštruovaný“ a podľa Zásad pamiatkovej starostlivosti pre pamiatkovú rezerváciu Ľudovej architektúry Čičmany – aktualizácia, Bratislava, 1988, „jeho rušivosť sa dá odstrániť už len asanáciou“ a i dnes možno s týmto tvrdením súhlasiť.

22. Ľudový zrubový dom č. 65 so samostatne stojacou hospodárskou budovou

- Parc. č. KN 2185/14 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 10839/1-2
- Stavebno-technický stav: dobrý

dnes v čičmianskom prostredí typické. Preto je potrebné farebne ho prispôbiť novým tmavým náterom okolitým zrubovým stavbám.

Usadlosť je tvorená zrubovým domom a zrubovým hospodárskym objektom (stodola). Zrubový dom je v súčasnosti po komplexnej obnove. Je potrebné ešte obnoviť pôvodnú vonkajšiu hlinenú omietku s modrou hlinkou. Debnenie štítu je upravené transparentným náterom s priznaním prírodnej farebnosti dreva, čo nie je

23. Murovaný dom č. 71-74

- Parc. č. KN 341/4, 12, 13, 14 (Hlavná/Huliakova – Peťkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

Objekt je dobrým príkladom tradičnej vidieckej murovanej architektúry s drevenou pavlačou zo začiatku 20. storočia so zachovanými okennými a dvernými výplňami a tektonikou fasády. Podľa vročenia v štíte presný rok jeho výstavby je 1912. Objekt je čiastočne znehodnotený prístavbou k južnej fasáde. Súčasťou usadlosti sú hospodárske budovy na pôdoryse písmena „L“ v súčasnosti v dezolátnom stave. Je veľký predpoklad, že v najbližšom čase

budú asanované, čím vznikne na území pamiatkovej rezervácie nová plocha so snahou ďalšej výstavby. Nová výstavba musí rešpektovať pôdorysný charakter, mierku a materiálovo-konštrukčné riešenie asanovanej hospodárskej stavby. Pri obnove murovaného objektu je potrebné zachovať všetky umelecko-remeselné prvky (okenné, dverné výplne, tektoniku fasád, štítové krížové vzpery, drevenú pavlač). Zvážiť asanáciu nevhodnej prístavby. Eternitovú krytinu nahradiť tvrdou škridlou.

Napriek tomu, že objekt nie je zapísaný v ÚZPF je cennou súčasťou Pamiatkovej rezervácie Čičmany.

24. Ľudový zrubový dom č. 82

- Parc. č. KN 336 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: narušený

Zrubový dom je v súčasnosti v neudržiavanom chátrajúcom stave. Dom má zachované pôvodné výplne, v štíte krížovú vzperu. Rušivým prvkom je murovaná prístavba v zadnej polovici objektu. Pri obnove je potrebné ošetriť zrub, obnoviť pôvodné výplne a ornamentálnu výzdobu, upraviť murovanú prístavbu, ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel.

25. Ľudový zrubový dom č. 83

- Parc. č. KN 335 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2118/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Národná kultúrna pamiatka bola nevhodnými stavebnými úpravami výrazne znehodnotená: v období po druhej svetovej vojne bola odstránená horná tretina štítu so všetkými architektonickými prvkami a tieto tendencie pokračovali i v poslednej tretine 20. storočia (murovaná prístavba s brizolitovou omietkou, veranda po celej dĺžke domu, obloženie zrubu tatranským profilom, osadenie typizovaných výplní). Pri obnove je všetky tieto nevhodné úpravy minimalizovať

alebo odstrániť, t. z. odstrániť obklad tatranským profilom, nahradiť typizované výplne novými podľa zachovanej fotodokumentácie, upraviť omietku prístavby a podmurovky na hladké, upraviť verandu a zvod vody a nahradiť eternit dreveným šindľom. Vzhľadom na exponovanosť domu je potrebné prinavrátiť štítu jeho pôvodný tvar podľa zachovanej dobovej fotodokumentácie.

Na uvedenej parcele sa nachádza ešte zrubový objekt, dnes využívaný ako hospodársky, pôvodne obytný (s pitvorom a izbou). Objekt ma zachované pôvodné jednokrídlové štvortabuľkové okenné výplne. objekt vhodne dotvára prostredie pamiatkovej rezervácie a preto je potrebné zintenzívniť jeho údržbu. Pri výmene krytiny hlavného objektu je potrebné i tu vymeniť škridlu za drevený šindel.

26. Ľudový zrubový dom č. 84, 85

- Parc. č. KN 333/1-2 (Hlavná/Mierisova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2119/0
- Stavebno-technický stav: po požari, v súčasnosti v obnove

Zrubový zrkadlovo riešený dvojdom pochádza z roku 1921. Pravdepodobne vznikol na mieste požiarom zničeného novšieho domu s využitím pôvodnej podmurovky. V roku 2006 bol objekt poškodený požiarom (zničený krov a poškodená zrubová konštrukcia). V súčasnosti prebieha obnova. Novou strešnou krytinou bude drevený šindel. Časť domu má realizovanú nevhodnú murovanú verandu. Túto je potrebné upraviť.

27. Ľudový zrubový dom č. 97

- Parc. č. KN 326 (Hlavná ulica/Mierisova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom bol úpravami v druhej polovici 20. storočia znehodnotený: zrubová konštrukcia je obložená zvisle kladenými doskami, prístavba v kolmej osi realizovaná vo viacerých etapách. Pravdepodobne pri zobytnení podkrovia bola zmenená i konštrukcia krovu zo sedlovej na manzardovú, netypickú pre Čičmany. Negatívne pôsobenie objektu v exponovanej polohe na nároží Hlavnej a Mierisovej ulice je potrebné eliminovať

odstránením dreveného obkladu pôvodného zrubu, staršiu prístavbu upraviť hladkou omietkou s bielym náterom a nahradiť typizované výplne. Vzhľadom na tvar strechy a predpoklad, že sa v najbližších rokoch nebude meniť je potrebné zvážiť vhodný typ krytiny, ktorá by nahradila tvarovaný plech. Mladšiu, absolútne nevhodnú prístavbu v hornej časti s „fabiónmi“ z tatranského profilu je potrebné prekryť vegetačnou clonou.

28. Ľudový zrubový dom č. 98

- Parc. č. KN 323 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2124/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom spolu so samostatne stojacou hospodárskou stavbou je ukázkovým príkladom starostlivosti a zachovávanía pamiatkových hodnôt. Oba objekty sú zachované v pôvodnom stave, so všetkými architektonickými a umeleckými prvkami. Pri obnove je potrebné privrátiť na oba objekty drevený šindel.

29. Ľudový zrubový dom č. 111

- Parc. č. KN 307 (Hlavná/Piešova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2128/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Koncom 90. rokov 20. storočia bola realizovaná obnova domu, pri ktorej bol rozšírený o murovanú prístavbu v pozdĺžnej osi. Prístavba je vhodne povrchovo upravená hladkou bielou omietkou. Podkrovie je presvetlené štítovým oknom na uličnej fasáde a dvomi okienkami na štíte novej prístavby. V strešnej rovine v priestore nad pôvodným pitvorom bol umiestnený vikier s pultovou strechou pokrytý nevhodne i z bočných strán bonským asfaltovým šindľom. Všetky okenné i dverné výplne boli nahradené novými s transparentným náterom. Okenné výplne (von otváravé, šesťtabuľkové) majú vonkajšie obloženie zdobené rezbou a na zrubovom objekte pôsobia príliš novo. Pôvodné okná boli von otváravé štvorkrídlové delené v hornej tretine s jednoduchým vonkajším obložením.

Súčasťou dvora je i rozsiahla hospodárska budova humna. Starostlivosť o drevené konštrukcie humna je žiaduce zintenzívniť. Oba objekty sú pokryté eternitom, ktorý je potrebné nahradiť dreveným šindľom. Pri výmene krytiny na dome je potrebné overiť pôvodný tvar hornej tretiny štítu, ktorá bola s najväčšou pravdepodobnosťou zmenená pri pokrytí strechy eternitom. Nové komínové telesá z bielej tehly opatriť omietkou a odstrániť nevhodné plechové komínové hlavice a obnoviť ornamentálnu výzdobu zrubu.

30. Murovaný dom č. 112

- Parc. č. KN 308 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom č. 112 je postavený na mieste zrubového domu pochádzajúceho z roku 1922. Bol to jediný dom na území pamiatkovej rezervácie, ktorý bol orientovaný pozdĺžnou stranou smerom do Hlavnej ulice a jeho strešný hrebeň mal tvar písmena „L“ – západný štít obrátený do Hlavnej ulice bol pavlačový ukončený polkružím s kolíkom a južný štít bol s podlomenicou rovnako ukončený polkružím. Pravdepodobne v období po druhej svetovej vojne bol pôvodný dom asanovaný a na jeho mieste postavený existujúci murovaný, ktorý rešpektoval architektúru zrubového domu

(proporcie, orientácia štítov, drevená pavlač). Nový dom bol rozšírený o krídlo smerom do dvora (pôdorys „L“ a strešný hrebeň nepravidelné „T“). Objekt je pokrytý pálenou škridlou. V zadnej časti dvora je murovaný objekt hospodárskej budovy. Oba objekty sú upravené svetložltým náterom. Drôtené oplatenie a bránu je potrebné nahradiť drevenými latkovými.

31. Ľudový zrubový dom č. 113

- Parc. č. KN 305 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2129/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 113 bol postavený veľmi skoro po požiari v roku 1921 a do súčasnosti sa zachoval takmer v pôvodnom stave bez výrazných negatívnych stavebných zásahov. Má zachované pôvodné okenné i dvernú výplň, pavlač s ojedinelou rezbou na zábradlí, ostrešnice, etc. Pri výmene dreveného šindľa

za eternit bolo zo štítu odstránené polkružie s kolíkom. Na južnej strane na dĺžku celého domu bola v poslednom období realizovaná dosť nevhodná otvorená drevená veranda. Pri obnove je potrebné zachovať všetky pôvodné umelecko-remeselné prvky, nahradiť eternit dreveným šindľom a rekonštruovať polkružie s kolíkom, komínové telesá opatriť omietkou s bielou povrchovou úpravou a upraviť drevenú verandu.

32. Ľudový zrubový dom č. 126

- Parc. č. KN 275 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 126 je spolu s Radenovým domom a domom č. 48 trojicou poschodových domov realizovaných po požiari v roku 1921. Podobne ako z domu č. 48 boli i tu odstránené pavlače so západnej uličnej strany a z južnej pozdĺžnej strany a vysoká valbová strecha. Poschodie na uličnej strane bolo obložené štítovým debnením a pozdĺžne strany zakomponované do nepravéj manzardovej strechy. Okenné i dverná výplň sa zachovali pôvodné.

Priamo na objekt domu sa napája hospodárska budova humna na pôdoryse „L“. Oba objekty sú pokryté pechom. Starostlivosť o drevenú konštrukciu hospodárskej budovy je nutné zintenzívniť. Optimálnym spôsobom obnovy, vzhľadom na ojedinelosť tohto typu ľudového domu a skutočnosť, že poschodový pavlačový dom je jedným z čičmianskych špecifik, by bola rekonštrukcia objektu ako dvojpodlažného s pavlačami a vysokou valbovou strechou. Ako novú strešnú krytinu je potrebné použiť

prednostne drevený šindel na dome i na hospodárskej časti. Drôtené oplatenie dvora nahradiť dreveným latkovým. I napriek tomu, že dom č. 126 nie je evidovaný v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, je potrebné chrániť ho ako jeden z ojedinelých stavebných typov v Čičmanoch.

33. Ľudový zrubový dom č. 127, 128

- Parc. č. KN 274 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2130/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Národná kultúrna pamiatka je zrubový dvojdom, riešený zrkadlovo. Podľa zachovanej fotodokumentácie z obdobia vzniku objektu (okolo roku 1925) mal na strešných rovinách z východnej a západnej strany umiestnené malé vikiere so sedlovou strieškou. Pri výmene krytiny za eternit boli tieto vikiere zrušené. Rovnobežne s obytným domom je na opačnej strane parcely situovaný murovaný hospodársky objekt.

Obidva objekty uzatvára v zadnej časti dvora otvorený krytý priestor, čím sa vytvára trojstranne uzatvorený dvor. Pri obnove je potrebné zachovať pôvodné výplne, nahradiť eternit dreveným šindľom, upraviť podmurovku hladkou omietkou, súčasné podbitie podstrešia odstrániť a pohľadovo priznať pôvodné podbitie s viditeľnými stropnými trámami. Hospodárske časti dvora povrchovo upraviť hladkou omietkou. Pri presvetlení podkrovia je možné použiť vikiere vychádzajúce z pôvodného tvaru na základe zachovanej fotodokumentácie.

Zrubový dom je zachovaným a vhodne prezentovaným objektom bez rušivých zásahov.

34. Ľudový zrubový dom č. 136

- Parc. č. KN 259/1 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2134/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Podľa zachovanej fotodokumentácie mala národná kultúrna pamiatka štítovú pavlač zhora chránenú plytkou podlomenicou. Štít bol ukončený polkružím s profilovaným kolíkom (ešte krátko po zrealizovaní stavby bol súčasťou kolíka drevený kohút). Pri výmene krytiny po roku 1945 sa polkružie odstránilo a neskôr sa pavlač uzatvorila trojdielnou typizovanou okennou výplňou. Horná tretina štítu zostala zvislo debnená, v strednej časti sekundárne presvetlená výzorníkom v tvare päťcípej hviezdy. V poslednej tretine 20. storočia sa na zadnú časť zrubového domu napojila murovaná stavba, ktorá pohľadovo narúša vnímanie národnej kultúrnej pamiatky. V súčasnosti má zrubový dom

v dvorovej časti realizovanú drevenú otvorenú samostatne prekrytú verandu (gánok). Pri obnove je potrebné na zrubovom objekte zachovať pôvodné okenné výplne, komínové teleso s hlavicou, obnoviť štít do pôvodného stavu podľa zachovanej dobovej fotodokumentácie (otvoriť pavlač, navrátiť ostrešnice, plytkú podlomenicu a polkružie s kolíkom) a nahradiť plechovú krytinu šindľovou.

35. Ľudový zrubový dom č. 137

- Parc. č. KN 259/2 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2135/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

V súčasnosti je Radenov dom posledným v pôvodnom stave zachovaným poschodovým zrubovým domom v rezervácii. Bol postavený podľa typového plánu v roku 1924, ktorého predlohou sa stal tzv. Joklov dom - Bachna. V roku 1959 bolo na objekte v dôsledku chátrajúceho stavu strhnuté poschodie. Po prechode vlastníctva na Považské múzeum, sa pristúpilo k opätovnej rekonštrukcii domu a dnes je súčasťou muzeálnej expozície v Čičmanoch. Zrubový dom je zachovalým a hodnotným pamiatkovým objektom dokumentujúcim rôznosť stavebných typov na území pamiatkovej rezervácie. Pri obnove je potrebné vrátiť sa k pôvodnej výmalbe domu typickej len pre poschodové domy (podľa zachovanej fotodokumentácie). V interiéri je vhodné odstrániť všetky lesklé nátery drevených častí, nakoľko nie sú pre ľudové domy typické.

36. Ľudový zrubový dom č. 138 so samostatne stojacou hospodárskou budovou

- Parc. č. KN 251/1, 250 (Hlavná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 10842/1-2
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom spolu s hospodárskou budovou sú jednými z najzachovalejších a dobre udržiavaných objektov v pamiatkovej rezervácii. Pri obnove bol rešpektovaný ich pôvodný vzhľad a úpravy sa realizovali s ohľadom na zachovanie a prezentovanie pamiatkových hodnôt. Ide o príkladnú starostlivosť o národnú kultúrnu pamiatku.

Zrubový dom nepochádza z Čičmian, ale bol po roku 1945 prenesený z obce Tužina v prievdzskom okrese. Umiestnenie čelnej štítovej strany do dvora bolo podmienené požiadavkou majiteľa, aby vstup do domu bol na južnej strane. Z tohto dôvodu sa pôvodne zadná štítová stena presvetlila trojdielnou okennou výplňou, ktorá bude nahradená dvomi štvortabuľkovými okennými výplňami.

Súčasťou dvora je hospodárska stavba v súčasnosti upravená na obytné účely. Pri jej úprave sa vychádzalo z miestnej analógie.

37. Murovaný dom č. 146

- Parc. č. KN 238/1 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom pochádza zo začiatku 20. storočia. Je zachovaný takmer v pôvodnom stave – okenné výplne, tektonika fasád a ich omietky rôznej štruktúry. Na južnej stene bola pôvodná výplň odstránená a po zväčšení otvoru osadené nové typizované trojdielne okno. Pri obnove je potrebné zachovať pôvodné výplne, odstrániť typizovanú výplň, resp. ju vhodne prečleniť a nahradiť krytinu z falcovaného plechu za kusovú škridlu. Oplotenie dvora je žiaduce riešiť ako drevené.

38. Murovaný dom č. 261

- Parc. č. KN 1/1 (Hlavná ulica)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom z druhej polovice 20. storočia situovaný na začiatku obce vhodnosťou svojich proporcií výrazne nenaruša prostredie pamiatkovej rezervácie. Jednopodlažný dom je postavený na obdĺžnikovom pôdoryse, zastrešený sedlovou strechou a pokrytý kusovou betónovou škridlou. Omietnutý je brizolitovou omietkou s bielym povrchovým náterom. Pri výmene strešnej krytiny je potrebné použiť škridlovú krytinu vo farebnosti prírodnej pálenej hliny. Kovové oplatenie dvora je žiaduce nahradiť dreveným latkovým.

39. Murovaný dom č. 306

- Parc. č. KN 25/2 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

je potrebné nahradiť dreveným latkovým.

Murovaný dom situovaný v zadnej časti parcely 25 pochádza zo začiatku 20. storočia. Sekundárnymi zásahmi bol narušený – murovaná veranda na štítovej strane presvetlená sklobetónom a na pozdĺžnej strane trojicou typizovaných dvojdielných výplní. Vstupný otvor je umiestnený západne od nich. Pri obnove je nutné asanovať murovanú verandu, nakoľko deformuje proporcie domu a nahradiť eternit kusovou škridlou vo farbe prírodnej pálenej hliny. Drôtené oplatenie dvora

40. Zrubový dom

- Parc. č. KN 36, 37 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Pôvodne hospodárska stavba na pôdoryse „L“ je situovaná v zadnej časti dvora. Zrubová časť objektu bola adaptovaná na obytné účely. Presvetlená je dvojdielnym oknom na čelnej stene. Objekt je pokrytý kusovou škridlou. Oplotenie pozemku je drôtené, ktoré je potrebné nahradiť dreveným latkovým.

41. Murovaný dom s dreveným obkladom

- Parc. č. KN 44/2 (Hlavná ulica/Niže školy)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Objekt bol postavený na konci 20. storočia a čerpá z tvaroslovia miestnych tradičných stavebných typov.

42. Murovaná škola

- Parc. č. KN 45 (Hlavná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

Objekt školy bol postavený v prvej tretine 20. storočia a predstavuje architektonicky typ školskej stavby charakteristický pre toto obdobie. Blokovaná stavba s centrálnym rizalitom na uličnej i dvorovej fasáde je postavená na vyššej kamennej podmurovke. Spodná tretina hmoty nad podmurovkou je povrchovo upravená tehlovým obkladom, ktorý sa uplatnil i na nárožiach a nad vstupným portálom. Omietka objektu je hladká s bielym povrchovým náterom. Na objekte sa nezachovali pôvodné okenné ani dverné výplne. V súčasnosti je škola nevhodne pokrytá plechovou falcovanou krytinou upravenou na červeno. Pri obnove je potrebné očistiť tehlový obklad od farebného náteru, zvoliť okenné výplne s vhodným členením a nahradiť plechovú krytinu kusovou škridlou v odtieni prírodnej pálenej hliny.

HULIAKOVA (PEŤKOVA) ULICA

43. Ľudový zrubový dom č. 66

- Parc. č. KN 342/1 (Huliakova – Peťkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: narušený

V súčasnosti je objekt nevyužívaný. Pri obnove je potrebné upraviť verandu (optimálnym riešením je jej odstránenie), odstrániť typizované trojdielne okenné výplne a nahradiť ich novými analogicky zvolenými, eternit nahradiť prednostne dreveným šindľom. Obnoviť ornamentálnu výzdobu zrubu.

44. Murovaný dom č. 67

- Parc. č. KN 342/2 (Huliakova – Peťkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Na základe vročenia na štíte bol dom postavený v roku 1933. Je jednou z mála pôvodných hodnotných murovaných stavieb v obci. Jeho architektonické stvárnenie a hmota vychádzajú z typológie miestnych zrubových domov postavených na vysokej podmurovke. Je potrebné zachovať tektoniku a pôvodnú omietku (kombinácia štruktúrovanej a hladkej omietky), pôvodné okenné a dverné výplne. Ako novú strešnú krytinu použiť tvrdú škridlu prírodnej červenej farby pálenej hliny (ploché tvarovky s polkruhovým, segmentovým alebo pravouhlým ukončením s drážkovaním rôznej šírky). Oplotenie riešiť ako drevené latkové.

45. Murovaný(?) dom č. 68

- Parc. č. KN 341/11 (Huliakova – Peťkova ulica)
- Rušivý objekt
- Stavebno-technický stav: dobrý

Pôvodne murovaný dom na vysokej podmurovke s drevenou pavlačou v jeho dvorovej časti bol nevhodne upravený v 2. polovici 20. storočia. (Pravdepodobne ide o obdobu domu č. 67.) Vonkajšie obloženie tatranským profilom malo docieľiť vzhľad drevenice. Podľa tvaru okenných otvorov sa dá usudzovať, že neboli výrazne zmenené. Pri obnove je potrebné odstrániť nevhodný drevený obklad (možnosť existencie pôvodnej tektoniky?), priznať pavlač a plechovú krytinu nahradiť tvrdou škridlovou. Rušivo pôsobiacu plechovú bránu a drôtené oplotenie je potrebné nahradiť dreveným latkovým oplotením.

46. Ľudový zrubový dom č. 69

- Parc. č. KN 341/10 (Huliakova – Peťkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Pôvodne omietnutý dom so šambránami okolo okien ma v súčasnosti priznanú zrubovú konštrukciu. V súčasnosti je po obnove. Štít domu bol v roku 2007 upravený realizáciou pavlače a okenných výplní v štíte. V budúcnosti je potrebné uvažovať s nahradením plechovej tvarovanej krytiny prednostne za drevený šindel.

47. Ľudový zrubový dom č. 70

- Parc. č. KN 341/9 (Huliakova – Peťkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je na oboch štítových stranách obložený zvisle kladenými drevenými doskami, na pozdĺžnej strane je pristavaná rušivá veranda. Pravdepodobne pôvodná podlomenica pokrytá plechom nadobudla spodným debnením cudzorodý fabiónový tvar. Pri obnove je nutné odstrániť obloženie zrubu, upraviť verandu a ako novú krytinu použiť prednostne drevený šindel (je potrebné preveriť existenciu polkružia, ktoré bývalo pri výmene krytiny odstránené alebo nahradené pol-

valbou). Komínové teleso povrchovo upraviť omietkou.

PEŤKOVA (STRAPKOVA) ULICA

48. Ľudový zrubový dom č. 75

- Parc. č. KN 341/2 (Peťkova – Strapkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

Zrubový objekt na vysokej podmurovke s pavlačou na pozdĺžnej západnej strane. Štít bol pôvodne tiež pavlačový, v hornej časti s mohutnou krížovou vzperou. V súčasnosti je štít v úrovni zábradlia pavlače zadebnený s jedným štítovým oknom a fragmentom vzpery. Časť dvorovej pavlače je uzatvorená, čo nevhodne pôsobí pri vnímaní domu. Pôvodne otvorená časť podmurovky – vstup do pivnice je uzatvorená tehlovým murivom (neomietnuté), v ktorom sú osadené tri okenné a jedna dverná výplň (voštinová do oceleovej zárubne). Oplotenie dvora napriek tomu, že je drevené, je rušivé vzhľadom na jeho farebnosť a tvar. Pri obnove je nutné rekonštruovať pôvodný tvar štítu, nakoľko plne debnené predsadené štíty nemajú v Čičmanoch opodstatnenie. Je potrebné zachovať pôvodné okenné výplne, upraviť uzatvorenú časť pavlače a podmurovky s odstránením typizovaných výplní, nahradiť eternit prednostne dreveným šindľom, omietnuť komínové teleso a upraviť oplotenie dvora. Je potrebné zintenzívniť starostlivosť o drevenú hmotu zrubu ochrannými nátermi.

49. Ľudový zrubový dom č. 76

- Parc. č. KN 340 (Peťkova – Strapkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Na obytnú časť zrubového domu sa západným smerom kolmo napája hospodárska budova. Na objekte nie sú realizované žiadne negatívne pôsobiace úpravy a vzhľadom na riedkosť zástavby v tejto časti môže jeho architektúra a pamiatkové hodnoty naplno vyznieť. Pri obnove je potrebné upraviť krídla okenných výplní do pôvodného stavu – pôvodné štvortabuľkové okná boli upravené na dvojtabuľkové a eternit nahradiť prednostne dreveným šindľom.

Komínové teleso z bielych tehál, netypických v pamiatkovej rezervácii, je potrebné omietnuť. Oplotenie dvora riešiť dreveným latkovým plotom, prípadne (vzhľadom na veľkosť pozemku) len nahradiť kovovú bránu drevenou.

50. Ľudový zrubový dom č. 78

- Parc. č. KN 337/5 (Peťkova – Strapkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 78
v roku 1941.

Ľudový zrubový dom s hospodárskou budovou pristavanou v pozdĺžnej osi je na čelnej štítovej strane znehodnotený obkladom z tatranského profilu. Časť pavlače je uzavretá a upravená na verandu. Pri obnove je potrebné odstrániť obklad zrubu, obnoviť ornamentálnu výzdobu obytnej časti, upraviť verandu a nahradiť plechovú falcovanú strešnú krytinu prednostne dreveným šindľom. Typizované okenné výplne je potrebné nahradiť miestnou analógiou. Na základe dobovej fotodokumentácie je možné rehabilitovať podobu štítu a oplotenia.

51. Ľudový zrubový dom č. 79

- Parc. č. KN 337/4 (Peťkova – Strapkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom na vysokej podmurovke s pavlačou na pozdĺžnej dvorovej časti je spolu s domom č. 80 na území pamiatkovej rezervácie ojedinelý. Ide o vývojový medzičlánok medzi valbovou a sedlovou strechou na prízemných domoch, súvisiacich s výstavbou obytných podkrovných komôr. Dom je takmer v pôvodnom stave bez nevhodných úprav. Pri obnove je potrebné nahradiť eternit prednostne dreveným šindľom, upraviť okennú výplň v štíte (zmenšiť ju, prípadne osadiť dve malé okienka), obnoviť omietku na komínovom telese a preriešiť presvetlenie zadného štítu.

52. Ľudový zrubový dom č. 80

- Parc. č. KN 337/3 (Peťkova – Strapkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom so štítom obdobného charakteru ako č. 79 je takmer v pôvodnom stave až na rušivú prístavbu verandy umiestnenú v druhej polovici dĺžky domu. Pri obnove je potrebné upraviť verandu, obnoviť ornamentálnu výzdobu zrubu, omietnuť komín z bielej tehly a nahradiť prednostne eternit dreveným šindľom.

53. Ľudový zrubový dom č. 81

- Parc. č. KN 337/2 (Peťkova – Strapkova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF z roku 1988)
- Stavebno-technický stav: dobrý

*Dom č. 81
v roku 1941.*

Ľudový zrubový dom s ojedinelým stvárnením štítu, na ktorom striedavým horizontálnym vkladáním krátkych líšt vzniká sieťový raster. Predlohou pre takýto typ štítu sa stal dom Kači Dragulovej na hornom konci pri potoku pochádzajúci z druhej polovice 19. storočia. Pri obnove je potrebné upraviť nevhodnú verandu v druhej polovici dĺžky domu, obnoviť ornamentálnu výzdobu zrubu, nahradiť eternit prednostne dreveným šindľom a omietnuť komínové teleso. Okenným výplňiam na objekte vrátane okien v štíte je potrebné vrátiť pôvodný tvar a členenie na základe zachovanej fotografickej dokumentácie.

Staré Dragul'ovce na hornom konci. Ojedinelé stvárnenie štítu so sieťovým rastrom sa stalo predlohou pre dom č. 81.

Dom č. 81 v súčasnosti.

MIERISOVA ULICA

54. Ľudový zrubový dom č. 87-88

- Parc. č. KN 331, 332 (Mierisova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2120/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Objekt národnej kultúrnej pamiatky je znehodnotený nevhodnými stavebnými úpravami, akými sú murovaná veranda po celej dĺžke objektu (realizovaná v 80. rokoch 20. storočia), nový krov so zmeneným sklonom strešnej roviny a jej predĺžením nad sekundárnu verandu, realizácia štyroch vikierov so sedlovou strechou a plastovými okennými výplňami s povrchovou úpravou imitujúcou drevo. Tieto úpravy boli vykonané v rozpore s rozhodnutím Krajského pamiatkového úradu Žilina. Uvedené stavebné zásahy je potrebné odstrániť a prinavrátiť drevenici pôvodný vzhľad nakoľko neexistuje iný spôsob, ako minimalizovať nevhodné pôsobenie nového krovu.

55. Ľudový zrubový dom č. 89

- Parc. č. KN 330 (Mierisova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 10 840/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom do roku 2006 takmer v pôvodnom stave má v súčasnosti nový krov s tvarovanou plechovou krytinou, debnenie štítu a podbíjanie podstrešia s tatranského profilu, typizované výplne v štíte z europrofilu so zlatou mriežkou v izolačnom dvojskle, netypickú konštrukciu pavlače zospodu debnenú tatranským profilom a zábradlie pavlače továrenskej výroby. Polkružie na vrchole štítu zostalo zachované v pôvodnej veľkosti, ale jeho oplechovaním pôsobí disproporčne. Všetky tieto úpravy boli

realizované bez rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu Žilina. Postup správneho orgánu je obmedzený, nakoľko vlastnícke práva k nehnuteľnosti nie sú vysporiadané (list vlastníctva nie je založený).

Dom 89 je vpravo. 30. roky 20. storočia.

56. Murovaný dom č. 90, 91

- Parc. č. KN 329/1, 2 (Mierisova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dvojdom na vysokej podmurovke s murovanou pavlačou po celej dĺžke domu. Na základe vročenia na pavlačí ho datujeme do roku 1924. Severná časť domu je takmer v pôvodnom stave so zachovanými okennými výplňami a tektonikou fasády. Južná časť domu má novú brizolitovú omietku, odstránenú tektoniku fasád a zväčšené okenné otvory a osadené typizované výplne. Podstrešie prekrývajúce pavlač je v tejto časti

obložené tatranským profilom s tmavým náterom. Pri obnove je potrebné nahradiť eternit tvrdou kusovou škridlou, odstrániť brizolitové omietky a nahradiť ich pôvodnými hladkými a farebne objekt zjednotiť. Typizovanú trojdielnu výplň v zväčšenom otvore upraviť pridaním priečnika v hornej tretine (obdobný typ okna je v severnej časti domu na jeho východnej fasáde). Optimálnym riešením by bolo prinavrátenie pôvodnej tektoniky na južnú časť domu. Oploenie záhrady je potrebné riešiť ako drevené latkové.

Súčasťou dvora je zrubové humno so sedlovou strechou, štít na východnej strane je s podlomenicou. Ako strešná krytina bol použitý eternit, ktorý je vhodné nahradiť dreveným šindľom.

57. Ľudový zrubový dom č. 92

- Parc. č. KN 328/1 (Mierisova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2121/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom na nižšej podmurovke s vysokou podlomenicou a s pavlačou na pozdĺžnej strane domu. V minulosti bol nevhodne upravený horizontálnym dreveným obkladom na čelnej štítovej stene a zasklením pavlače. Pri obnove je potrebné nahradiť plechovú falcovanú krytinu za drevený šindel s rekonštrukciou odstráneného polkružia, odstrániť obklad zrubu, typizovanú výplň vstupu do pavlače, upraviť plechové krytie komína, v optimálnom prípade

odstrániť zasklenie pavlače a upraviť prístavbu v zadnej časti domu.

*Domy č. 92, 93 a 94
(smerom zľava).
Rok 1941.*

58. Ľudový zrubový dom č. 93

- Parc. č. KN 328/3 (Mierisova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2122/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom s pristavanou hospodárskou budovou v pozdĺžnej osi domu s rozdielnou úrovňou strešného hrebeňa je takmer v pôvodnom stave. Dom je pôvodnou vstupnou časťou chránenou širším presahom strechy obrátený k hranici susedného objektu a nový vstup má realizovaný na zadnej západnej strane. Toto bolo spôsobené rozparcelovaním rodinného gruntu krátko po výstavbe domu. Malá veranda pred súčasným vstupom bola dodatočne zadbena a zasklená. Pri

obnove je potrebné nahradiť eternit dreveným šindľom s rekonštrukciou odstráneného polkružia a obnoviť ornamentálnu výzdobu zrubu. Teleso komína je potrebné omietnuť. Oplotenie pozemku je potrebné riešiť ako drevené latkové.

59. Ľudový zrubový dom č. 94

- Parc. č. KN 328/2 (Mierisova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2123/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom postavený na vysokej podmurovke s otvorenou pavlačou na pozdĺžnej strane je takmer v pôvodnom stave. Pri obnove je potrebné eternit nahradiť dreveným šindľom s rekonštrukciou odstráneného polkružia, podmurovku a komínové teleso upraviť hladkou omietkou a obnoviť ornamentálnu výzdobu zrubu. Oplotenie realizovať ako drevené latkové.

60. Ľudový zrubový dom č. 95

- Parc. č. KN 327 (Mierisova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Podľa zachovanej dobovej fotodokumentácie mal objekt štítovú pavlač a štít ukončený polkružím s kolíkom. Pravdepodobne pri výmene dreveného šindľa za eternit boli oba architektonické prvky odstránené. Nový štít už bol jednoducho debnený zvislými doskami, presvetlený pôvodným okienkom a ukončený podlomenicou. Pri obnove objektu je potrebné nahradiť eternit prednostne za drevený šindel, prinavrátiť okennej výplne pôvodné členenie, preriešiť

odvedenie dažďovej vody a zvážiť rekonštrukciu štítu podľa zachovanej fotodokumentácie. Optimálnym riešením je prinavrátenie pavlače, ale postačovala by aj rekonštrukcia polkružia s kolíkom. Zrubový dom je zachovalým objektom bez výrazných rušivých zásahov.

61. Murovaný dom č. 96

- Parc. č. KN 327/2 (Mierisova ulica)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom je rušivým objektom na území pamiatkovej rezervácie. Ide o dvojpodlažný dom s nepravou manzardovou strechou. Jeho proporcionálnu nevhodnosť podčiarkuje i brizolitová povrchová úprava fasád, nevhodná krytina (bonský šindel), a typizované štvordielne okná továrenskej výroby. Pri obnove objektu je potrebné tieto nevhodne pôsobiace prvky odstrániť.

PIEŠOVA ULICA

62. Ľudový zrubový dom č. 99

- Parc. č. KN 322 (Piešova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie

vonkajší obklad rámu. Novým prvkom v štíte (debnenie štítu rovnako nie je veľkosťou dosiek vhodné) je i výzorník v tvare latinského kríža a ostrešnica. Napriek týmto niektorým nevhodným úpravám pri komplexnom vnímaní objekt vhodne dotvára prostredie pamiatkovej rezervácie. Je potrebné zvážiť odstránenie obloženia rámu štítového okna a oplechovania spoja podlomenice a štítu. Nové komínové telesá je vhodné upraviť hladkou omietkou.

- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je po komplexnej obnove. Sekundárna murovaná prístavba v zadnej časti domu je vhodne priznaná omietkovou povrchovou úpravou s bielym náterom. Okenné výplne boli vymenené za nové z europrofilu s mohutným vonkajším obložením (pôvodne mal dom na čelnej štítovej stene združené von otváracé dvojkrídlové štvortabuľkové okná). Okno v štíte má rovnako predimenzované obloženie, čo pôsobí rušivo, nakoľko okná v štíte nemávali

63. Ľudový zrubový dom č. 100

- Parc. č. KN 320 (Piešova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2125/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Objekt národnej kultúrnej pamiatky bol nevhodnými stavebnými úpravami v druhej polovici 20. storočia znehodnotený (zadebnenie pavlače s osadením dvoch veľkých typizovaných výplní, nahradenie pôvodných zdužených okien na čelnej štítovej stene typizovanými dvojdielnymi, murovaná veranda). Pri obnove je potrebné otvoriť zadebnenú pavlač, upraviť verandu a odstrániť drevený obklad v časti uzavretej verandou, upraviť okenné výplne a nahradiť eternit za drevený šindel. Pri výmene strešnej krytiny rekonštruovať odstránené polkružie. Oplotenie dvora je potrebné riešiť ako drevené latkové.

Súčasťou je i samostatne stojaca hospodárska budova (nie je zapísaná v ÚZPF).

64. Ľudový zrubový dom č. 101 so samostatne stojacou hospodárskou budovou

- Parc. č. KN 317 (Piešova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2126/1-2
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je takmer v pôvodnom stave, so zachovanými okennými výplňami a zlamovacími dverami so zámkom. Na západnej strane je murovaná prístavba s vonkajším dreveným obložením kladeným horizontálne (pravdepodobne sociálne zariadenie). Debnenie čelného štítu je netypicky predsadené, preto je potrebné overiť, či štít bol pôvodne riešený s pavlačou alebo podlomenicou. Pri obnove je potrebné nahradiť súčasnú krytinu za

drevený šindel' a rekonštruovať odstránené polkružie. Je vhodné odstrániť drevený obklad murovanej prístavby a prezentovať ju ako novotvar s hladkou omietkou, prípadne s dreveným obkladom bez ornamentálnej výzdoby.

Samostatne stojaca zrubová hospodárska budova v zadnej časti dvora je znehodnotená úpravami z 80. rokov 20. storočia osadením nových typizovaných výplní do novovytvorených otvorov. Tieto výplne je potrebné nahradiť analógiami vhodnými pre prostredie Čičmian a ako novú strešnú krytinu použiť drevený šindel'.

65. Ľudový zrubový dom č. 102

- Parc.č. KN 316 (Piešova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom mal na základe zachovanej fotodokumentácie pavlačový štít ukončený polkružím bez kolíka. Hospodárska prístavba v zadnej časti domu bola adaptovaná na obytné účely. Zadná štítová stena s podlomenicou je absolútne nevhodne obložená banským asfaltovým šindľom. V úrovni podlomenice sa napája pultová strecha (prístavby?) tiež s banským šindľom. Ďalšími nevhodnými prvkami sú (nové?) okenné výplne bez členenia a osadenie typizovanej dvernej výplne na

vstupných dverách. Pri obnove je potrebné upraviť okná na šesťtabuľkové členenie, farebne zjednotiť okenné krídla s vonkajším rámom okna, odstrániť ornamentálnu

výzdobu z bývalej hospodárskej časti a nahradiť existujúce strešné krytiny (pálená škridla, tvarovaný plech a bonský asfaltový šindel) prednostne za drevený šindel. Pokrytie asfaltovým šindľom zadného štítu je nutné odstrániť a priznať podlomenicu a zvislé debnenie štítu. Je žiaduce obnoviť čelný štít s pavlačou podľa zachovanej fotodokumentácie.

Dom č. 102 (druhý sprava) a 103 (vpravo). Rok 1922.

66. Ľudový zrubový dom č. 103

- Parc. č. KN 315/2 (Piešova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom mal na základe zachovanej fotodokumentácie pavlačový štít ukončený polkružím s profilovaným kolíkom. V súčasnosti je štít zadebnený, presvetlený šesťkrídlou okennou výplňou chránená plytkou nepravou podlomenicou. V dvorovej časti objektu je umiestnená veranda s dreveným obložením kladeným horizontálne. Veľmi rušivo pôsobí malý neidentifikovateľný objekt na

mieste pôvodného vstupu do pivnice pokrytý bonským šindľom. Pri obnove je potrebné nahradiť existujúcu krytinu – bonský šindel prednostne za drevený šindel, odstrániť malý objekt z pohľadovo najexponovanejšieho miesta, priznať na podmurovke lomový kameň, upraviť verandu a realizovať ornamentálnu výzdobu. Je žiaduce obnoviť čelný štít s pavlačou podľa zachovanej fotodokumentácie.

67. Ľudový zrubový dom č. 107

- Parc. č. KN 313 (Piešova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

potrebné nahradiť plechovú krytinu prednostne za drevený šindel, podmurovku a komínové telesá upraviť hladkou omietkou, realizovať vonkajšiu ornamentálnu výzdobu zrubových stien s výnimkou verandy a nahradiť okenné výplne novými – miestnymi analógiami. Debnenie štítov je netypicky predsadené, preto je potrebné overiť, či čelný štít nebol pôvodne riešený s pavlačou a zadný s podlomenicou.

Zrubový dom je orientovaný pozdĺžne k Piešovej uličke. Jeho pôvodná čelná štítová strana smerujúca k hornej uličke bola zrušená (uzatvorené dva okenné otvory) a túto funkciu prevzala zadná štítová stena. Na zadnej, dnes čelnej strane, bola osadená trojdielna typizovaná okenná výplň. V dvorovej časti je pristavaná veranda obložená drevom a zväčšený okenný otvor na typizovanú trojdielnu okennú výplň. Pri obnove objektu je

68. Ľudový zrubový dom č. 108 so samostatne stojacou hospodárskou budovou

- Parc. č. KN 312 (Piešova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2127/1-2
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

drevený šindel, zachovať pôvodné okenné a dverné výplne, obnoviť ornamentálnu výzdobu, zintenzívniť starostlivosť o drevenú hmotu zrubu ochrannými nátermi. Na hospodárskej stavbe obnoviť vápennú omietku.

Zrubový dom je takmer v pôvodnom stave. Podľa zachovanej fotodokumentácie mal dom pavlačový štít ukončený polkružím, preto je potrebné pri jeho obnove uvažovať o jeho rekonštrukcii. Súčasťou dvora je hospodárska stavba situovaná kolmo k zrubovému domu. Je murovanej a čiastočne drevenej – rámovej konštrukcie. Murovaná časť z pálenej tehly je omietnutá vápennou omietkou a obielená.

Je potrebné na obidvoch objektoch použiť ako novú strešnú krytinu

69. Ľudový zrubový dom č. 109

- Parc. č. KN 310/2 (Piešova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je rozšírený v pozdĺžnej osi o murovanú prístavbu s omietkovou povrchovou úpravou. Na východnej strane je v druhej polovici dĺžky zrubu pristavaná veranda s podmurovkou z betónových kvádrov. Je potrebné upraviť členenie okenných výplní na čelnej štítovej stene na pôvodné štvrtabuľkové, vhodné je zmenšiť štítovú okennú výplň, nakoľko štítové okná nikdy neboli veľkosťou identické s oknami prízemí. Je potrebné upraviť verandu a nahradiť existujúce strešné krytiny (kusová

škridla, falcovaný plech) prednostne dreveným šindľom, pričom sa zrekonštruuje odstránené polkružie. Napriek potrebe upraviť vyššie spomenuté detaily, pri komplexnom vnímaní objekt vhodne dotvára prostredie pamiatkovej rezervácie.

70. Ľudový zrubový dom č. 110

- Parc. č. KN 309 (Piešova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom pôvodne s pavlačovým štítom je v súčasnosti zdegradovaný dreveným obkladom kladeným vertikálne, spoje jednotlivých dosiek sú kryté lištovaním. Na čelnej stene je osadené typizované trojdielne okno, v štíte rovnako typizované dvojdielne okno. Na východnej strane je v druhej polovici dĺžky zrubu pristavaná veranda s drevenou podmurovkou. V polovici roka 2008 došlo k asanácii verandy a realizácii novej väčšej krytej sedlovou strechou. Svojou mierkou, spôsobom zastrešenia sa stala veľmi rušivým prvkom a je žiaduce ju odstrániť. Po odstránení negatívne pôsobiacich úprav, môže dom č. 110 vhodne dotvárať prostredie pamiatkovej rezervácie. Pri obnove je nutné odstrániť drevené obloženie zrubu, zrekonštruovať pavlač v štíte, nahradiť typizované výplne miestnou analógiou a nahradiť eternitovú krytinu prednostne dreveným šindľom. Vstupnú bránu do dvora riešiť ako drevenú.

HRVOĽOVA ULICA

71. Ľudový zrubový dom č. 114, 115

- Parc. č. KN 304/1 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom pôvodne s pavlačovým štítom, ktorý bol zadebnený v období po druhej svetovej bol úpravou pôvodnej hospodárskej časti v pozdĺžnej osi domu upravený na dvojdom. Po celej dĺžke podstena je vytvorená veranda – dom č. 115 otvorená drevená veranda s profilovanými stĺpikmi (pravdepodobne primárna), dom č. 114 murovaná z betónových kvádrov uzatvorená presklením. K severnej hrane dvora je situovaný objekt pôvodnej hospodárskej budovy humna, ktoré bolo neskôr adaptované a rozšírené o rušivú murovanú prístavbu s nevhodným farebným náterom. Na východnej strane dvora sa nachádza ďalší zrubový objekt, ktorý bol adaptovaný na obytné účely. Dvor je rozdelený na dve časti kovovým plotom.

Polovica domu (č. 115) je v dobrom stave bez rušivých stavebných zásahov. V roku 2006 bol eternit nahradený dreveným šindľom kladeným na husté latovanie. V budúcnosti je možné rekonštruovať pôvodný tvar štítu. Zobytnená hospodárska časť na východnej strane je po obnove, v súčasnosti je pokrytá kusovou škridlou. Pri jej výmene je potrebné nahradiť ju dreveným šindľom.

Druhá polovica domu (č. 114) je narušená prístavbou murovanej verandy, ktorú je nutné odstrániť a nahradiť ju drevenou otvorenou, rovnakého typu ako na dome č. 115. Eternit je vhodné nahradiť dreveným šindľom kladeným dvojito, aby strecha pôsobila jednotne a celistvo. V prípade potreby presvetlenia podkrovia využiť existujúci vikier so sedlovou strechou bez členenia okennej výplne. Rušivú prístavbu humna je nutné asanovať a humno opatriť bielym povrchovým náterom. Kovový plot odstrániť a nahradiť ho nízkym dreveným latkovým.

72. Ľudový zrubový dom č. 116

- Parc. č. KN 303 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je vhodným príkladom zachovania a prezentácie pamiatkových hodnôt bez výrazných stavebných zásahov. Pri obnove je potrebné nahradiť eternit prednostne za drevený šindel s rekonštrukciou odstráneného polkružia, v prípade presvetlenia podkrovia použiť existujúci vikier s pultovou strechou bez členenia okenej výplne a upraviť odkvapový žľab hnedým povrchovým náterom.

73. Ľudový zrubový dom č. 117

- Parc. č. KN 302 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je obdobného charakteru ako č. 116, takmer v pôvodnom stave. V poslednej tretine 20. storočia bola štítová pavlač uzavretá a presvetlená rušivou trojdielnou typizovanou okennou výplňou. Pri obnove je potrebné túto okennú výplň odstrániť, pavlač otvoriť, obnoviť vonkajšiu ornamentálnu výzdobu, nahradiť eternit prednostne za drevený šindel a prinavrátiť na štít polkružlie. V prípade presvetlenia podkrovia použiť existujúci vikier s pultovou strechou, bez členenia okenej výplne.

74. Ľudový zrubový dom č. 104

- Parc. č. KN 301 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je po komplexnej obnove. Na objekte je použitá šindľová krytina, štít so zachovanými ostrešnicami je tvorený podlomenicou a prinavrátaným polkružím s kolíkom. Obnovená je i vonkajšia ornamentálna výzdoba (hoci s odchýlkami). Okenné výplne boli vymenené za nové z europrofilu s mohutným vonkajším obložením (pôvodne mal dom von otváravé dvojkrídlové štvortabuľkové okná, vonkajší rám zdobený rezbou). Okno v štíte má rovnako

predimenzované obloženie, čo pôsobí rušivo, nakoľko okná v štíte nemávali vonkajší obklad rámu. Aj napriek týmto stavebným zásahom dom vhodne dotvára prostredie pamiatkovej rezervácie. Je potrebné zvážiť odstránenie obloženia rámu štítového okna a jeho oplechovanie v hornej časti a komínové teleso upraviť hladkou omietkou.

75. Ľudový zrubový dom č. 118

- Parc. č. KN 300 (Hrvoľova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 10 841/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Objekt pamiatkovo chráneného zrubového domu je bez výrazných negatívne pôsobiacich stavebných úprav. Na základe zachovanej fotodokumentácie z 20. rokov 20. storočia vieme, že pavlačový štít bol pôvodne ukončený polkružím s kolíkom, ktoré bolo v súvislosti s výmenou krytiny odstránené. V pozdĺžnej osi sa na objekt napája zrubová hospodárska časť. Eternitovú krytinu je potrebné prednostne nahradiť dreveným šindľom a rekonštruovať odstránené polkružie.

Vonkajšie obloženie okien i napriek tomu, že je replikou pôvodného pôsobí použitím transparentného náteru rušivo. Je potrebné zvážiť ich vhodnejšiu povrchovú úpravu. Dom č. 118 patrí medzi dobre zachované a prezentované národné kultúrne pamiatky na území pamiatkovej rezervácie.

76. Ľudový zrubový dom č. 119

- Parc. č. KN 299 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Na zrubovom dome až do posledných rokov neboli realizované takmer žiadne stavebné zásahy, ktoré by sa prejavili na jeho vzhľade. Dom má pôvodné okenné i dvernú výplň, pôvodnú krížovú vzperu v štíte a dokonca i štítové okná. Po roku 2000 bola realizovaná murovaná prístavba na pôdoryse písmena „L“ so sedlovou strechou – časť v pozdĺžnej osi so strešným hrebeňom na rovnakej úrovni ako je na zrubovom dome, kolmá časť má hrebeň zvýšený.

Prístavba je pokrytá vlnitým plechom, zrubový dom eternitom. V zadnej časti zrubu (pôvodne hospodárska časť) sú vytvorené dve nové okná s bielymi plastovými výplňami (jeden okenný otvor bol vytvorený zmenšením dverného otvoru, druhý je s najväčšou pravdepodobnosťou pôvodný). Pri obnove je potrebné zachovať všetky umelecko-remeselné prvky na pôvodnom zrubu (časti štítu, okenné a dverné výplne), nahradiť eternitovú krytinu prednostne dreveným šindľom (v budúcnosti je možné uvažovať s dreveným šindľom i na novej murovanej prístavbe). Rekonštruovať malú niku na umiestnenie podobizne svätca v priestore čelnej steny nad oknami – opatriť ju presklenými dvierkami a farebne ju zosúladiť s okennými a dvernými výplňami. Plastové okna v zadnej časti zrubu nahradiť výplňami podľa pôvodných zachovaných na dome. Dom č. 119 predstavuje v Čičmanoch zriedkavejší typ domu so krížovou vzperou v štíte a zachovanosťou svojej pôvodnej časti prezentuje pamiatkové hodnoty ľudového staviteľstva.

Domy č. 118 (uprostred) a č. 119 (vpravo), 20. roky 20. storočia.

77. Ľudový zrubový dom č. 120, 121

- Parc. č. KN 298/1-2 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Ľudový zrubový dvojdom s pavlačou v štíte je podobne ako dom č. 119 v pôvodnom stave až na odstránenú hornú tretinu štítu nad debnením pavlače pri výmene strešnej krytiny. Na objekte sú zachované všetky pôvodné von otváracie dvojkrídlové štvortabuľkové okná, štítové okienko a dverné výplne. Pri obnove je potrebné zachovať všetky pôvodné umelecko-remeselné prvky, nahradiť pálenú škridlu dreveným šindľom a rekonštruovať odstránenú časť štítu. Realizáciou týchto úprav by dvojdom č. 120, 121 ako jeden z malej skupiny domov nadobudol svoj pôvodný vzhľad z obdobia svojho vzniku.

Na pozemku dvora sa nachádza i samostatne stojaca veľká zrubová hospodárska budova. Eternitovú strešnú krytinu je vhodné nahradiť dreveným šindľom. Východne od domu v prednej časti dvora je situovaná stavba drevenej šopy s pultovou strechou krytou plechom. Vzhľadom na zachovanosť obytného i hospodárskeho objektu je vhodné tuto šopy asanovať.

Hoci dvojdom č. 120, 121 nie je zapísaný v ÚZPF je možné ho zaradiť medzi najcennejšie objekty na území Pamiatkovej rezervácie Čičmany.

78. Ľudový zrubový dom č. 122

- Parc. č. KN 266/3 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je orientovaný strešným hrebeňom rovnobežne s Hrvoľovou ulicou a čelným štítom na východ. V druhej polovici dĺžky zrubu je pristavaná veranda a i priestor priamo pred ňou je chránený pultovou strechou. Na zadnej

štítovej stene bol vytvorený nový okenný otvor, do ktorého bola osadená typizovaná dvojdielna výplň. Objekt je pokrytý kusovou škridlou, ktorú je potrebné v budúcnosti nahradiť prednostne dreveným šindľom. Typizovanú výplň na zadnej štítovej stene je nutné vhodne upraviť alebo nahradiť, nakoľko je pohľadovo exponovaná z Hrvoľovej ulice. Komínové telesá je žiaduce povrchovo upraviť hladkou omietkou a odstrániť a odstrániť pohľadové časti komínových rúr.

Východne od čelnej štítovej steny je situovaná nová hospodárska budova z polguliačov(?). Povrchovo je objekt upravený transparentným náterom a pokrytý kusovou škridlou rovnakého typu, aký bol použitý na obytnom dome. Farebnosť hospodárskej budovy je potrebné prispôbiť farebnosti drevených stavieb v pamiatkovej rezervácii a v budúcnosti pri výmene krytiny i tu použiť drevený šindel.

79. Ľudový zrubový dom č. 123 a 124

- Parc. č. KN 267/2, 267/3 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom postavený na pôdoryse písmena „L“ je výrazne narušený stavebnými úpravami realizovanými v druhej polovici 20. storočia. Čelná štítová časť od Hrvoľovej ulice bola obložená dreveným obkladom kladeným vertikálne. Pôvodne pavlačový štít s druhou nepravou podlomenicou a polkružím bol zadbenný s osadením typizovanej štvordielnej okennej výplne, ktorá je rozsahom väčšia ako trojdielna typizovaná výplň na prízemí. Polkružie zo štítu bolo odstránené v súvislosti s výmenou strešnej krytiny. Ďalším výrazne negatívne pôsobiacim prvkom na štítovej stene je vytvorenie akéhosi dreveného fabiónu v priestore pod pavlačou a stykom so zrubovou konštrukciou.

80. Ľudový zrubový dom č. 125

- Parc. č. KN 273 (Hrvoľova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom vhodne dopĺňa prostredie pamiatkovej rezervácie. V zadnej časti objektu je pravdepodobne murovaná prístavba horizontálne obložená drevom, pričom je vhodne priznaná, bez ornamentálnej výzdoby. Okenné aj dverné výplne sú pôvodné. Pri obnove je potrebné nahradiť eternit prednostne za drevený šindel, zvážiť prinavrátanie polkružia na štít.

RADENOVA ULICA

81. Ľudový zrubový dom č. 129

- Parc. č. KN 272 (Radenova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2131/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom č. 129 so štítom s podlomenicou prešiel v 80. rokoch 20. storočia radikálnou prestavbou, ktorá sa prejavila asanáciou hospodárskej budovy a úpravou dispozície. Hospodárska časť bola nahradená murovanou prístavbou, obloženou dreveným obkladom kladeným horizontálne. Prístavba nie je zdobená ornamentálnou výmalbou, čím je priznaná jej novosť. Tieto úpravy si vyžiadali i presunutie pôvodného dverného otvoru a následne

i odstránenie vonkajšieho schodiska do podkrovia. Pôvodná kamenná podmurovka bola nahradená zvýšenou betónovou. Eternit bol nahradený dreveným šindľom (štít bol pôvodne ukončený polkružím), čo vizuálne čiastočne kompenzuje realizované stavebné úpravy. Pri obnove je vhodné zvážiť rekonštrukciu polkružia.

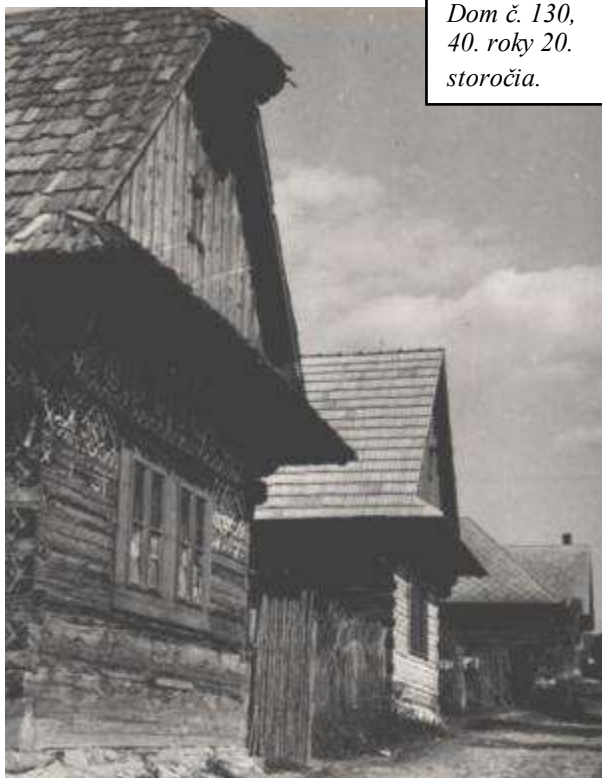
82. Ľudový zrubový dom č. 130

- Parc. č. KN 270 (Radenova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2132/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Na základe zachovanej fotografickej dokumentácie z prvej polovice 20. storočia bol zrubový dom č. 130 so štítom s vysokou podlomenicou ukončený polkružím a presvetlený malým štítovým oknom. Na čelnej strane bolo osadené združené okno s jednoduchým obložením (von otvárate dvojkrídlové, členené na štyri tabuľky). V súčasnosti je združené okno výmenou obloženia rámu rozdelené na dve samostatné okná, nové obloženie je zdobené rezbou. Štít

má nové predsadené debnenie na šírku pôvodnej podlomenice, spodnú tretinu štítového debnenia tvorí zábradlie novovytvorenej plytkej pavlače. Pavlač bola neskôr pásovým oknom na šírku celého štítu rozdeleným na štrnásť častí uzatvorená. V hornej tretine debnenia je umiestnené ďalšie štítové okienko. V rovine strechy na východnej strane je umiestnený vikier s pultovou strechou, ktorý sa nevhodne napája na hrebeň strechy. Ako strešná krytina bol použitý bonský asfaltový šindel. V zadnej časti domu bola realizovaná nižšia prístavba (pravdepodobne murovaná s dreveným obkladom). Pri obnove je potrebné rekonštruovať pôvodný tvar štítu, asfaltovú krytinu nahradiť dreveným šindľom a upraviť tvar nevhodného vikiera.

*Dom č. 130,
40. roky 20.
storočia.*

83. Ľudový zrubový dom č. 131

- Parc. č. KN 269 (Radenova ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2133/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom sa do dnešných dní zachoval takmer v pôvodnom stave. Narušený bol len osadením trojdielnej typizovanej okennej výplne na čelnej strane a úpravou členenia okien na dvorovej strane. Pôvodné okenné výplne boli von otváracie dvojkridlové štvortabuľkové, na čelnej strane združené. Vonkajšie obloženie bolo mohutné, v hornej časti prevýšené s profilovanou lištou tvoriacou po stranách rámu uši. Pri výmene strešnej krytiny bolo odstránené polkružie zo

štítu. Pri obnove je potrebné vymeniť typizované výplne za nové v pôvodnom tvare podľa zachovanej fotodokumentácie, nahradiť škridlovú krytinu za drevený šindel s rekonštrukciou polkružia a odstrániť nadstavanú azbestovú rúru na komínovom telese. Rovnako je potrebné obnoviť ornamentálnu výzdobu zrubových stien. Rozostavanú verandu odstrániť a novú nerealizovať.

*Nové Radenovce -
dom č. 131, 30. roky
20. storočia.*

84. Ľudový zrubový dom č. 307

- Parc. č. KN 266/3(?) (Radenova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Novostavba zrubového domu postavená na konci 20. storočia na mieste asanovanej rozsiahlej hospodárskej stavby na pôdoryse „L“. Stavba rešpektuje miestnu stavebnú tradíciu a tradičné materiály vrátane (drevený šindel). Dom v pomere k okolitej zástavbe pôsobí mierne predimenzovane. Obklad podmurovky tmavým kameňom pôsobí cudzorodo.

Novostavba domu č. 307 vhodne zapadla do prostredia.

85. Zrubový (?) dom č. 132

- Parc. č. KN 265 (Radenova ulica)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Pravdepodobne pôvodné humno bolo v minulosti upravené na obytné účely. Pri jeho adaptácii sa nezohľadňovali črty ľudovej architektúry s ohľadom na okolitú zástavbu. Z troch strán bola použitá brizolitová omietka na povrchovú úpravu fasád, boli osadené typizované výplne a pristavaná veranda. Na strešnú krytinu je použitý falcovaný plech. Pri obnove je potrebné zvážiť, akým spôsobom by bolo možné objekt vhodne upraviť, aby dotváral

prostredie pamiatkovej rezervácie.

86. Ľudový zrubový dom č. 133

- Parc. č. KN 264/1 (Radenova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je v súčasnosti riešený ako dvojdom. Pravdepodobne jeho zadná hospodárska časť (smerujúca do Radenovej ulice) bola adaptovaná na obytné účely. Pri úprave tejto časti sa použili nevhodné výplne, zrub bol obložený tatranským profilom a nedostatok obytného priestoru sa riešil dvomi prístavbami tiež obloženými drevom. Najvhodnejším riešením pri obnove tejto časti domu by bolo odstránenie dreveného obloženia,

prispôsobenie okenných výplní podľa zachovaných na pôvodnej obytnej časti a úprava podmurovky a prístavieb. Predná štítová časť dvojdomu je pôvodná bez výrazných stavebných úprav. Štít je tvorený vysokou podlomenicou. Je pravdepodobné, že v minulosti bol uzatvorený polkružím, presvetlený je štítovým okienkom, v súčasnosti bielym plastovým. Podmurovka je upravená tmavým kamenným obkladom. Zvolená farebnosť kamenného obkladu nie je pre dané prostredie vhodná a pôsobí cudzo a je potrebné ju odstrániť. Pri obnove je potrebné zachovať pôvodné okenné výplne, plastovú okennú výplň nahradiť drevenou, obnoviť ornamentálnu výmalbu a na celom objekte použiť ako novú strešnú krytinu prednostne drevený šindel a omietnuť komínové telesá.

87. Ľudový zrubový dom č.134

- Parc. č. KN 263 (Radenova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je narušený prístavbou verandy na západnej strane domu v druhej polovici jeho dĺžky. V pozdĺžnej osi bola rovnako realizovaná prístavba (pravdepodobne murovaná s dreveným obkladom kladeným horizontálne. Nová ornamentálna výzdoba nerešpektuje staršiu, ktorá je na niektorých miestach dosiaľ viditeľná, čo pôsobí rušivo. Rovnako nevhodne pôsobí kamenný obklad mierne zvýšenej podmurovky, ktoré zvykli byť povrchovo upravené

vápennou omietkou. Pri obnove je potrebné zachovať pôvodné okenné výplne, upraviť verandu, podmurovku, nahradiť asfaltovú krytinu prednostne za drevený šindel, odstrániť obklad soklovej časti a omietnuť komínové telesá.

88. Ľudový zrubový dom č.135

- Parc. č. KN 260 (Radenova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Novostavba domu z konca 20. storočia na mieste asanovaného zrubového domu kombinuje zrubovú a murovanú stavebnú techniku s použitím tradičných miestnych výzdobných prvkov. Hoci objekt hmotovo prevyšuje okolitú zástavbu nepôsobí v prostredí pamiatkovej rezervácie rušivo vzhľadom na polohu a použitie tradičných materiálov vrátane dreveného šindľa.

HERCOVA ULICA

89. Ľudový zrubový dom č. 139

- Parc. č. KN 247 (Hercova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom pochádzajúci z obdobia pravdepodobne okolo roku 1910. Jeho čelná štítová stena je netypicky trojosá. Podľa zachovaného pôvodného sklonu strešnej roviny predpokladáme, že pôvodne bola dvojsošá so štvor- alebo šesťtabuľkovými okennými výplňami. Až neskôr (?) sa k domu napojila zrubová prístavba, ktorá ale neprebíha po celej dĺžke domu, ale v mieste pôvodného pitvora je otvorená a vytvára tak zakrytú terasu, ktorá je zároveň aj

vstupným priestorom do domu. Zadná tretina objektu je murovaná, podobne ako aj stena za pôvodným vyhrievacím telesom. Dom má zachované pôvodné komínové teleso s klenutou hlavnicou, štít s krížovou vzperou, okenné a dverné výplne. Súčasťou dvora je hospodársky objekt – murovaná sýpka, v prednej časti obielená. Oba objekty sú zachované a pravidelne udržiavané. Pri obnove je potrebné nahradiť na drevenici plech prednostne dreveným šindľom a na sýpke v prípade výmeny krytiny použiť tvrdú škridlu. Okenné výplne (2) v štítovej stene prečleniť podľa dochovaných na objekte, prípadne podľa miestnej analógie. Ako nové oplatenie použiť drevené latkové.

90. Murovaný dom č. 140

- Parc. č. KN 246(?) (Hercova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný objekt z druhej polovice 20. storočia bol pôvodne prístavbou zrubového domu. Koncom 20. storočia bol zrubový dom asanovaný a na jeho mieste sa realizovala rozmerovo menšia prístavba (veranda). Na vstup do murovanej prístavby bola použitá dverná výplň z asanovanej drevenice. Murovaný dom spolu s verandou je svojou hmotou a materiálovým riešením rušivým objektom v rezervácii. Je potrebné zvážiť spôsob jeho obnovy v budúcnosti.

91. Ľudový zrubový dom č. 143

- Parc. č. KN 241 (Hercova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom pochádzajúci z roku 1908²⁴ mal ako jeden z mála v čelnej stene štít a v zadnej valbu. V poslednej tretine 20. storočia bol znehodnotený stavebnými zásahmi. Zrubová konštrukcia je vertikálne obložená drevom, pôvodné okenné otvory sú obkladom zadebnené, na pozdĺžnej uličnej strane je v západnej časti pristavaná murovaná veranda. Na čelnej štítovej stene je osadená trojdielna typizovaná okenná výplň. Pri obnove je potrebné zachovať krížovú vzperu v štíte, odstrániť drevené obloženie zrubu, nahradiť okennú výplň najlepšie dvoma podľa miestnej analógie, upraviť verandu, ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel a omietnuť komínové teleso. Oplotenie realizovať ako drevené latkové.

Pravdepodobne k uvedenému zrubovému objektu patrila i hospodárska časť na parcele č. 243. Humno pôvodne väčšieho rozsahu, (v poslednej tretine 20. storočia asanovaná jeho východná časť) je zrubovej konštrukcie s priechodným mlatoviskom. Strecha krytá eternitom je sedlová, štít na západnej strane má širšiu podlomenicu. Hoci humno nie je zachované v intaktnom stave, je dokladom hospodárskych stavenísk zo začiatku 20. storočia. Pri obnove je potrebné krytinu zosúladiť s domom k nemu patriacim – drevený šindel.

²⁴ PRAŽÁK, V.: Vývoj a typy ľudových topenišť v Čičmanech v rámci jejich obecného vývoje v Československu. In: Sborník SNM LXI, Etnografia 8, Martin 1967, s. 71.

92. Murovaný dom č. 144

- Parc. č. KN 949/9 (Hercova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Starší murovaný dom (okolo roku 1920?) bol koncom 20. storočia obnovený. Stavebnými prácami boli stratené všetky architektonické prvky doby, z ktorej pochádza. V súčasnosti je povrchovo upravený hladkou bielou omietkou, nové okenné otvory nerešpektujú pôvodné, okenné výplne sú typizované, na streche je použitá tvrdá kusová škridla. Hoci dom nie je rušivým objektom, pri obnove by bolo potrebné zvážiť návrat k pôvodným okenným otvorom aj podľa miestnej analógie. Nové oplatenie by sa malo

realizovať ako drevené, latkové.

93. Ľudový zrubový dom č. 145

- Parc. č. KN 240 (Hercova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom bol postavený v roku 1911.²⁵ Bol riešený pre bývanie dvoch rodín, čo sa prejavilo u trojprstorovej dispozície domu dvoma izbami na oboch koncoch domu a spoločnou kuchyňou (upravený pitvor). V súčasnosti je objekt v zchovalom stave len s úpravami okenných výplní a pristavanou verandou v dvorovej časti domu. V štítovej strane na východnej strane je osadená trojdielna typizovaná okenná výplň, dva okenné otvory na objekte boli zrušené. Dom má zachované pôvodné vstupnú dverň so zámkom, podlomenicu s polkružím na východnom štíte, pravdepodobne pozostatok krížovej vzpery na západnom štíte. Pri obnove je potrebné nahradiť trojdielnu okennú výplň za dve podľa zachovaných výplní na objekte a ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel.

²⁵ PRAŽÁK, V.: Vývoj a typy ľudových topenišť v Čičmanech v rámci jejich obecného vývoje v Československu. In: Sborník SNM LXI, Etnografia 8, Martin 1967, s. 71.

ULICA POD ROĽAMI

94. Ľudový zrubový dom č. 106

- Parc. č. KN 650 (Ulica pod roľami)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je takmer v pôvodnom stave bez stavebných zásahov. Má zachovanú pôvodnú dvernú výplň so zámkom, okenné výplne, komínové teleso. Je potrebné zintenzívniť starostlivosť o drevenú hmotu zrubu ochrannými nátermi. Pri obnove je vhodné nahradiť eternit prednostne za drevený šindel a obnoviť ornamentálnu výzdobu. Spomínaný objekt je vhodným príkladom prezentovania pamiatkových hodnôt.

95. Ľudový zrubový dom č. 141

- Parc. č. KN 819 (Ulica Pod roľami)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom pochádza podľa zachovaných výplní zo začiatku 20. storočia (okolo roku 1910). Objekt má pôvodné okenné výplne (štvortabuľkové s priečnikom v hornej tretine, von otváravé a s rezbou v stredovom priečniku), dvernú výplň so zámkom a štítovú krížovú vzperu s profilovanou rezbou. Celý dom je vertikálne obložený drevom s lištovaním spojov, v niektorých častiach aj diagonálne. Kolmo na dom je v zadnej časti samostatne stojaca hospodárska budova tiež vertikálne

obložené drevom s lištovaním spojov. Pri obnove je potrebné nahradiť súčasnú krytinu na oboch stavbách prednostne za drevený šindel a zachovať všetky pôvodné výplne, umelecko-remeselne ich obnoviť, podobne ako aj krížovú vzperu.

96. Ľudový zrubový dom č. 142

- Parc. č. KN 820 (Ulica Pod roľami)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom má na štítovej stene zachované pôvodnú trojdielnu okennú výplň s priečnikom v jej hornej tretine. Debnenie štítu je realizované z tatranského profilu, štítové okno je nové, dvojtabuľkové s nevhodným pre Čičmany netypickým obložením. Po celej dvorovej časti domu je pristavená drevená celozasklená veranda. Kolmo na dom, v zadnej časti dvora je situovaná hospodárska stavba zrubovej konštrukcie s prejazdným

mlatoviskom. Pri obnove je potrebné na oboch objektoch ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel, na zrubovom dome odstrániť nevhodné obloženie štítového okna, nahradiť debnenie štítu doskami bez pera a drážky, upraviť verandu, povrchovým náterom opatriť riny a nové oplotenie realizovať ako drevené latkové.

97. Ľudový zrubový dom č. 279

- Parc. č. KN 245 (Ulica pod roľami)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom je postavený na mieste v minulosti asanovaného zrubového domu, pričom pravdepodobne rešpektoval jeho umiestnenie na parcele, rozmery i proporcie. Prízemný dom omietnutý brizolitovou omietkou je zastrešený sedlovou strechou pokrytou eternitom. Štíty sú debnené tradičným spôsobom typickým pre drevenice. V tesnej blízkosti domu južným smerom je umiestnená hospodárska stavba humna rámovej konštrukcie. Pokrytá je pálenou kusovou škridlou. Severne od domu je

malá šopa z drevených dosiek s pultovou strechou pokrytou plechom. Pri obnove je potrebné zvážiť vhodnosť krytiny – vzhľadom na proporcie a typ domu s dreveným debnením štítov je vhodné použiť ako novú strešnú krytinu prednostne drevený šindel, ktorý by bol použitý i na humne.

98. Ľudový zrubový dom č. 297

- Parc. č. KN 649/2 (Ulica pod roľami)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Pôvodne hospodársky objekt bol rozšírený a adaptovaný na obytné účely. Pravdepodobne dodatočne bolo tatranským profilom uzatvorené vstupné nárožie s dvomi cudzorodo pôsobiacimi dvernými výplňami a veľkými oknami. Všetky okenné i dverné otvory v tejto uzavretej vstupnej časti majú rezbou zdobené rámy. I napriek tomu, že rezba rámov vychádza z domáceho prostredia, v tomto prípade pôsobia výrazne rušivo. Pri obnove objektu je potrebné

tieto nevhodné úpravy minimalizovať (optimálnym riešením je otvorenie pôvodného vstupného nárožia), nahradiť súčasnú krytinu prednostne za drevený šindel a členenie štítového okna upraviť na štvortabuľkové.

99. Murovaný objekt č. 313

- Parc. č. KN 654/2 (Ulica pod roľami)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Malý murovaný objekt, v rozsahu záhradného domčeka, obložený horizontálne kladeným dreveným obkladom bol postavený v poslednej tretine 20. storočia. V ďalšej stavebnej etape bol rozšírený východným smerom a strecha prístavby bola napojená na strešný hrebeň pôvodnej časti. Pokrytý je asfaltovým bonským šindľom, ktorý je potrebné nahradiť prednostne dreveným šindľom. Stavba je na území pamiatkovej rezervácie nevhodná.

100. Murovaný dom

- Parc. č. KN 816/2 (?) (Ulica pod roľami)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom na okraji pamiatkovej rezervácie nie je dosiaľ dokončený. Jeho výstavba je pravdepodobne etapovitá. Svojimi proporciami a materiálovým riešením nie je pre dané prostredie vhodný. Garážová prístavba domu je pokrytá tvrdou kusovou škridlou tradičného tvaru, bonský asfaltový šindel obytnej časti nahradiť za kusovú škridlu rovnakého tvaru aký je použitý na garážovej časti. Kovová unimobunka umiestnená na dvore je v súčasnosti zdobená tradičnou ornamentálnou

výmalbou. Použitie ľudovej tradičnej ornamentiky takýmto spôsobom dehonestuje charakteristickú črtu miestneho ľudového stavitel'stva. Z tohto dôvodu je potrebné výmalbu z unimobunky odstrániť a bunku umiestniť na menej exponovanej časti dvora.

KOSTOLNÁ ULICA

101. Murovaná fara č. 147

- Parc. č. KN 237/2 (Kostolná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaná jednopodlažná budova fary zastrešená sedlovou strechou s polvalbami. Postavená bola v období rokov 1833-1852, kedy farnosť spravoval farár Juraj Mikušovský.²⁶ Okenné výplne sú štvorkrídlové štvortabuľkové delené profilovaným priečnikom v hornej tretine. Ako strešná krytina je použitý falcovaný plech. Pri obnove je potrebné nahradiť plechovú krytinu kusovou škridlou vo farbe prírodnej pálenej hliny.

²⁶ MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992, s.18.

Súčasťou farského dvora je i zrubová hospodárska budova humna a maštale. Zdobené sú ornamentálnou výmalbou, ktorá je charakteristická len pre obytné časti. Z tohto dôvodu je žiaduce výmalbu z hospodárskej budovy odstrániť. Oplotenie pozemku riešiť ako drevené latkové.

102. Rímskokatolícky kostol Nájdenia sv. kríža

- Parc. č. KN 237/3 (Kostolná ulica)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 1332/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Barokový murovaný kostol je na základe vročenia nad vstupným portálom datovaný do roku 1669. Text na zvone z roku 1588, ktorý bol zničený koncom prvej svetovej vojny, dokladoval existenciu staršej stavby pravdepodobne zvonice s modlitebňou. Kostol je jednolodňovou stavbou s rovným uzáverom presbytéria na východe a s predstavanou vežou na západe. Kostol ma hladké exteriérové omietky s bielym povrchovým náterom. Ako strešná krytina je použitý falcovaný plech. Pôvodne bol kostol pokrytý dreveným šindľom. Vzhľadom na situovanie v pamiatkovej rezervácii ľudovej architektúry a dominantné postavenie v rámci obce, je žiaduce, aby sa novou strešnou krytinou stal opäť drevený šindel. V objekte kostola dosiaľ nebol realizovaný architektonicko-historický, umelecko-historický a ani archeologický výskum. Pri obnove kostola je nutné zvážiť vykonanie jednotlivých pamiatkových výskumov podľa konkrétneho zámeru obnovy.

V okolí kostola sa nachádza využívaný cintorín s domom smútku v jeho východnej časti. Oplotený je drôteným pletivom, ktoré je potrebné nahradiť dreveným latkovým.

103. Kaplnka sv. Jána Nepomuckého

- Parc. č. KN 237/1 (Kostolná ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Malý murovaný objekt kaplnky na štvorcovom pôdoryse je zastrešený stanovou strechou. Pôvodne bol pokrytý dreveným šindľom, v súčasnosti plechom. Z troch strán je kaplnka presvetlená pravouhlým oknom s polkruhovým ukončením – spodná časť okna je rozdelená na štyri tabuľky, horná časť je lúčovite rozdelená na tri tabuľky. Kaplnka je situovaná v juhozápadnom rohu farského dvora za drôteným pletivom. Oplotenie je potrebné upraviť tak, aby neprechádzalo popred fasády kaplnky. Existujúcu plechovú krytinu na kaplnke odstrániť a nahradiť ju dreveným šindľom. Plastické články fasád florálneho charakteru nezvýrazňovať kontrastným náterom, náter riešiť ako biely vápenný monochrómny.

NA FILIPOVE ROVNE

104. Ľudový zrubový dom č. 35

- Parc. č. KN 43
- (Na Filipove rovne/Závodie)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2109/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Národná kultúrna pamiatka je zachovalým objektom bez výrazných stavebných zásahov. Podľa aktualizačného listu k predmetnej nehnuteľnosti sa v čelnom štíte nachádzalo polkružie s kolíkom, ktoré bolo pri výmene krytiny odstránené. Dom má zachované pôvodné okenné výplne, netypicky členené v spodnej tretine okna (dvojtabuľkové členenie dopĺňa v spodnej časti každého okenného krídla ďalšie členenie na dve malé sklené tabuľky). Na zadnú

štítovú stenu sa napája objekt drevárne. Pri obnove je potrebné nahradiť súčasnú plechovú krytinu prednostne za drevený šindel a prinavrátiť na štít polkružie s kolíkom, omietnuť komínové teleso, upraviť povrch rín hnedým náterom, odstrániť typizovanú dvernú výplň a nové oplotenie realizovať ako drevené latkové.

105. Ľudový zrubový dom č. 36

- Parc. č. KN 39 (Na Filipove rovne)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Na mieste pôvodného zrubového domu, obráteného pozdĺžnou stranou s pavlačou do ulice bol v poslednej tretine 20. storočia vybudovaný murovaný dom, zväčšovaný prístavbou v ďalšej etape. Na čelnej strane je drevená pavlač pravdepodobne pozostatkom z pôvodného objektu - v hornej časti je uzatvorená dreveným debnením a presvetlená výplňami s hustým členením. Dom je zastrešený nepravidelnou sedlovou strechou s plechovou krytinou. Objekt je

v prostredí pamiatkovej rezervácie rušivý. Je potrebné otvoriť drevenú pavlač, čím sa by priblížil k miestnemu stavebnému typu murovaných domov s pavlačou na pozdĺžnej strane. Ako novú strešnú krytinu použiť kusovú škridlu prírodnej farebnosti a omietky opatriť bielym povrchovým náterom.

V zadnej časti dvora je situovaná hospodárska budova humna zrubovej a rámovej konštrukcie. Sedlová strecha je pokrytá eternitom. K humnu je z odpadového dreva realizovaná rušivá prístavba s pultovou strechou pokrytou lepenkou. Pri obnove je potrebné rušivú prístavbu asanovať a eternit nahradiť prednostne dreveným šindľom. Drôtené oplatenie dvora nahradiť dreveným plotom z latiek.

106. Ľudový zrubový dom č. 37

- Parc. č. KN 2245 (Na Filipove rovne)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom predstavuje častý typ domu, ktorý sa vyvinul dôsledkom svahovitosti terénu. Tento typ je charakteristický vysokou, v pozdĺžnej časti domu otvorenou podmurovkou a po celej pozdĺžnej časti domu otvorenou pavlačou.

Objekt mal podľa zachovanej fotodokumentácie v čelnej štítovej stene dve okenné výplne - von otváracie štvortabuľkové s priečnikom v hornej tretine. V súčasnosti sú tieto okenné

otvory zrušené a nahradené jednou trojdielnou typizovanou okennou výplňou, dvorová pavlač je celozasklená, zadná štítová stena je vertikálne obložená drevom a presvetlená dvojdielnou typizovanou okennou výplňou. Zadný štít je omietnutý na rákosovom podbíjaní a presvetlený pôvodným okienkom. Pri obnove je potrebné odstrániť typizované okenné výplne a nahradiť ich novými podľa zachovanej fotodokumentácie, odstrániť typizovanú dverňú výplň uzatvárajúcu pavlač, ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel a nové oplatenie realizovať ako drevené latkové.

107. Ľudový zrubový dom č. 38

- Parc. č. KN 2244/1 (Na Filipove rovne)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je obdobného charakteru ako dom č. 37. V druhej polovici 20. storočia sa na jeho severnej pozdĺžnej strane realizovala nevhodná murovaná prístavba s typizovanými výplňami, ktorá znehodnocuje zrubový objekt. Na opačnej, južnej pozdĺžnej strane je pavlač, pravdepodobne v súčasnosti obnovená. Súčasťou dvora je murovaný objekt (maštal). Pri obnove je potrebné murovanú prístavbu i podmurovku domu upraviť bielym povrchovým náterom, ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel a nové oplatenie realizovať ako drevené

latkové.

108. Zrubová hospodárska budova

- Parc. č. KN 15/1 (Na Filipove rovne)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Humno zrubovej konštrukcie zastrešené sedlovou strechou s podlomenicou na severnom štíte je jedinou do dnes zachovanou stavbou divkovského dvora - tzv. Divkoviec. Pozemok dvora slúži ako úžitková záhrada a je oplotený drôteným pletivom. Je potrebné zintenzívniť starostlivosť o zrubovú konštrukciu a nahradiť existujúci eternit prednostne dreveným šindľom. V prípade novej výstavby na pozemku je žiaduce humno zachovať.

109. Ľudový zrubový dom a murovaný dom č. 39

- Parc. č. KN 14/1 (Na Filipove rovne)
- Objekt dotvárajúci prostredie (zrubový dom) (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Objekt rušivý (murovaný dom)
- Stavebno-technický stav murovaného domu: dobrý
- Stavebno-technický stav zrubového domu: vyhovujúci

V druhej polovici 20. storočia bola v blízkosti ľudovej zrubovej drevenice č. 39 realizovaná stavba murovaného domu s manzardovou strechou s vikierom orientovaným do ulice. Pri zrubovom dome pôsobí výrazne disharmonicky. Z tohto dôvodu je potrebné prekryť murovaný dom vegetačnou clonou.

Zrubový dom na pôvodnej kamennej podmurovke orientovaný pozdĺžnou stranou do ulice má na južnej strane štít s podlomenicou.

Zrubová konštrukcia je povrchovo upravená vápenným náterom bledomodrej farby. Na objekte sú zachované pôvodné okenné i dverné výplne, ktoré je potrebné pri obnove zachovať, eventuálne nahradiť ich replikami. Ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel a obnoviť vápenný náter zrubu.

110. Ľudový zrubový dom č. 40

- Parc. č. KN 2188/2 (Na Filipove rovne)
- Národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 2110/0
- Stavebno-technický stav: dobrý

Dom č. 40. je postavený na vysokej podmurovke a orientovaný pozdĺžnou stranou do ulice. Južný štít má vysokú podlomenicu. V poslednej tretine 20. storočia bol výrazne narušený nevhodnými stavebnými úpravami: dom bol v pozdĺžnej osi rozšírený o murovanú prístavbu, obloženú spredu dreveným obkladom imitujúcim zrubovú konštrukciu. V ďalšej etape bola murovaná prístavba kolmo rozšírená o ďalšiu prístavbu západným smerom. Táto časť je zastrešená veľmi plytkou pultovou strechou. Už v predchádzajúcom období bol pri zobytnení podkrovia umiestnený do strešnej roviny veľký pásový vikier (v rozsahu troch štvrtín dĺžky domu) s pultovou strechou napájajúcou sa na hrebeň strechy domu. Vo vikieri sú osadené dve typizované trojdielne okenné výplne. Rovnaká výplň bola umiestnená i do štítu. Nad murovanou prístavbou je vikier rovnakého typu. Na západnej strane domu bola vybudovaná presklená murovaná veranda. Vysoká podmurovka bola upravená brizolitovou omietkou a spodná časť a časť v styku so schodiskom bola obložená keramickým žltým glazovaným obkladom. Ako strešná krytina je použitý falcovaný plech tmavohnedej farby.

Na dvore sa nachádza hospodárska budova s pristavanou murovanou garážou. Po roku 2000 bola vybudovaná vo svahu pri dome murovaná pivnica.

Pri obnove je potrebné negatívne pôsobiace prvky eliminovať. Nahradiť plechovú krytinu na všetkých objektoch za drevený šindel, upraviť tvar vikierov (riešiť ich samostatne, rozmerovo redukované, nie ako priebežný vikier) odstrániť typizovanú trojdielnu výplň zo štítu a rekonštruovať jeho pôvodný tvar (je potrebné nahradiť debnenie štítu z tatranského profilu doskami bez pera a drážky), odstrániť keramický obklad spodnej časti podmurovky a v styku so schodiskom, odstrániť ornamentálnu výzdobu z bývalej hospodárskej budovy, zväziť odstránenie dreveného obkladu murovanej prístavby. Trelážová filagória teakovej farby situovaná pri garáži pôsobí v Čičmanoch cudzoročno.

111. Ľudový zrubový dom č. 41

- Parc. č. KN 3/2, 3/3, 3/4 (Na Filipove rovne)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: narušený

Súčasťou dvora na uvedených parcelách je zrubový dom, murovaný objekt a zrubová hospodárska stavba (stodola). Na základe zachovaných architektonických prvkov a techník možno datovať stavby do začiatku 20. storočia. Zrubový dom nemá priznanú zrubovú konštrukciu, ale je omietnutý hladkou a na zadnej stene brizolitovou omietkou. Pôvodne bola na zadnú štítovú stenu napojená ešte ďalšia stavba, dnes už neexistujúca. Čelná štítová stena je jednoosá so

štvortabuľkovou okennou výplňou. Štít je tvorený vysokou podlomenicou a malým štvortabuľkovým okienkom osvetľujúcim podkrovnú zrubovú komôrku. Murovaný objekt je členený na dve miestnosti, pričom zadná má traverzový strop a dva uzatvorené malé štvorcové prieduchy. Hospodárska stavba je zrubovej konštrukcie s prejazdovým mlatoviskom. Všetky tri objekty sú v schátranom stave a je potrebná bezodkladná komplexná obnova najmä zrubových stavieb. Pri dome je potrebné ošetriť zrubovú konštrukciu a nahradiť narušené časti zrubu a na hospodárskej stavbe realizovať nový krov a následne aj výmenu krytiny.

GAPLOSKOVA ULICA

112. Ľudový zrubový dom č. 28

- Parc. č. KN 51 (Gaploskova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: narušený

Zrubový dom na vysokej podmurovke je povrchovo upravený hladkou omietkou. Čelný štít je pavlačový s profilovanou krížovou vzperou, zadný je debnený, s výzorníkom v tvare hviezdičky a s vrátkami do podkrovia. Na severnej strane bola sekundárne pristavaná murovaná veranda (pravdepodobne nahradila pôvodnú drevenú). K severnej hrane pozemku je situovaná murovaná hospodárska budova. Dlhodobá zanedbaná údržba spôsobila, že oba objekty sú v narušenom stave.

113. Murovaný dom č. 29

- Parc. č. KN 50/1 (Gaploškova ulica)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný dom na vysokej podmurovke z prvej tretiny 20. storočia je jedným z najväčších objektov na území pamiatkovej rezervácie. Pozdĺžnou stranou s drevenou pavlačou je orientovaný smerom k hlavnej ulici. Pavlač je uzatvorená výplňami s hustým členením. Vzhľadom na veľkosť a pohľadovú exponovanosť je uzatvorenie pavlače rušivé. Pôvodne otvorená časť podmurovky je zamurovaná betónovými tvárnicami a presvetlená po celej šírke typizovanými

okennými výplňami. Dverné výplne sú tiež typizované. Ako strešná krytina je použitý tvarovaný plech imitujúci tvrdú škridlu.

Súčasťou dvora je i k severnej hrane pozemku orientovaná hospodárska budova humna rámovej konštrukcie. Pokrytá je falcovaným pozinkovaným plechom.

Pri obnove je potrebné otvoriť pavlač a uzatvorenú časť podmurovky, pri výmene strešnej krytiny nahradiť plech tvrdou škridlou v prírodnom odtieni. Pôvodné okenné výplne je potrebné zachovať. Oplotenie dvora riešiť ako drevené latkové. Ako strešnú krytinu na humne použiť prednostne drevený šindel, eventuálne tvrdú škridlu v prírodnom odtieni.

ZÁVODIE

114. Ľudový zrubový dom č. 33

- Parc. č. KN 49 (Ulica Závodie)
- Objekt dotvárajúci prostredie (vytypovaný na zápis do ÚZPF)
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je ukázkovým príkladom starostlivosti a zachovávanía pamiatkových hodnôt v rezervácii. Dom bol postavený v roku 1933 a od tohto obdobia sa jeho podoba výrazne nezmenila. Jediným stavebným zásahom bola výmena pôvodnej šindľovej krytiny za eternit po roku 1945. Pravdepodobne pri tejto výmene sa odstránilo polkružie a horná tretina štítu s nepravou podlomenicou. Dom má zachované pôvodné okenné výplne a v podkroví zrubovú komôrku. Súčasťou dvora je hospodársky objekt staršieho

pôvodu. Pri obnove je potrebné nahradiť eternit prednostne za drevený šindel, prístupit' k rekonštrukcii hornej tretiny štítu a omietnuť komínové teleso.

115. Ľudový zrubový dom č. 34

- Parc. č. KN 41/2 (Ulica Závodie)
- Objekt dotvárajúci prostredie
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je obdobného typu ako jeho susedný objekt č. 33. V druhej polovici 20. storočia sa podstene domu v dvorovej časti uzatvorilo verandou z betónových tvárnic. Otvorená štítová pavlač bola uzatvorená a presvetlená okennou výplňou delenou na viac tabuliek. Pôvodné komínové teleso sa predĺžilo nadstavcom z tehál. Pri obnove je potrebné upraviť verandu, otvoriť štítovú pavlač a prinavrátiť na štít polkruhu odstránené pri výmene krytiny, ako novú strešnú krytinu použiť prednostne drevený šindel, komínové teleso omietnuť, zachovať okenné výplne a nové oplatenie riešiť ako drevené latkové.

116. Murovaný dom

- Parc. č. KN 44/1 (Závodie/Niže školy)
- Objekt rušivý
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný objekt s valbovou strechou s jednoduchou tektonikou na južnej fasáde bol stavebne upravený po roku 2000 – zobytnenie podkrovia s osadením vikierov so sedlovou strieškou do strešnej roviny, výmena pôvodných von otváracích okien s pevným krížom za plastové s povrchovou úpravou imitujúcou drevo s naznačením členenia medziokennou mriežkou a inštaláciu vonkajších plastových žalúzií. Ako strešná krytina je použitý falcovaný plech s červeným náterom. Oplatenie pozemku je riešené čiastočne ako drevené latkové so segmentovým tvarom jednotlivých polí a ako drôtené. Je potrebné nahradiť plechovú krytinu kusovou škridlou prírodného odtieňa a oplatenie pozemku riešiť ako drevené latkové bez polkruhového alebo segmentového tvaru jednotlivých polí plota, nakoľko takýto typ oplatenia nie je v Čičmanoch typický. Marmolitový nástrek na severnej fasáde nahradiť hladkou omietkou.

5. ODPORÚČANIA

NA ÚPRAVU NEHNUTEL'NOSTÍ V KONTAKTNOM ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

Kontaktné územie Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Čičmany zaberá zvyšok obce - strednú časť a horný koniec. Popri hlavnej ceste je existujúca zástavba radová, v okrajových častiach intravilánu nepravidelná, ktorá nebola ovplyvnenou novou parceláciou po požiaroch v 20. storočí. Podstatná časť zástavby sa formovala od roku 1907, kedy dôsledkom požiaru vznikali nové stavby realizované z nehorľavých materiálov. Tieto objekty preberajú znaky mestskej architektúry a odkláňajú sa od tradičnej miestnej stavebnej tradície (napr. dom č. 167, dom č. 168, dom č. 169, etc.). Po roku 1945 sa vojnou zničené stavby obnovovali a pokračovala nová výstavba smerom na horný koniec obce.

Väčšina zrubových stavieb situovaných v kontaktnom území pochádza z obdobia konca 19. a začiatku 20. storočia. Tieto stavby sú hodnotnými objektmi nielen v kontaktnom území, ale i vo všeobecnosti, nakoľko sú dokladmi pôvodného staviteľstva. Reprezentujú posledné vývojové štádia zrubových stavieb v Čičmanoch z obdobia pred požiarom. Týka sa to napr. ornamentálnej výzdoby, ktorá začala ustupovať celobielym stenám, umiestňovania vyhrievacích telies do pitvora, postupnej zmeny pitvora na kuchyňu, ale i pretrvávajúce podkrovných komôr v dispozičnom riešení domu. Z hľadiska ich zachovania a prezentácie by sa mala prehodnotiť ich ďalšia ochrana. Optimálnym riešením by bol zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu.

Celkové urbanisticko-architektonické riešenie kontaktného územia musí byť adekvátne výrazu pôvodného prostredia a musí byť v súlade s koncepciou obnovy rezervácie. Objekty v kontaktnom území existujúce i v budúcnosti postavené, by mali svojím hmotovo-priestorovým riešením, materiálom a farebnosťou harmonizovať s historickým prostredím rezervácie.²⁷

Pri realizovaní stavebných úprav na nehnuteľnostiach v kontaktnom území je vhodné z hľadiska zachovania kultúrno-spoločenských hodnôt územia v tesnej blízkosti Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Čičmany nasledujúce požiadavky:

- 1. Murované stavby** – pri výmene krytiny použiť tvrdú škridlu (ploché tvarovky s polkruhovým, segmentovým alebo pravouhlým ukončením s drážkovaním rôznej šírky), omietky voliť hladké s farebnosťou vo veľmi svetlých neutrálnych odtieňoch, výplne riešiť prednostne v materiáli drevo.

²⁷ Aktualizované zásady pamiatkovej starostlivosti pre PRLA Čičmany. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1988

2. **Zrubové stavby** – riadiť sa rovnakými regulatívmi ako v pamiatkovej rezervácii, ktoré boli zadefinované v predchádzajúcich kapitolách.
3. **Novostavby** – rodinné domy riešiť ako maximálne jednopodlažné so zobytným podkrovím, drevené zrubové alebo murované, vylúčiť drevený obklad vonkajších stien. Penzióny je možné na mieste vymedzenom územným plánom riešiť ako dvojpodlažné s obytným podkrovím. Každá novostavba bude individuálne posúdená Krajským pamiatkovým úradom Žilina.
4. Záväznú stanovisko krajského pamiatkového úradu je podľa § 32 ods. 5 pamiatkového zákona povinný vyžiadať si vlastník nehnuteľnosti, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou, ale nachádza sa v pamiatkovom území alebo ochrannom pásme, a to predložením žiadosti o záväzné stanovisko k zámeru úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území a v ochrannom pásme.

VÝBER Z HODNOTNÝCH OBJEKTOV V KONTAKTNOM ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

1. Kaštieľ

- Parc. č. KN 74/5
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: dobrý

Murovaný blokový objekt kaštieľa pochádza pravdepodobne z konca 18. a začiatku 19. storočia. Svojou hlavnou fasádou s arkádou je orientovaný do vstupného nádvorja. Na manzardovej streche je ako krytina použitý drevený šindel. V súčasnosti je využívaný ako penzión. Pôvodne k objektu patrili i dve hospodárske krídla (krčma, ovčín, etc.), ktoré sú v súčasnosti nevhodne prestavané.

2. Zrubový dom č. 182 Na Petrášovskom grunte

- Parc. č. KN 177
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

Celobielený zrubový dom pochádza zo začiatku 20. storočia. Má zachované pôvodné výplne, štít dôsledkom výmeny krytiny bol zjednodušený (odstránená širšia podlomenica a polkružie s kolíkom). V súčasnosti je využívaný ako hospodárska budova existujúceho murovaného domu z druhej polovice 20. storočia.

3. Zrubový dom č. 183

- Parc. č. KN 176
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom pochádzajúci z obdobia 1906 – 1910. Predstavuje poslednú vývojovú fázu čičmianskeho domu do požiaru v roku 1921. Murovaná pec je už situovaná v zadnej časti pitvora, ktorý sa pretvára na kuchyňu a dym je odvádzaný mohutným hranolovitým komínom nad úroveň strechy. Presvetlenie zobytneného podkrovia zabezpečuje štítové štvortabuľkové okno. Čelný štít ukončený polvalbou (vznikla odstránením polkružia pri výmene krytiny?) je debnený doskami v dolnej polovici tvoriacimi arkádový motív a v jeho hornej časti pre Čičmany netypický lúčovitý (po oboch stranách okna). Ornamentálna výzdoba je už len slabo viditeľná.

4. Zrubový dom č. 207, 208

- Parc. č. KN 151
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

Zrubový dvojdom, jedna polovica (č. 208) sekundárne omietnutá a druhá polovica upravená modrým vápenným náterom, bol postavený koncom 19. storočia. Svojim riešením predného štítu predstavuje vývojový medzičlánok v prechode od valbovej strechy k sedlovej postupným skracovaním valby. Väčšina výplní na objekte sú pôvodné.

5. Zrubový dom č. 216 *Sentekovce*

- Parc. č. KN 137
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom bol postavený pravdepodobne koncom 19. storočia. Je dochovaným príkladom prelamovania valby dôsledkom zobytnenia a presvetlenia podkrovných komôr na oboch častiach bočných valieb. Oba bočné štíty sú tvorené ihlanovitým kabrincom a širokou podlomenicou. V súčasnosti je celo obielený s ornamentálnou výzdobou len v horných trámoch zrubovej konštrukcie a na trámoch južného štítu.

6. Zrubový dom č. 218 *Smieškovce*

- Parc. č. KN 135
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: vyhovujúci

Zrubový dom prezentuje najstarší typ čičmianskeho domu charakteristický valbovou strechou a malými štrbinovými otvormi štvorcového tvaru v hornej časti trámovej konštrukcie, presvetľujúcimi podkrovné komory. V polovici 20. storočia sa valba na južnej užšej strane domu odstránila a bol vytvorený kolmý štít s otvorom slúžiacim pre vhadzovanie sena do podkrovia. V súčasnosti je objekt celobiely, ornamentálna

výzdoba sa uplatňuje len na dvoch horných trámoch. S veľkou pravdepodobnosťou sa jedná o najstarší zachovaný zrubový objekt v Čičmanoch.

Smieškovce na hornom konci, prelom 19. a 20. storočia. Na objekte je ešte pôvodná valbová strecha.

7. Zrubový dom Kubíncovce - Podlašteky

- Parc. č. KN 3340/4
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: dobrý

V súčasnosti celo obielený zrubový dom bol postavený okolo roku 1900. Bol prvým domom v Čičmanoch bez čiernej izby a s odvodom domy cez komín prevyšujúci hrebeň strechy. Dom má zachované pôvodné okenné výplne a dverné výplne so zámkom. Podľa zachovanej dobovej fotografie mal dom v štíte otvorenú pavlač (dnes uzavretú) a realizovanú ornamentálnu výzdobu (presnejšie druhú vývojovú fázu ornamentálnej výzdoby) od spodnej úrovne okenných otvorov.

8. Zrubový dom

- Parc. č. KN 164
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: dobrý

Zrubový dom je posledným zachovaným objektom pôvodného Joklovho gruntu. Bol postavený pravdepodobne okolo roku 1920 a svojou architektúrou už predstavuje konečnú vývojovú fázu čičmianskej architektúry pred požiarom v roku 1921.

9. Prícestná kaplnka Panny Márie (?)

- Parc. č. KN 76/4
- Objekt vytypovaný na zápis do ÚZPF
- Stavebno-technický stav: dobrý

Malá murovaná sakrálna stavba na štvorcovom pôdoryse bola postavená pravdepodobne začiatkom 20. storočia. Zastrešená je sedlovou strechou (pôvodnou krytinou bol drevený šindel zachovaný pod terajším plechom). Drevený štít s geometrickou rezbou je ukončený malou vežičkou.

Objekty vytypované na zápis do ÚZPF

Objekt	Adresa	Parcelné číslo
Kaštieľ	?	74/5
Zrubový dom	182 <i>Na Petrášovskom grunte</i>	177
Zrubový dom	183	176
Zrubový dom	207,208	151
Zrubový dom	216 <i>Sentekovce</i>	137
Zrubový dom	218 <i>Smieškovce</i>	135
Zrubový dom	<i>Kubíncovce - Podlašteky</i>	3340/4
Zrubový dom	?	164
Prícestná kaplnka Panny Márie		76/4

6. ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Nadobudnutím účinnosti týchto Zásad sa v rozsahu podkladu rozhodovacích právomocí Krajského pamiatkového úradu Žilina zrušujú:

- **Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Čičmany, spracovateľ Ján Kantár, CSc., Bratislava, 08/1981.**
- **Zásady pamiatkovej starostlivosti pre pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Čičmany – aktualizácia, spracovatelia: PhDr. Zuzana Liptayová a Prom. etn. Mária Ušiaková, Bratislava 11/1988.**

Tieto Zásady sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany podľa odseku 1 § 29 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

Tieto Zásady nadobúdajú účinnosť

Tieto Zásady obsahujú: Základné identifikačné údaje Pamiatkovej rezervácie Čičmany, Odôvodnenie ochrany Pamiatkovej rezervácie Čičmany, Požiadavky, Zoznam objektov na území pamiatkovej rezervácie, Požiadavky na úpravu nehnuteľností v ochrannom pásme, Záverečné ustanovenia a Prílohy.

Ing. Miloš Dudáš, CSc.
riaditeľ
Krajský pamiatkový úrad Žilina

7. PRÍLOHY

Zoznam chránených pohľadov

- Chránený diaľkový pohľad č. 01** na územie PR zo západu
- Chránený diaľkový pohľad č. 02** na územie PR zo západu
- Chránený diaľkový pohľad č. 03** na územie PR zo západu
- Chránený diaľkový pohľad č. 04** na územie PR zo severovýchodu
- Chránený diaľkový pohľad č. 05** na územie PR z juhovýchodu
- Chránený diaľkový pohľad č. 06** na územie PR z východu smerom na juhozápad
- Chránený pohľad č. 07** v interiéri PR - Hlavná ulica, pohľad z juhu
- Chránený pohľad č. 08** v interiéri PR - Hlavná ulica, pohľad z juhu
- Chránený pohľad č. 09** v interiéri PR - Hlavná ulica, pohľad z juhu
- Chránený pohľad č. 10** v interiéri PR - pohľad zo severu do Hlavnej a Radenovej ulice
- Chránený pohľad č. 11** v interiéri PR - pohľad z juhu do Hlavnej a Hrvoľovej ulice
- Chránený pohľad č. 12** v interiéri PR - Hlavná ulica, pohľad zo severu
- Chránený pohľad č. 13** v interiéri PR - pohľad z juhu do hlavnej a Piešovej ulice
- Chránený pohľad č. 14** v interiéri PR – Hlavná ulica pohľad zo severu

Panoramatické fotografie vyhotovil Ing. arch. Peter Andráši, PÚ SR Bratislava 2007.

Grafická dokumentácia

- Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie Čičmany
- **Výkres č. 1** – Hranica pamiatkovej rezervácie
- **Výkres č. 2** – Pamiatkový rozbor
- **Výkres č. 3** – Stavebno-technický stav objektov (stav k októbru 2006)
- **Výkres č. 4** – Mapa zásad pamiatkovej starostlivosti, chránené pohľady

Zoznam podkladov

- BADÍK, M. a kol.: Úvod ke studiu čičmanského domu. In: Vlastivedný zborník Považia XV, Martin 1985, s. 221 – 235.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1, 2. Bratislava 1995.
- Etnografický atlas Slovenska. N-PÚ SAV Slovenská kartografia, Bratislava, 1990.
- HORVÁTH, S.: Vertikálne členenie ľudového domu na Slovensku. In: Lidová stavební kultura v československých Karpatech a prílehlých územích. Brno 1981. s. 92-120.
- KUČOVÁ V., BUREŠ P.: Princípy péče o ľudové stavby. Praha 1999.
- MARKOV, J.: Štúdie a materiály k dejinám Čičmian. In: Vlastivedný zborník Považia VI, 1966, s. 126-163.
- MENCL, V.: Lidová architektura v Československu. Praha 1980.
- MUNKOVÁ, E. a kol.: Čičmany. Vydavateľstvo Osveta Martin pre Považské múzeum Žilina, 1992.
- PRAŽÁK, V.: K problematice malby srubových domů v Čičmanech. In: Lidové staviteľstvo a bývanie na Slovensku. Bratislava 1963. s.9 – 88.
- Slovensko, Ľud – II. časť. Bratislava 1975.

- TURZO, J.: Ohniská na severozápadnom Slovensku. Lidová stavební kultura v československých Karpatech a přilehlých územích. Brno 1981. s. 212-229.
- VYDRA, J.: Lidové stavitelství na Slovensku. Praha 1925.
- Zásady pamiatkovej starostlivosti pre PRLA Čičmany. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1981
- Aktualizované zásady pamiatkovej starostlivosti pre PRLA Čičmany. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1988
- Aktualizačné listy národných kultúrnych pamiatok v Čičmanoch, Ing. arch. Martina Magová, Ing. Miloš Dudáš, CSc.
- Zásady ochrany mestskej pamiatkovej rezervácie v Košiciach. Košice 2004.
- Usmernenie Pamiatkového úradu SR k spracovaniu dokumentácie „Zásady ochrany pamiatkového územia“ s účinnosťou od 01.01.2008
- Revízia PRLA Čičmany, Ing.arch. Peter Andráš, Ing. Natália Režná, PÚ SR Bratislava, 2007

Zoznam archívnych materiálov nachádzajúcich sa v Archíve PÚ SR

- T 1217 – Návrh na vyhlásenie PRLA, SÚPSOP, 1974
- T 1933 – Čičmany dom č.42 – zásady pamiatkovej úpravy, ŠÚPS, 1987
- T 2043/A-C – Zásady pamiatkovej starostlivosti – aktualizácia, 1988
- T 3595 – Metodické pokyny pre vlastníkov a správcov KP v PRLA Čičmany, ŠÚPS, 1988
- T 3614 – ÚPD sídelného útvaru Čičmany, Urbion Bratislava
- Z 828/ 1,2,3,4 – Čičmany, Žilina
- Zastavovací plán – Čičmany, 1923

Zoznam historickej dokumentácie

- STRÁŇAI, E.: Album fotografií ľudového stavitelstva v Čičmanoch, 1972
- Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave, krabica č. 28

Fotografická dokumentácia

Farebnú fotografickú dokumentáciu použitú v Zásadách spracovali Mgr. Zuzana Štancelová a Mgr. Vladimír Majtan, Krajský pamiatkový úrad Žilina v rokoch 2006 až 2008.

Čiernobiele historické fotografie pochádzajú z Albumu fotografií ľudového stavitelstva v Čičmanoch, 1972 od E. Stráňaia a z Archívu PU SR v Bratislave.

8. PRÁVNE NORMY

- **DEKLARÁCIA** Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva, Zbierka zákonov Slovenskej republiky č. 91 / 2001, čiastka 39 z 20. marca 2001
- **ZÁKON Č. 49/2002 Z z** o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
- **VYHLÁŠKA** Ministerstva kultúry Slovenskej republiky z 12. novembra 2002, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu, Zbierka zákonov č. 16/2003, Čiastka 8
- **Zákon č. 479/2005 Z z** ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a o doplnení niektorých zákonov
- **Zákon č. 200/1994 Z z** o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov
- **Zákon č. 138/1992 Zb.** o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch v znení neskorších predpisov
- **Zákon č. 50/1976 Zb.** o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

- **Benátska charta, Ochrana a obnova pamiatok a pamiatkových sídel, Benátky 1964.** In: Ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch ICOMOS, 1.diel – Charty a odporúčania, Bratislava 2003. s. 9-12
- **Ludové stavebné dedičstvo, Mexiko 1999.** In: Ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch ICOMOS, 1.diel – Charty a odporúčania, Bratislava 2003. s. 77-79
- **Zabezpečovanie ochrany archeologického dedičstva, Lausanne 1990.** In: Ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch ICOMOS, 1.diel – Charty a odporúčania, Bratislava 2003. s. 34-40
- **Zásady ochrany historických drevených budov, Mexiko 1999.** In: Ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch ICOMOS, Charty, smernice a rezolúcie, Bratislava 2003. s. 9-12

9. OBSAH

5	1. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE ČIČMANY
8	2. ODÔVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY ČIČMANY
8	A. DÔVOD SPRACOVANIA ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
10	B. STRUČNÝ HISTORICKÝ A STAVEBNÝ VÝVOJ ÚZEMIA
18	C. ZÁSADNÉ URBANISTICKÉ VÝVOJOVÉ ETAPY
20	D. URBANISTICKÁ ŠTRUKTÚRA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
21	E. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT
22	F. FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
23	G. KATEGÓRIE OBJEKTOV NA ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE
26	H. FUNKČNÉ VYUŽITIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ
27	I. SPOLUPRÁCA NA REGENERÁCIU PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
28	J. PREHĽAD V SÚČASNOSTI PLATNÝCH AKO AJ ROZPRACOVANÝCH ÚZEMNOPLÁNOVACÍCH DOKUMENTÁCIÍ
29	3. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA, NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE, OBJEKTOVEJ SKLADBY, VÝŠKOVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV, PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU, CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV, SILUETY A PANORÁMY, ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK A ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT
29	I. ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY NA REGENERÁCIU A OCHRANU PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
31	II. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
31	III. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE
31	IV. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
31	V. POŽIADAVKY NA VÝŠKOVÉ USPORIADANIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ A NA ZACHOVANIE A OCHRANU HISTORICKÝCH DOMINÁNT
32	VI. POŽIADAVKY NA PRVKY INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU
32	- STRECHA, KROV, KRYTINA

33	- ŠTÍT
35	- ORNAMENTÁLNA VÝZDOBA ZRUBOVÝCH STIEN
39	- ZRUBOVÁ KONŠTRUKCIA
41	- OKENNÉ A DVERNÉ VÝPLNE
42	- INTERIÉRY
44	- EXTERIÉRY PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE
46	- PRÍSTAVBY A NOVOSTAVBY
49	VII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV V ÚZEMÍ
49	VIII. ZACHOVANIE A OCHRANA HISTORICKÝCH DOMINÁNT A KOMPOZÍCIE VÝŠKOVÉHO ZÓNOVANIA
50	IX. POŽIADAVKY NA OCHRANU A REGENERÁCIU ZELENE V ÚZEMÍ
52	X. POŽIADAVKY NA RIEŠENIE DOPRAVY VO VZŤAHU K OCHRANE A PREZENTÁCII PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA
52	XI. POŽIADAVKY PRE RIEŠENIE INFRAŠTRUKTÚRY VRÁTANE JEJ TECHNICKÝCH ZARIADENÍ
53	XII. REGENERÁCIA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE
53	XIII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK
55	4. ZOZNAM OBJEKTOV NA ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE
55	PODVYHNANIE
56	HLAVNÁ ULICA
79	HULIAKOVA (PEŤKOVA) ULICA
82	PEŤKOVA (STRAPKOVA) ULICA
86	MIERISOVA ULICA
91	PIEŠOVA ULICA
96	HRVOĽOVA ULICA
102	RADENOVA ULICA
107	HERCOVA ULICA
110	ULICA POD ROĽAMI
113	KOSTOLNÁ ULICA
115	NA FILIPOVE ROVNE
120	GAPLOSKOVA ULICA
121	ZÁVODIE
123	5. ODPORÚČANIA NA ÚPRAVU NEHNUTEĽNOSTÍ V KONTAKTNOM ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE
124	VÝBER Z HODNOTNÝCH OBJEKTOV V KONTAKTNOM ÚZEMÍ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE
129	OBJEKTY VYTYPOVANÉ NA ZÁPIS DO ÚZPF
130	6. ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA
131	7. PRÍLOHY

133	8. PRÁVNE NORMY
134	9. OBSAH